

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KREDİ TALEBİNDE BULUNAN İŞLETMELERİN
FİNANSAL TABLOLARINDA YAPILAN DÜZELTME
VE ARINDIRMA İŞLEMLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

Orhan POYRAZ

Danışman

Yard. Doç. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ

2010

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Kredi Talebinde Bulunan İşletmelerin Finansal Tablolarında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Üzerine Bir İnceleme**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15.09.2010
Orhan POYRAZ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Orhan POYRAZ
Anabilim Dalı : İşletme
Programı : Muhasebe
Tez Konusu : Kredi Talebinde Bulunan İşletmelerin Finansal Tablolarında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Üzerine Bir İnceleme

Sınav Tarihi ve Saati:

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	☐	OY BİRLİĞİ	☐
DÜZELTİLMESİNE	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
REDDİNE	☐		

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir.	☐
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	☐

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Kredi Talebinde Bulunan İşletmelerin Finansal Tablolarında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Üzerine Bir İnceleme

Orhan POYRAZ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Muhasebe Programı

Günümüz koşullarında, bankalar ve diğer finans kuruluşları açısından kaynak temini ve temin edilen kaynakların değerlendirilmesi amacıyla kredi müşterisi bulunması hususundaki rekabet giderek artmaktadır. Piyasa koşulları içerisinde kredilendirme işlemi çok büyük dikkat ve özeni gerektirmektedir. Çünkü sorunlu krediler hala bankaların en önemli risklerinden biridir. Piyasa koşulları ve ülkemizin ekonomik durumu dikkate alındığında yakın zamanda da önemini kaybetmeyecek niteliktedir.

Bankaların üstlendikleri kredilerdeki risk düzeyi, sahip oldukları kredilerin kalitesiyle doğrudan ilişkilidir. Kredi maliyetlerinin yüksek olduğu dönemlerde kredinin geri dönüş riski kaçınılmaz olarak artar. Bankalar kredinin geri dönüş riskini minimize etmek ve daha doğru kredi kararları alabilmek için, kredilendirilecek müşterinin gerçek finansal durumunu ortaya çıkarmak durumundadır. Bunun için de; anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, zamanlı ve doğru bilgiler içeren finansal raporlar gerekmektedir.

Öz kaynakların işletmelerin büyüme ve kalkınmalarını sağlayacak finansman ihtiyacını karşılayamaması, yabancı kaynak ihtiyacını artırmıştır. Kredi talebi artışı Banka ve Finans Kurumlarının kıt kaynakların dağıtılmasında detaylı ve yoğun bir analiz sürecinin doğmasına neden olmuştur. Kredi kaynaklarının yetersiz olması işletmelerin kredi değerliliğini artırmaya yönelik muhasebe kayıtları ve finansal tablo oluşturma eğilimine yol açmıştır. Söz konusu değerlendirme sürecinde Firmalardan temin edilen finansal tabloların gerçek durumu yansıtmasına yönelik düzeltme işlemleri kaçınılmaz olmuştur.

Bu çalışmada bankalardan kredi talep eden firmaların finansal tablolarında yapılan düzeltme ve arındırma işlemlerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Analiz, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Düzeltme İşlemleri.

ABSTRACT
Master Thesis

An Analysis about correction and purification process on financial statements of a company that request credit from banks

Orhan POYRAZ

**Dokuz Eylul University
Institute of Social Sciences
Department of Business Administration
Accounting Program**

In today's conditions, the competition about supply of resource and finding credit customers for the purpose of assesing resources is increasing day by day for banks and other financial institutions. Credit process is required great attention and care in market conditions. Because problematic loans are still one of the most important risk of banks. If we take the market conditions and economic situation in our country into consideration, it looks as if problematic loans won't lose its importance.

Level of credit risk undertaken by banks, is directly related to the quality of the credits they have. During the periods when credit costs are high , the risk of the return of the loan increases inevitably. The banks have to reveal the real economic condition of the credited customers, in order to minimize the risk of the return of the loan and make more accurate decisions. For this reason, financial reports are required which contains understandable, comparable, timely and accurate information.

Since the own resources can't meet the financial need that will provide growth and development for the companies, the need of foreign resource has increased. The increase of demand for credit has given rise to detailed and intensive analysis period for banks and financial institutions about handing out insufficient resources. Lack of the credit resources has led to a tendency to create accounting records and financial statements which improve the credit worthines of companies . In this evaluation process, correction procedures have been inevitable for financial statements which provided by the firms to reflect the real situation of company.

In this study, It will be discussed that the correction and purification process at financial statements of a company which demanded credit from banks.

Key Words: Financial Analysis, Evaluating of Credit Demands, Correction Prosedures

**KREDİ TALEBİNDE BULUNAN İŞLETMELERİN FİNANSAL
TABLOLARINDA YAPILAN DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	xiii
TABLO LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**TÜRKİYE VE DÜNYADA BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ,
KREDİLENDİRME VE KREDİ YÖNETİMİ**

1.1. BANKACILIĞA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	3
1.1.1. Banka Kavramı ve Tanımı.....	3
1.1.2. Bankacılık Sektörü Temel İşlevleri.....	4
1.1.3. Bankaların Kuruluşu ve Organizasyon Yapıları.....	5
1.1.4. Bankacılık Sektörü ve Gelişimi.....	6
1.1.4.1. Dünyada Bankacılık Sektörü ve Gelişimi.....	6
1.1.4.2. Türkiye’de Bankacılık Sektörü ve Gelişimi.....	7
1.1.4.2.1. Osmanlı’dan Cumhuriyet Dönemine Kadar Türk Bankacılığındaki Gelişmeler.....	7
1.1.4.2.2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Türk Bankacılığındaki Gelişmeler.....	8

1.2. KREDİLENDİRMEYE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	11
1.2.1. Kredi Kavramı ve Tanımı.....	11
1.2.2. Kredinin Temel Unsurları.....	14
1.2.3. Kredinin Fonksiyonları.....	15
1.2.4. Kredinin Türleri.....	15
1.2.4.1. Niteliklerine Göre Krediler.....	16
1.2.4.2. Vadelerine Göre Krediler.....	19
1.2.3.3. Kullanım Amacına Göre Krediler.....	21
1.2.3.4. Teminat Durumuna Göre Krediler.....	22
1.2.3.5. Kaynağına Göre Krediler.....	23
1.2.5. Kredilendirme İlkeleri.....	24
1.3. KREDİ YÖNETİMİ VE İŞLEVLER.....	26
1.3.1. Kredi Yönetimi Kavramı ve Tanımı.....	26
1.3.2. Kredi Yönetiminin Temel Aşamaları.....	27
1.3.3. Kredi Yönetiminin İşlevleri.....	27
1.3.4. Etkin Kredi Yönetimi.....	28
1.4. KREDİ RİSKİ VE YÖNETİMİ.....	29
1.4.1. Kredi Riski Kavramı ve Bileşenleri.....	29
1.4.2. Kredi Riskinin Belirlenmesi, İzlenmesi ve Sorunlu Krediler.....	34
1.4.4. Kredi Riski Yönetimi.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

KREDİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ VE FİNANSAL ANALİZ

2.1. KREDİLENDİRME SÜRECİ VE AŞAMALARI.....	37
2.1.1. Kredi Yaşam Döngüsü.....	38
2.1.1.1. Kredi Başvurusu, Ön İnceleme ve İstihbarat Çalışması.....	39
2.1.1.2. Gerekli Belgelerin Temin Edilmesi.....	41
2.1.1.3. Kredi İhtiyacı ve Talep Koşullarının Belirlenmesi.....	41
2.1.1.4. Değerlendirme, Kabul veya Red Kararı ile Teklif, Onay ve Tebliğ.....	42

2.1.2. Kredi Talepleri ve Hiyerarşi.....	43
2.1.2.1. Şube Yetkisindeki Talepler.....	43
2.1.2.2. Bölge Başkanlığı Yetkisindeki Talepler.....	45
2.1.2.3. Genel Müdürlük (Otorize) Yetkisindeki Talepler.....	45
2.1.3. Kredilendirme Aşamaları.....	47
2.1.4. Kredi Taleplerinde Eliminasyon Yöntemleri	48
2.1.4.1. Kredi İstihbaratı	50
2.1.4.2. Kalitatif İstihbarat.....	51
2.1.4.3. Kantitatif İstihbarat	51
2.2. KREDİ DEĞERLENDİRME VE TESPİT USULLERİ.....	52
2.2.1. Kredi Değerlemenin Genel Esasları.....	52
2.2.2. Kredi Limitinin Tespit Usulleri.....	53
2.2.2.1. Hesap Durumu Belgesi Alınmaksızın Açılacak Kredi Limitinin Tespiti.....	53
2.2.2.2. Scoring (Puanlama) Yöntemi ile Açılacak Kredi Limitinin Tespiti.....	53
2.2.2.2.1. Scoring Yöntemi Genel Esasları.....	53
2.2.2.2.2. Scoring Yöntemi ile Müşteriye Tahsis Edilecek Kredi Tutarının Tespiti.....	54
2.2.2.2.3. Scoring Yönteminde İş Akışı.....	56
2.2.2.2.4. Scoring Yönteminin Uygulanamayacağı Durumlar.....	57
2.2.2.3. Analiz Yöntemi (MATİR Düzenleyerek) ile Açılacak Kredi Limitinin Tespiti.....	57
2.2.3. Kredi Limiti Tespitinde Risk Yoğunlaşması (Konsantrasyon).....	58
2.2.4. Kredi Limiti Tespitinde Vade.....	58
2.3. FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ.....	59
2.3.1. Finansal Tablo Kavramı ve Tanımı.....	60
2.3.2. Finansal Tabloların Sınırları ve Amaçları.....	60
2.3.3. Temel ve Ek Finansal Tablolar.....	61
2.3.4. Finansal Tablolar Analizi Kavramı ve Kapsamı.....	63
2.3.5. Finansal Tablolar Analizinin Önemi.....	65
2.3.6. Finansal Tablolar Analizinin Türleri.....	66

2.3.6.1. Kapsamına Göre Sınıflandırılma.....	66
2.3.6.2. Amaca Göre Sınıflandırılma.....	67
2.3.6.3. Analizi Gerçekleştirecek Kişilere Göre Sınıflandırılma.....	68
2.3.7. Finansal Tablolar Analiz Teknikleri.....	69
2.3.7.1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi Tekniği (Yatay Analiz).....	69
2.3.7.2. Yüzde Yöntemiyle Analiz Tekniği (Dikey Analiz).....	71
2.3.7.3. Eğilim Yüzdeleri Analizi Tekniği (Trend Analizi).....	71
2.3.7.4. Oran Analizleri Tekniği (Rasyo Analizi).....	72
2.3.8. Finansal Tablolar Analiz Sonuçlarının Yorumlanması.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİRMALARIN FİNANSAL TABLOLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİ

3.1. TÜRKİYE’ DE FİNANSAL TABLOLAR ÜZERİNDE DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİNİN YAPILMASININ GEREKLİLİĞİ.....	76
3.2. FİNANSAL TABLOLARDA MANİPÜLASYONLAR.....	78
3.2.1. Finansal Tablolardaki Manipülasyonların Nedenleri.....	78
3.2.2. Finansal Tablo Manipülasyon Yöntemleri.....	79
3.2.3. Manipülasyonların Dengelenmesi için Bankalar Tarafından Yapılan İşlemler.....	81
3.3. KREDİ TALEPLERİNİN BANKALARCA SONUÇLANDIRILMASI.....	82
3.4. KREDİ DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE FİRMALARIN FİNANSAL TABLOLARINDA YAPILAN DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİ.....	85
3.4.1. Varlıklar İle İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	85
3.4.1.1. Hazır Değerler Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	86
3.4.1.1.1. Kasa ve Alınan Çekler Hesaplarında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	86

3.4.1.1.2. Bankalar Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	89
3.4.1.1.3. Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	92
3.4.1.1.4. Diğer Hazır Değerler Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	92
3.4.1.2. Menkul Kıymetler Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	93
3.4.1.3. Ticari Alacaklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	94
3.4.1.4. Diğer Alacaklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	100
3.4.1.5. Stoklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	103
3.4.1.6. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	107
3.4.1.7. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	109
3.4.1.8. Diğer Dönen Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	110
3.4.1.9. Mali Duran Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	111
3.4.1.10. Maddi Duran Varlıklar Hesap Grubunda yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	114
3.4.1.11. Maddi Olmayan Duran Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	116
3.4.1.12. Özel Tükenemeye Tabi Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	117
3.4.2. Yabancı Kaynaklar İle İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	117
3.4.2.1. Mali Borçlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	117

3.4.2.1.1. Banka Kredileri Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	117
3.4.2.1.2. Diğer Mali Borçlar Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	120
3.4.2.2. Ticari Borçlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	121
3.4.2.3. Diğer Borçlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	124
3.4.2.4. Alınan Avanslar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	127
3.4.2.5. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	128
3.4.2.6. Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	128
3.4.2.7. Borç ve Gider Karşılıkları Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	129
3.4.2.8. Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	130
3.4.2.9. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	131
3.4.3. Öz kaynaklar Grubu İle İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	131
3.4.4. Gelir Tablosu Hesapları İle İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	133
3.4.4.1. Brüt Satışlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	133
3.4.4.2. Satış İndirimleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	136
3.4.4.3. Satışların Maliyetleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	138
3.4.4.4. Faaliyet Giderleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	138

3.4.4.5. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	139
3.4.4.6. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	139
3.4.4.7. Finansman Giderleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	140
3.4.4.8. Kar ve Vergi İle İlgili Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	141
3.4.5. Konsolide Finansal Tablolar ve Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi İle İlgili Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	142
3.4.5.1. Konsolide Bilançonun Düzenlenmesi Sürecinde Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	144
3.4.5.2. Konsolide Gelir Tablosunun Düzenlenmesi Sürecinde Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri.....	146
3.4.5.3. Yurtdışı Grup Şirketlerinin Konsolideye Dahil Edilmesi.....	146

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİRMALARIN FİNANSAL TABLOLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİNE YÖNELİK ÖRNEK BİR UYGULAMA

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI.....	148
4.2. ARAŞTIRMANIN ANA KÜTLESİ VE ÖRNEKLEMİ	148
4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİĞİ.....	148
4.4. ARAŞTIRMANIN DÖNEMİ VE KISITLARI	149
4.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	149
SONUÇ VE ÖNERİLER	169
KAYNAKLAR.....	173

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
Bkz.	: Bakınız
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
E-Ticaret	: Elektronik Ticaret
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KKB	: Kredi Kayıt Bürosu
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
MATİR	: Mali Tahlil ve İstihbarat Raporu
MEMZUÇ	: Birleştirilmiş Risk Kayıtları
MTF	: Mali Tahlil Formu
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SMM	: Satılan Mamuller Maliyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TCZB	: Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
TL	: Türk Lirası
TTSG	: Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi
vb.	: Ve benzeri
YP	: Yabancı Para

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1 : Kredi Türleri	s.16
Tablo 1.2 : Kredi Riskinin Belirlenmesinde 5C Kuralı	s.34
Tablo 4.1 : ABC Mühendislik Turizm Taahhüt San. ve Tic. Ltd. Şti. Firmasıyla İlgili Genel Bilgiler	s.150
Tablo 4.2. : ABC Mühendislik Turizm Taahhüt San. ve Tic. Ltd. Şti. Firmasının Bilançosu	s. 152
Tablo 4.3. : ABC Mühendislik Turizm Taahhüt San. ve Tic. Ltd. Şti. Firmasının Gelir Tablosu	s.153
Tablo 4.4. : ABC Mühendislik Turizm Taahhüt San. ve Tic. Ltd. Şti. Firmasının Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Öncesindeki Rasyoları	s.154
Tablo 4.5. : ABC Mühendislik Turizm Taahhüt San. ve Tic. Ltd. Şti. Firmasının, Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Sonrasında Oluşan Bilançosu	s.164
Tablo 4.6. : ABC Mühendislik Tur.Taah.San. ve Tic. Ltd. Şti. Firmasının, Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Sonrasında Oluşan Gelir Tablosu	s.165
Tablo 4.7. : ABC Mühendislik Turizm Taahhüt. San. ve Tic. Ltd. Şti. Firmasının, Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Sonrasındaki Rasyoları	s.166

GİRİŞ

Kredi kurumları günümüzde kredi taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde firmaların geçmiş dönemlerde oluşan finansal tablolarını incelemektedirler. Söz konusu incelemelerde firmaların sunmuş olduğu finansal tabloların güvenilirliği büyük önem arz etmektedir. Yasal veya yasal olmayan yollarla firmanın mevcut veya geçmiş durumunun olduğundan farklı gösterilmesi riski, banka ve finans kurumlarının detaylı bir kredi analiz süreci izlemesini gerektirmektedir. Bu süreçte Firma finansal tablolarında yapılan düzeltme işlemleri kredi kararının sonucu açısından etkili olmaktadır.

Kredi taleplerinin değerlendirilmesi süreci, ülke ekonomisinde kaynakların etkin kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Yanlış kredi kararlarının önlenerek ülke ekonomisine vereceği zararların ortadan kaldırılması araştırmanın ekonomik önemini oluşturmaktadır. Ayrıca kredi isteklisi bir firmanın gerçekten krediyi ödeme yeteneğine sahip olması hem kredi kurumunun hem de firma faaliyetlerinin düzenli işleyişini sağlayacaktır.

Finansal piyasaların ve finansal araçların (Bankalar, Sigorta Şirketleri, Emeklilik Fonları vb.) fon fazlası olanlarla fon açığı olanlar arasında ilişkinin kurulmasında önemli fonksiyonları vardır. Sağlıklı bir ekonominin varlığı, fon fazlası olan ve potansiyel yatırımcı konumunda olan hane halkının elindeki mevcudu yatırım yapma isteği olan kişi ve kurumlara aktaracak bir mali sistemin varlığına bağlıdır.

Hatalı bir kredi kararı gerek kredi kurumunu gerekse kredi isteklisi kişi ya da kurumu sıkıntıya sokabileceği gibi ülke ekonomisine de büyük zararlar verecektir. Kredi kararlarının verilmesinde en doğru kararın alınması ve zaman kaybının önlenmesi için bir takım teknikler geliştirilmiş olup, bu teknikler zamanla gelişerek bilgisayarların kredi notları hesaplamasına kadar gelmiştir.

Kredi değerlendirme sistemi, kredi borçlusunun kredibilitesinin ölçülmesi olup, borçlunun ödeme gücünü ölçmektedir. Değerleme yapıp kişinin ya da firmanın notu hesaplanırken borçlunun ödeme gücü, yapılan işlemin yasallığı, alınan riskin verimliliği vb. konular dikkate alınmaktadır. Kredi süreci ancak finansal verilerin doğru ve hatasız okunabilmesiyle düzenli bir işleyişe sahip olacaktır.

Bankalar için kredilendirme süreci, tahsis öncesi ve tahsis sonrası olarak iki genel bölümde incelenebilmekte olup, kredi tahsis edilinceye kadar bankalar tarafından son derece detaylı ve titiz çalışmalar yürütülmektedir. Kredinin kullandırılmasından sonra ise daha farklı bir boyutta ve en az tahsis öncesi kadar önem arz eden başka bir süreç yürütülmelidir. Uluslararası standartlar ve yasal düzenlemeler gereği bankalarca bilimsel, rakamsal ve sistemsal risk ölçüm tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. Ancak, bu ölçümler ve teknik yöntemler güncel somut değerlendirmelerden ziyade, yasal gerekliliklerin hesaplanmasında kullanılmaktadır. Firmaların banka açısından taşıdığı riskin ve kullandırılan kredinin geri tahsil edilememe riskinin tespitinde kredi izlemenin daha somut verilerine, tecrübeye ve kredilendirmenin sanatsal yönüne ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle kayıt dışılığın yaygın olması ve firma muhasebe kayıtlarının güvenilir olmaması bu sonucu ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmanın ana amacı; banka ve finans kurumlarının, kredi taleplerinin değerlendirilme sürecini incelemek ve söz konusu süreçte firmaların finansal tablolarında yapılan düzeltme işlemlerini araştırmaktır.

Bu doğrultuda çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; Türkiye ve dünyada bankacılık sektörünün gelişimi, bankacılığa ilişkin genel bilgiler, kredi kavramı, kredilendirmeye ilişkin genel bilgiler, kredi riski ve kredi riskinin yönetimi kavramları incelenecektir.

İkinci bölümde; kredi değerlendirme süreci aşamaları, kredi değerlendirme tespit ve usulleri, scoring yöntemi ve finansal analiz kavramlarına değinilecektir.

Üçüncü bölümde; Firmaların finansal tablolarında yapılan manipülasyonlar, kredi taleplerinin sonuçlandırılması ile firmaların finansal tablolarında gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri açıklanacaktır.

Dördüncü ve son bölümde; konuyla ilgili örnek bir uygulama incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE DÜNYADA BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ, KREDİLENDİRME VE KREDİ YÖNETİMİ

Çalışmanın birinci bölümünde; Dünyada ve Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi, bankacılığın genel işlevleri, bankacılık sektöründeki kredileendirme, kredi yönetimi ve kredi riski ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

1.1.BANKACILIĞA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Kaynağı çok eski zamanlara dayanmakta olan banka terimi, banko adı verilen tezgâhlarda doğmuştur. Bankaların temel işlevi para alıp vermek olup, bununla beraber, bugünkü bankacılık sisteminde; modern muhasebe tekniğinin ve kıymetli senetlerin gelişmesi, banknotun genel bir mübadele aracı haline gelmesi gibi nedenlerle önemli ilerleme ve gelişmeler yaşanmıştır.¹

1.1.1.Banka Kavramı ve Tanımı

Bankaların; fonların toplanması, ihtiyaç duyan özel ve kamu kurumlarına yönlendirilmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde hareketlilik sağlaması, ekonomideki kaynak kullanımını etkinleştirilmesi kısa süreli fonların uzun süreli fon haline dönüştürülmesi gibi çeşitli fonksiyonları vardır. Bankacılık Sistemi;²

- Ekonomide kaynak yaratarak gelir dağılımını etkiler.
- Kaydi para yaratılması sürecine rol alır.
- Ekonomik istikrar ve enflasyon üzerinde etkili olur.
- Başarılı bir finansal sistemin temin edilmesini sağlar.
- Yatırım imkânlarının değerlendirilmesini sağlar.
- Para politikasının hedeflendiği gibi yürütülmesinde aktif rol oynar.

¹ Avni Zarakolu, **Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 232, Ankara, 1987, s.60.

² Öztin Akgüç, **Batı Avrupa Ülkelerinde Bankacılığın Denetimi ve Gözetimi**, İSO Araştırma Dairesi Yayın No:10, İstanbul,1982, s.5.

“Banka” terimi İtalyanca “Banco” kelimesinden türemiştir. Bugünkü ekonomik ve ticari işlemler içinde “Banka; sermaye, para ve kredi konularına giren, her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen gerçek ve tüzel kişi işletmelerin bu alandaki ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan ekonomik kuruluştur”. Ancak, zamanımızda bankalar, o kadar çok çeşitli konularda faaliyet göstermektedir ki, bugünkü işlevlerini kapsayacak tam bir tanım vermek, imkânsız denecek kadar zordur.

Bankalar; önceleri sadece para alışverişi için kurulmuş olup, mevduat toplayıp, topladığı parayı bir kira karşılığı (faiz) ihtiyaç sahibi müşterilerine satan bir organizasyon olarak faaliyete geçmiştir. Hâlbuki bugün bu ana görevinin dışında, fatura tahsil eder, fatura öder, sanayi kuruluşlarına destek olur, ortak olur, borsa faaliyetlerine katılır, ülkenin kalkınmasına destek olup, uluslararası ticaretin para yönünden aracılığını yapar.

Netice olarak, bugünkü çağdaş banka işlemlerinin çok çeşitli ve karmaşık olmasının yanında, ekonomideki ağırlıklarının da giderek artması sonucunda, bankalar, klasik çağ bankalarından çok değişik ve ekonomide çok etkili ve seçkin kuruluşlar haline gelmiş bulunmaktadır.³

Diğer bir tanıma göre bankalar; “ para arz ve talebinin büyük bir kısmının karşılaştığı, kredi işlemlerinin yapıldığı kurumlardır”.⁴

1.1.2. Bankacılık Sektörü Temel İşlevleri

Bankaların temel işlevi, ekonomide fon fazlasına sahip olan kişi ve kurumlar ile fon ihtiyacı içinde olan kişi ve kurumlar arasında köprü görevi görmektedir. Bu aracılıkta risk üstlenen bankaların temel işlevleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁵

- Fon fazlası olan yörelerden fon açığı olan yörelere kaynak aktararak, coğrafi yer farklarını gidermek ulusal ve /veya uluslararası düzeyde kaynaklara akıcılık sağlamak,

³ Kızıltan Ulukavak, “Mali Politikalarda Tahmin Zorlukları”, **T.C. Yüksek Denetleme Kurumu Dergisi**, Sayı: 3, Temmuz 2002, s.11.

⁴ A.Yılmaz Gündüz, “Türkiye’ de Bankacılık Sektörü, Sorunları ve Çözüm Yolları”, **Ankara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:17, Sayı: 3-4, Ekim 2003, s.131.

⁵ T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, Ankara, 2008, s.15.

- Ekonomide aylak olarak kalabilecek fonları sisteme çekerek, fonlara mobilizasyon sağlamak,
- Toplanan kaynakların; verimli, karlı ve toplumsal açıdan öncelikli sektörlerle aktararak kalkınmaya katkıda bulunmak,
- Bireyler açısından kısa süreli ve göreceli olacak düşük miktarlı fonları, yatırımların finansmanı için ihtiyaç duyulan uzun vadeli ve büyük miktarlı fonlar haline çevirerek, vade ve ölçek dönüşümünü sağlamak,
- Çek, kredi, kredi kartı vb. kullandırarak maddi varlığı olmayan ve banka hesaplarını borç/alacak kaydı düşülmek suretiyle kaydi para yaratmak,
- Merkez Bankaları tarafından kullanılan para politikası araçları (avans ve reeskont faiz hadleri, açık piyasa işlemleri, karşılık oranları, dispoñibilite oranı, selektif kredi kontrolü, kredi tavanlarının saptanması vb.) gelişmiş bir bankacılık sistemini gerektirdiğinden, para politikasının etkinliğini artırmak,
- Geliştirdiği ve uyguladığı ödeme ve kredilendirme yöntemleri ile uluslararası ticaretin gelişimine katkıda bulunmak,

1.1.3.Bankaların Kuruluşu ve Organizasyon Yapıları

Bankaların gerek bir tüzel kişilik olarak kendi hukuki yapıları gerek faaliyet konuları ve gerekse devletle arasındaki yönetsel ilişkiler “Bankacılık Kanunu” ile düzenlenmiştir.⁶

Müşteri taleplerini karşılayacak kredileri topladığı mevduatlarla sunmak şeklinde temel faaliyet konusu tanımlanabilecek bankalar, niteliği itibariyle bir hizmet kuruluşudur. Bankaların temel amacı kar elde etmektir. Söz konusu hizmetin sunulması sırasında varlıklar edinirler ve bu varlıkları finanse etmek için yükümlülük altına girerler.

Bankaların da belirli bir organizasyon yapısı bulunmakta olup, bütün firmalarda olduğu gibi yönetiminde emir-komuta ilişkisi geçerlidir. Bankalarda sorumluluklara göre iş bölümüne dayalı bir organizasyon yapısı mevcuttur. Söz konusu organizasyonun en tepesinde banka sahipleri veya hissedarları bulunmakta,

⁶ Mehmet Ali Aktuğlu, **Banka İşletmeleri ve Muhasebesi**, İzmir, Ege Üniversitesi Matbaası, 1981, s.10.

hissedarlar banka yönetimini genel anlamda yönlendirmek ve kontrol etmek üzere yönetim kurulunu tayin etmektedirler.⁷

1.1.4. Bankacılık Sektörü ve Gelişimi

Bankacılık sektöründeki gelişmeler; bankacılığın doğuşu ve dünyadaki gelişimi ile; Osmanlı, Cumhuriyet dönemi ve sonrasında yaşanan gelişmeler olarak incelenecektir.

1.1.4.1. Dünyada Bankacılık Sektörü ve Gelişimi

Hemen hemen tüm dünya dillerinde ufak tefek bazı değişikliklerle ifade edilen banka sözcüğünün İtalyanca “banco” kelimesinden geldiği ve daha sonra kelimenin banka olarak kullanıldığı varsayılmaktadır. “Banco” sözcüğü İtalyancada masa, sıra ya da tezgâh anlamına gelmektedir.

İlk bankerler sayılan Lombardiyalı Yahudiler, bankacılık işlemlerini pazara koydukları birer masa “banco” üzerinde yapmaktaydılar. Tarihteki ilk bankacılık hizmetlerinin eski Sümer ve Babil’e kadar uzandığı sanılmaktadır. Sümerler’de M.Ö. 3500 yılında kurulan “Maket” bilinen ilk banka kuruluşudur. Maket’in rahipleri ilk borç verenler olarak bilinmektedir. Maketler, harman zamanı ödenmek üzere tohum vb. hammadde ve teçhizat alımı için çiftçilere ilk dönemlerde fiziki (ayni) daha sonraları parasal kredi açtıkları, yapılan kazılar sonucu saptanmıştır. Eski Mısır, eski Yunan ve Roma’da banka işlemleriyle uğraşan kurumların var olduğu bilinmektedir. Hatta eski Mısır’da tefeciliği ve bileşik faizi yasaklayan yasalar vardır.⁸

1453’te İstanbul’un fethi ve bunun neden olduğu Rönesans hareketi ve bir süre sonra yeni kıtaların keşfi, ticaretin okyanuslara kayması ve genişlemesi bugünün batı ülkelerinde o zamana kadar geçerli olan Kilise Hukuku’nun değişmesine yol açmıştır. Sonuç itibariyle faize bakış açısı değişmiştir. Bütün bu gelişmeler bankacılığın gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Sonraki yıllarda artan coğrafi keşifler, piyasada dolanımda olan sikke türlerinin artmasına neden olmuştur. Bu

⁷ Belkıs Seval, **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**, İstanbul, Avcıol Basım Yayın, 1990, s.17.

⁸ Yalçın Karatepe, **Banka Krizleri ve Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Bankaların Sahipliği**, **Ankara Üniversitesi SBF Yayınları**, Aralık 2002, Ankara, s.2.

çeşitliliğin yaratacağı olumsuz sonuçları önlemek amacıyla, 1609 yılında Amsterdam Bankası kurulmuştur. Söz konusu banka, sabit nitelik ve değerlerde hesap parası olarak “florin”i yaratmıştır. Benzer şekilde Hamburg Bankası da markı ortaya çıkarmıştır. 1637 yılında Venedik’te kurulan Venedik Bankası, çek ve banknot kullanımını önünü açan “Contadi Di Banka” sistemini ortaya çıkarmıştır.⁹

19. Yüzyıl, kredi veren kişiler ile kredi alan kişiler arasına bankaların girdiği, alacak haklarının belli şekilde düzenlenen kıymetli senetlerle el değiştirmesinin kolaylaştığı, her çeşit malı temsil eden kıymetli senetlerin geliştiği ve çekle ödemelerin yaygın hale geldiği bir yüzyıl olmuştur.¹⁰

1.1.4.2. Türkiye’de Bankacılık Sektörü ve Gelişimi

Türk bankacılığının tarihsel gelişim sürecinde, gerek Osmanlı Devleti ile Cumhuriyet’in ilk kuruluş yılları ve gerekse günümüze kadar geçen sürede, ekonomik gelişme, ekonominin genel yapısı ve performansından oldukça etkilendiği görülmektedir.¹¹ Bu bölümde Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasındaki bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler incelenmiştir.

1.1.4.2.1. Osmanlı Döneminden Cumhuriyet Dönemine Kadar Türk Bankacılığındaki Gelişmeler

Türk bankacılık tarihinin gelişim süreci Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet öncesinde 1911–1923 tarihleri arasında milli sermaye ile 21 banka kurulmuş ancak bunlar sektördeki yabancı bankaların kredi piyasasına egemen olmaları karşısında faaliyetlerini sürdürmekte zorlanmışlardır. Bu bankalardan iflas ve tasfiyeler sonucu ancak 18’i Cumhuriyet dönemine geçebilmiştir.

⁹ Yalçın Karatepe, **a.g.e.**, s.3.

¹⁰ N. Mine Tükenmez, **Türkiye’deki Ticari Bankalarda Kısa ve Orta Vadeli Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, 1993, s.3.

¹¹ Sumru Bakan, Osmanlı’dan Günümüze Türk Bankacılık Kesimi, **İktisat Dergisi**, Sayı:417, Eylül 2001, s.2.

Ülkemizde gerçek anlamda ilk banka Tanzimat'ın ilanından sonra 1847'de "İstanbul Bankası" adıyla, kurulmuştur.¹² Osmanlı Devleti'nde modern anlamdaki ilk ticaret ve mevduat bankası, yabancı sermaye tarafından (İngiliz) 1856'da kurulan "Osmanlı Bankası"dır. Söz konusu banka, ülkemizde kurulan ilk emisyon bankasıdır. Osmanlı Devleti'nde kurulmuş olan ilk ulusal sermayeli banka ise; "Memleket Sandıkları"dır. İlk tarımsal kredi sandığı özelliği taşıyan kurum, 1861 yılında Mithat Paşa tarafından kurulmuştur. 1868 yılında yine Mithat Paşa tarafından tasarruf toplama amacıyla "Emniyet Sandığı" kurulmuş olup, bir süre sonra her iki banka da, 1888 yılında Mithat Paşa tarafından kurulan "Ziraat Bankası" ile birleştirilmiştir. 1916 yılında yasayla kurulmuş bir kamu kurumu niteliği kazanan Ziraat Bankası, Osmanlı Devletinden Cumhuriyet dönemine geçen ve günümüze kadar gelen en köklü ulusal kuruluşlardan biridir.¹³ Cumhuriyet öncesi dönemde, yabancı bankaların Türk bankacılık sistemine egemen oldukları ve "borçlanma bankacılığı" adı verilen çarpık bir bankacılık sisteminin var olduğu söylenebilir.

1.1.4.2.2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Türk Bankacılığındaki Gelişmeler

Cumhuriyet döneminde, ulusal sanayi ve bankacılığın geliştirilmesi çabaları ön plana çıkmıştır. Bu amaçla toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar sonrasında ilk kurulan banka, Türkiye İş Bankası (1924) olmuştur. Cumhuriyet dönemindeki ilk büyük özel sektör bankası olan Türkiye İş Bankası, ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla, gerek sanayi gerek ticaret sektörlerine kredi vermek ve gerekse sanayi ve ticari girişimlerde bulunmak görevlerini üstlenmiştir.¹⁴ Bu dönemde faaliyete geçen bir diğer banka ise, 1930 yılında kurulan T.C. Merkez Bankası'dır. Banka, anonim şirket statüsünde kurulmuş olup, 1931 yılında çalışmaya başlamıştır. Bu önemli gelişmelere ek olarak, 1923–1933 yılları arasında çok sayıda yerel bankanın kurulmuş olduğu ve yerel bankacılığın da önemli bir gelişme gösterdiği görülmektedir.

¹² Öztin Akgüç ve Hayri Kozanoğlu, Türkiye'de Bankacılık Sektörü, **İktisat Dergisi**, Sayı: 417, Eylül 2001, s.2.

¹³ Zeynep, Yazıcı, "1900-1923 Dönemi: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, 20. Yüzyılda Türk Bankacılığı", **Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 30, İstanbul, Şubat 2000, s.2.

¹⁴ Tuncay Artun, **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1983, s.12.

1930'lu yıllar Türkiye'de özel amaçlı devlet bankalarının kurulmaya başlandığı bir dönem olmuştur. Bu gelişmede, 1934 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın etkisi büyük olmuştur. 1940–1945 İkinci Dünya Savaşı yılları ise tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de ekonomik daralmaya neden olduğundan dolayı, bankacılık sektörü de bu gelişmelerden olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu dönemde, Türkiye ekonomisinde 1930'lu yıllarda izlenen kapalı, korumacı ekonomi politikalarının yerini, daha liberal ve özel sektörü destekleyen, dışa açık politikaların almış olması bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiştir.¹⁵

1950'li yıllar özel sektör banka sayısında hızlı bir artışın yaşandığı bir dönemi yansıtmakta olup, bunun başlıca nedenleri; bu dönemde dış kredilerin ve ihracat gelirlerinin artması, 1954 yılında Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası'nın yürürlüğe girmesi, ekonomide hızlı bir büyümenin sağlanması ve ülkede tasarrufların giderek artış göstermesidir. 1970'li yılların başlarında, holdingleşmenin hız kazandığı ve buna paralel olarak holding bankacılığının geliştiği görülmektedir.¹⁶

Türk bankacılık sektörü 1980'den itibaren hızlı bir gelişme göstererek, uluslararası banka ve finans sistemi ile bütünleşme sürecine girmiştir. Söz konusu dönemde serbest piyasa ekonomisine ile birlikte, dış dünya ile ekonomik ve mali bütünleşmenin gerçekleştirilmesi gibi, yapısal değişime yönelik politikalar hayata geçirilmiştir. Yine aynı yıllarda, tüm dünyada finansal pazarların serbestleştirilmesi eğiliminin ortaya çıkmasının, bunda önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

1980 yılı sonrası, ekonominin dışa açılması ve dünya finans sistemi ile bütünleşme çabalarının bir sonucu olarak, bankacılık sektöründe de dışa açılma yönünde bir eğilim ortaya çıkmıştır.¹⁷ Böylece, ticaret bankası, yatırım bankası ve şube düzeyinde birçok yabancı banka faaliyete geçtiği ve Türk bankaları ile ortaklık kurduğu gibi, Türk bankaları da yurt dışında şube açma, banka kurma vb. yollarla örgütlenmişlerdir.¹⁸ Bu gelişmeler Türk bankacılık sektörünün ülkemizde şube açan yabancı bankaların bir sonucudur. Ayrıca bu rekabet, Türk bankacılık sektörünün

¹⁵ Sururi Kocaimamoğlu, **Bankacılık Ansiklopedisi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, No: 208, Faydalı Eserler Dizisi: No: 10, Ankara, 1977, s. 26.

¹⁶ Hüseyin Şahin, **Türkiye Ekonomisi (Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durumu)**, Ezgi Kitabevi Yayınları, 6. Baskı, Bursa, 2000, s. 199.

¹⁷ Şevket Sayılğan, Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri, **Finans Dünyası**, Sayı: 117, İstanbul, Eylül 1999, s.26.

¹⁸ Öztin Akgüç ve Hayri Kozanoğlu, **a.g.e.**, s.3.

etkinliğini de arttırmıştır. 1980’li yılların bir başka önemli gelişmesi ise, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) bünyesinde “interbank” piyasasının oluşturulmasıdır. Böylece bankaların kısa vadeli likidite ihtiyaçlarının karşılanmasında ve likidite fazlasının değerlendirilmesinde çok büyük kolaylık sağlanmıştır. İnterbank, bankalara kaynak kullanma esnekliği ve kaynakları daha etkin kullanma imkânı verdiği gibi, ekonominin likidite dengesini kurmada da çok yararlı olmuştur.

1994 bankacılık ve finans krizi, TCMB’nin duruma zamanında ve gerekli ölçüde müdahale edecek kadar rezervi olmaması nedeniyle yaygınlaşmış ve tüm bankacılık sektörünü ve ekonomiyi tehdit eder hale gelmiştir.¹⁹ Bankacılık sektörünün 1994 krizinden ciddi boyutta etkilenmesinin temel nedeni, 1989–1993 döneminde izlenen düşük döviz kuru ve yüksek faiz politikalarının sona ermesi ile kar oranlarının düşmesidir.²⁰

Türkiye 2000 yılına çok önemli ekonomik kararların alındığı bir ortamda girmiştir. Şubat 2001 yılında ise, mali piyasalardaki güvenin kırılma yapısı bir kez daha finansal krize yol açmış, bunun bir sonucu olarak 2000 Enflasyonu Düşürme Programı’nda öngörülen para ve kur politikaları terk edilerek, 22 Şubat 2001 yılında dalgalı kur sistemine kabul edilmiş, böylelikle Enflasyonu Düşürme Programı da sona ermiştir.²¹ Türkiye ekonomisinde 2000’li yıllarda yaşanan her iki finans krizi de, başta bankacılık sektörü olmak üzere bütün sektörleri ve ekonomik yaşamı olumsuz yönde etkilemiştir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri sonrasında, aşırı yükselen faiz oranları, vade uyumsuzluğu olan bankaların fonlama zararlarını arttırırken, portföylerinde bulundukları menkul kıymetlerinde değer yitirmesine yol açmıştır. Şubat 2001’de dalgalı kura geçilmesiyle birlikte, TL’nin yabancı paralar karşısında hızla değer kaybetmesine bağlı olarak yüksek açık pozisyonla çalışan bankalar, önemli boyutta kambiyo zararı ile karşı karşıya kalmıştır.

¹⁹ Niyazi Erdoğan, Dünya ve Türkiye’de Finansal Krizler, (Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamaları-Kamu Bankaları Deneyimi), **Yaklaşım Yayınları**, Haziran 2002, ss.124-125.

²⁰ Şahin, a.g.e., s.101.

²¹ Ercan Uygur, Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri, **Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları (Tartışma Metni)**, Nisan 2001, Ankara, s.23.

Türk bankacılık sektöründe gözlenen değişim ile 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan iki kriz sonrasında alınan tedbirler ile birlikte bundan sonra yeni bir yapıya kavuşacaktır. Bankaların gelişen bu yeni finansal sistem içerisinde yeni oyun planları geliştirecekleri de beklenen bir diğer gelişme olacaktır. 2000’li yıllarda Türkiye ekonomisine ve bankacılık sektörüne damgasını vuran Kriz’den sonraki bir diğer olgu ise; internet bankacılığının (e-ticaret, e-ekonomi) gelişmesi ve yaygınlaşmasıdır.²²

İnternet bankacılığı, ticari bankaların önceki tüm iletişim devrimlerinden çok daha hızlı bir gelişme sürecine girmesini sağlamıştır. Elektronik ticaretin gelişmesiyle birlikte, internet bankacılığının yanı sıra telefon bankacılığı da bu dönemde büyük gelişme göstermiştir. Artık günümüzde hemen hemen sektördeki tüm bankalar, birçok bankacılık hizmetini telefon bankacılığı ve internet bankacılığı üzerinden verir duruma gelmişlerdir.

1.2.KREDİLENDİRMEYE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Bu bölümde kredi kavramı, tanımı, kredinin temel unsurları, kredinin fonksiyonları, kredinin türleri ve kredilendirmeye ilişkin ilkeler incelenecektir.

1.2.1.Kredi Kavramı ve Tanımı

Genel olarak kredi, itibar anlamını taşımaktadır. Ekonomik ilişkilerde, vadeli mal ve hizmet satışını ve ödünç para verme olayını ifade etmektedir.

Saygınlığı ifade etmekte olan kredi kavramı Latince’de inanma ve güven anlamına gelmekte olan “credere” sözcüğünden türetilmiştir.²³

İleri tarihteki ödeme vaadine dayanarak mal ya da hizmet şeklindeki ekonomik varlığın veya satın alma gücünün anlaşma tarihi itibarıyla vaatte bulunan kişi ya da kişilerin kullanımına verilmesi veya üçüncü bir şahsın itibarından

²² İlker Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Ezgi Kitabevi Yayınları, 7. Baskı, Bursa, Ocak 2000, s.115.

²³ Vecdi Ünay, **Bankalarda İç Ticaretin ve Sanayinin Finanse Edilmesi Usulleri**, İstanbul, Es Yayınları, 1985, s.57.

yararlanma olanağı olarak tanımlanan kredi, “Mali Saygınlık (İtibar)” anlamına gelmektedir.²⁴

Başka bir tanımla kredi; elde bulunan ve hazır olan mal ve hizmet karşılıklarının ileride verilmesinin ve ödenmesinin kabulü suretiyle yapılan bir mübadele hareketidir.²⁵

Kredi, mübadele temeline dayanmaktadır. Herhangi bir kişinin ya da firmanın kendilerine ait olmayan bir hakkı ya da olanağı, karşılığını temin etmek kaydıyla, belli bir süre için kendisininmiş gibi kullanabilmesini sağlamaktadır. Taraflardan kredi alan, sahip olduğu olanak veya fon için önceden belirlenmiş bedeli ile birlikte geri ödeme vaadinde bulunurken, diğer tarafı temsil eden mali kuruluş ise sözü geçen olanağı ya da fonu, kararlaştırılan süre dahilinde kullanmayı kabul etmektedir. Dolayısıyla kredi, fon arz eden ve talep eden taraflar arasında güvenceye dayanan ekonomik bir alışveriştir.²⁶

Bankacılık Kanunu ise kredi kavramını; “gerçek ya da tüzel bir kişiye doğrudan doğruya veya dolaylı olarak nakit, mal, kefalet, teminat biçiminde ve niteliğinde ya da başka bir biçimdeki değerlerin verilmesi, gerçek ve tüzel kişilerin kefaletlerinin kabul edilmesi veya tahvillerinin satın alınması” şeklinde tanımlamaktadır.²⁷

İlgili kanunun 54. maddesinde değinilen kredi sınırları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılacak kredilerin toplamı öz kaynakların % 25’inden fazla olamaz.
- Bankalarca hâkim ortak veya nitelikli pay sahibi olup olmadıklarına bakılmaksızın bankaların sermayesinin % 1 ve daha fazla payına sahip olup pay defterine kayıtlı olan tüm ortaklarına ve bunlarla risk grubu oluşturan kişilere kullandırılacak kredilerin toplamı öz kaynaklarının %50’sini aşamaz.

²⁴ Osman Tunaboşlu, **Orta Vadeli Kredi Uygulaması ve Kaynakları**, İstanbul, İstanbul Bankası T.A.Ş., 1977, s.3.

²⁵ Ayhan Abdullahoğlu, **Türk Bankacılık Sektöründe Genel Kredi Sınırları ve Dolaylı Krediler**, İstanbul 1988, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, s. 3

²⁶ Güler Aras, **Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi**, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 30, Ankara, 1996, s.4.

²⁷ Murtaza Kölemezi, **Banka Kredileri**, Karınca Matbaası, İzmir, 1982, s.3.

- Birlikte kontrol edilen ortaklıklara kullandırılan krediler, bu ortaklıkları birlikte kontrol eden hissedarların her birinin ortaklık sermayesinde sahip olduğu payların, birlikte kontrol ettikleri toplam paya oranı ölçüsünde ortaklığı birlikte kontrol eden her bir hissedarın dâhil olduğu risk grubuna kullandırılmış sayılır.
- Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna öz kaynakların %10'u veya daha fazlası oranında kullandırılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı öz kaynakların 8 katını aşamaz.
- Bir risk grubuna kullandırılan kredilerin teminatını oluşturmak üzere aynı risk grubuna dâhil gerçek veya tüzel kişilerden kabul edilen aval, garanti ve kefaletler risk grubuna ait kredi sınırlarının hesabında dikkate alınmaz.
- Gayri nakdi krediler, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler, kabul edilen aval, garanti ve kefaletler, kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlarla gerçekleştirilen işlemler, Kurulca kabul edilecek ülkelerin merkezi yönetimleri, merkez bankaları ve bankaları ile yapılan işlemler veya bunlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, verilen diğer garantiler karşılığı yapılan işlemler kredi sınırlarının hesabında Kurulca belirlenen esaslar ve oranlar dahilinde dikkate alınır.
- Bu madde hükümleri, ana ortaklık bakımından konsolide esasa göre uygulanır.

Bankacılıkta kredi, geri ödeyeceği konusunda kendisine güven duyulan bir firmaya (gerçek veya tüzel kişiye) nakdi veya gayri nakdi bir itibarın, geri alınmak kaydıyla, bir bedel (faiz, komisyon) karşılığında belirli bir süre için verilmesi veya bir hizmet taahhüdünün garanti edilmesidir.²⁸

Günümüzde kredi kavramı değişik ad ve anlamlarda fakat aynı içerikle çeşitli şekillerde uygulanmaya devam etmekte olup, önceleri itibar sahibi kimseye verilebilen krediler artık ipotek, kefil, garantör vb. itibar harici ek teminatlarla verilmeye başlanmıştır.

²⁸ Nilgün Karaköse, Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Türkiye Uygulaması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2000 , s. 2

1.2.2.Kredinin Temel Unsurları

Bir kredi ilişkisinde dört temel unsur bulunur. Bunlar; vade, güven, risk ve gelir unsurlarıdır. Söz konusu unsurlar aşağıdaki gibi açıklanabilir.²⁹

(1) Vade Unsuru

Geleceğin belirsiz olmasından dolayı, kredilendirmede zaman dilimi önem arz etmekte olup, süre uzadıkça risk artar. Kredi anlaşması ile devredilen varlığın veya verilecek bir garantinin belirli bir süre sonunda iadesi gerekli olup, bu süre kredi işleminin başlangıcında tespit edilir.³⁰

(2) Güven Unsuru

Kredi verilecek gerçek veya tüzel kişinin banka nezdinde saygınlığı olmalı, kendisine güvenilmelidir. Güvene dayanmakta olan kredi ilişkisinde borçluya duyulan güven vadenin en önemli belirleyicisidir. Kredi güvene dayanan bir işlem olduğu için finans kuruluşu kredisinin vadesinde geri dönmeme riskine karşılık teminat alacaktır.³¹

(3) Risk Unsuru

Bankacılıkta risk, ödünç verilen paranın tahsiline ve verilen garantiye konu taahhüdün yerine getirilmesine kadar meydana gelmesi olası tehlikelerin toplamıdır. Kredi işleminde risk unsurunun en aza indirilmesi esastır.³²

(4) Gelir Unsuru

Bankalar; varlıklarını devam ettirebilmek ve geliştirmek, topladıkları mevduat nedeniyle mevduat sahiplerine olan sorumluluklarını yerine getirebilmek için varolan fonları ve çeşitli şekillerde elde ettikleri kaynakları ile faiz, komisyon ve benzeri gelirler sağlamak zorundadırlar. Dolayısıyla bankalar kredi kullandırırken de

²⁹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, a.g.e., s.6.

³⁰ Nezih Perçin, **Temel Kredi Bilgileri**, Demir Bank, T.A.Ş. Eğitim Müdürlüğü Yay., 1999, s.9.

³¹ Robert Cole and Lon Mishler, **Consumer and Business Credit Management**, 11.' th Edition, U.S.A.:McGraw-Hill Companies Inc., 1998. s.7.

³² Perçin, a.g.e., s.9.

komisyon geliri sağlayacakları için bu durumda da bankaların kredi verimliliği artacaktır.³³

1.2.3.Kredinin Fonksiyonları

Kredi, ülkede ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi ve ekonomik büyümenin sürekliliği açısından kullanımı zorunlu olan bir mali kaynaktır. Kredinin ülke ekonomisindeki işlevleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:³⁴

- (1) Kredi, herhangi bir kişinin ya da firmanın kendisine ait olmayan bir hakkı ya da olanağı, karşılığını temin etmek koşuluyla, belirli bir süre için kendisininmiş gibi, kullanabilmesini sağlamaktadır”. Aynı zamanda kredi, bir mübadele aracıdır.
- (2) Ekonomideki atıl fonlar (sermaye ve tasarruflar), kredi sistemi sayesinde ekonomik faaliyetlerin gelişmesine yönlendirilmektedir.
- (3) Kredi sermaye birikimini artırır. Girişimciler ve yatırımcılar ihtiyaç duydukları sermayeyi kendi yoluyla tasarruf sahiplerinden sağlarlar. Vade sonunda da krediyi geri ödeyerek sermaye birikimi elde ederler.

1.2.4.Kredinin Türleri

Banka kredilerinin sınıflandırma yaklaşımlarında uluslararası bir fikir birliği mevcut değildir. Kredilerin sınıflandırılması ile ilgili yaklaşımlar ya yönetsel bir sorumluluk ya da yasal olarak düzenlenmesi gereken bir durum olarak düşünülmektedir.

G-10 ülkelerindeki banka düzenleme otoriteleri, ABD ve belli ölçüde Almanya belirli bir kredi sınıflandırma yöntemi kullanılmaktadır. Detaylı kredi sınıflandırma düzenlemesi olmayan ülkelerde normal olarak banka yöneticileri, kredilerin sınıflandırılması için gerekli iç politika ve prosedürleri geliştirmekten sorumludur. Bu ülkelerdeki yaygın görüşe göre, denetim otoriteleri ve bağımsız

³³ Şener Durak, **Tekstil Sektörü Kredi Analizi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 2000, s.10.

³⁴ Baygeldi Shyhberdiyev, **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Risk Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2001, s.33.

denetçiler dâhil olmak üzere üçüncü taraflar bu süreçte sadece bankalar tarafından geliştirilen politikaların yeterliliği ve bu politikaların tutarlı bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı konularında görüş bildirmek suretiyle yer almalıdır.³⁵

Bankacılık sektöründe, müşterilere tahsis edilen kredileri belli unsurlara göre ayırma tabi tutmak oldukça güçtür. Çünkü bir kredi 12 ay vadeli tahsis edildiğinde kısa vadeli, 24 ay vadeli tahsis edildiğinde uzun vadeli olarak kabul edilmekte, başka bir ifadeyle aynı tür kredi hem uzun hem de kısa vadeli olabilmektedir. Bununla birlikte genel kabul görmüş şekliyle krediler; niteliklerine, vadelerine, kullanım amaçlarına, teminatlarına ve kaynaklarına göre ayrılabilir.

Tablo 1.1. : Kredi Türleri

Nitelik Açısından	Vadeleri Açısından	Kullanım Amacı Açısından	Teminat Açısından	Kaynağı Açısından
Nakdi Krediler	Kısa Vadeli Krediler	Yatırım Kredileri	Teminatsız Krediler	Banka Kaynaklı Krediler
Gayri nakdi Krediler	Orta Vadeli Krediler	Donatım Kredileri	Teminatlı Krediler	Banka Dışı Kaynaklı Krediler
	Uzun Vadeli Krediler	İşletme Kredileri		

Kaynak: T.C. Ziraat Bankası (T.C.Z.B.) Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, a.g.e., s.25.

Bununla birlikte ticari bankalardaki kredi türlerini Kurumsal krediler ve Bireysel krediler olmak üzere iki temel grupta incelemek mümkündür. Ticari veya bireysel krediler aynı zamanda güven üzerine kurulmuş, gelecekte geri ödenmesi beklenen ekonomik değer olarak bir güçtür.³⁶

Söz konusu kredi türleri alt başlıklar şeklinde incelenebilir.

1.2.4.1. Niteliklerine Göre Krediler

Niteliklerine göre krediler nakdi ve gayri nakdi krediler olmak üzere ikiye ayrılır.

³⁵ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, Ankara, 2008.

³⁶ Richard Pike and Nam Sang Cheng, Credit Management: An Examination of Policy Choices, Practices and Late Payment in UK Companies, **Journal of Business Finance&Accounting**, 28 (7)&(8), Sept./Oct. 2001, 0306-686.

Nakdi Krediler

Nakdi kredi, ödünç olarak bir miktar para verilmesidir. Nakdi kredi karşılığında banka; müşterisinden faiz, kredinin türüne göre faiz ve komisyon alır. Nakdi krediler TL olarak kullanılabilen gibi yabancı para üzerinden de kullanılabilir. ³⁷ Aşağıdaki krediler Nakdi kredi olarak sınıflandırılır:

- Borçlu Cari Hesap Kredisi
- İskonto-İştira Kredisi
- Senet Karşılığı Kredi
- Gün İçi Kredi
- Nakit Yönetimi Kredisi
- Dövizli Çek İştira Kredisi
- Taksitli Krediler
- Döviz Endeksli Kredi
- Spot Kredi
- Ticari Kredili Mevduat Hesabı
- TL İhracat Kredileri
- Döviz Kredileri

Gayri Nakdi Krediler

Gayri nakdi kredi, ödünç olarak banka itibarının verilmesidir. Alınan bir borcun geri ödenmesi veya taahhüt edilen bir işin zamanında ve noksansız olarak yapılması konusunda banka garanti verir. Banka, borç ödenmez veya iş yapılmazsa, alacaklının veya işi yaptıranın uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Gayrinakdi kredilere teminat mektupları, kefalet, aval, ciro, ithalat akreditif kredisi, harici garanti kredisi örnek gösterilebilir. ³⁸

Gayri nakdi krediler; bir bankanın, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi konusunda müşterisi lehine gerçek ve tüzel kişilere taahhütte bulunması, garanti vermesi, taahhütte bulunan kişilerin bu taahhütlerini kararlaştırılan koşullara uygun olarak yerine getireceklerini veya borçlandıkları paraları vadelerinde

³⁷ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

³⁸ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

ödeyeceklerini temin etmek üzere, bankaca karşı tarafa hitaben taahhütte bulunulması, garanti verilmesi tarzında kullanılan kredilerdir.

Söz konusu kredi türünde müşteriye geri almak üzere ödünç para verilmesi söz konusu değildir. Ancak, garanti edilen işin yapılmaması veya borcun ödenmemesi halinde banka; garanti vermiş olduğu gerçek veya tüzel üçüncü kişiye taahhüt edilen tutarların ödeme riskini üstlenmektedir.

Gayri nakdi kredilerde bankalar mali itibarını ve piyasada isminin yaratmış olduğu güveni müşterisine kullandırmakta, bunun karşılığında müşterisinden komisyon geliri elde etmektedir. Burada risk nakde dönüşüncüye kadar bankanın faiz geliri elde etmesi söz konusu değildir.³⁹

Finansal sistemde gayri nakdi kredilerin finans sektöründe en çok karsımıza çıkan örneğini teminat mektupları oluşturmaktadır. Kural olarak teminat mektubu, muhatabın uğrayacağı muhtemel bir zararın tazmini için verilmekte olup, her teminat mektubu mutlaka belirli bir riski garanti etmelidir. Teminat mektubu ile banka, muhatabın zararını tazmin etmeyi taahhüt etmekte olup, bu şekilde kredili müşteri, bankanın isim ve prestijinden yararlanarak nakit teminat vermekten kurtulmakta, banka da vermiş olduğu teminat mektubu karşılığında müşterisinden bir komisyon almaya hak kazanmaktadır. Bununla birlikte banka bir tazmin halinde aldığı toplam komisyonun çok daha üstünde bir tutar olan teminat mektubu tutarını ödeme riskini üstlenir.⁴⁰

Ayrıca teminat mektuplarının bir kefalet akdi olmadığı, bir garanti sözleşmesi olduğu ve kefalet sözleşmelerinden daha kapsamlı ve daha bağlayıcı olduğu unutulmamalıdır. Çünkü garanti sözleşmelerinin hukuki yapısı gereği borçlu, başka bir ifadeyle teminat mektubunu düzenleyen banka, mektubun tazmin talebi sırasında lehdara ait def'ileri ileri sürerek ödemedi kaçınamayacaktır.

³⁹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁴⁰ Muhip Şeyda Işıktaç, “**Teminat Mektupları**”, <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=3&konuek=5>, (20.07.2010), s.5.

1.2.4.2. Vadelerine Göre Krediler

Vadelerine göre krediler kısa, orta ve uzun vadeli krediler olmak üzere üçe ayrılır.⁴¹

Kısa Vadeli Krediler

Vadeleri 1 yıl ve daha kısa süreler olan krediler olarak değerlendirilmekte olup, işletmelerin kısa vadeli fon ihtiyaçlarının karşılanmasında, kendi kendini likide eden kredilerdir. Risk bakımından uzun vadeli kredilere göre daha düşük seviyede olması sebebiyle uygulamada daha fazla kullanılmaktadır. Temel amacı, işletmelerin çalışma sermayesi açıklarını finanse etmek olan kısa vadeli kredilere örnek olarak; cari hesap kredisi, pay senedi ve tahvil karşılığı kredi, kefalet mukabili kredi, çek/senet karşılığı kredi ve Türk Eximbank kredileri gösterilebilir.

Orta Vadeli Krediler

Vadeleri 1 yıldan 5 yıla kadar olan krediler olarak değerlendirilen orta vadeli krediler, işletmelerin, kuruluş, modernizasyon giderleri ve işletme sermayesi açıklarını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır.

Genellikle ülkemizde kredinin sağlam teminatlara bağlanması gerekliliği ön planda iken, gelişmiş ekonomilerde finans kurumları özellikle orta vadeli kredilerde maddi bir teminat aramaktan çok kredi sözleşmesine özel şartlar ekleyerek firmanın gelir yaratma kapasitesi ve likiditesini olumsuz etkileyecek bazı unsurları ortadan kaldırmak amacı taşımaktadırlar.⁴²

Gelişmekte olan ülkelerde öncelikli hedef krediye güçlü teminatların alınması ve risk doğduğunda tasfiyenin gerçekleşmesi olarak karşımıza çıkmakta; kalkınmasını tamamlamış ülkelerde ise kredi sözleşmelerine aşağıdaki gibi maddeler ilave edilerek kredinin riske dönüşmesini engellemek öncelikli hedef olarak belirlenmektedir. Söz konusu önlemlerden bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁴³

- Muhasebe ilkelerine uyulması,
- Öz kaynakların belirli bir sınırın altına inmemesi ve firma iktisadi varlıklarının diğer borçlar için teminat oluşturulmaması,

⁴¹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁴² Öztin Akgüç, **Orta ve Uzun Vadeli Krediler Ve Finansman Kurumları**, İstanbul,1976,s.10.

⁴³ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

- Kredi kullanan firmanın net çalışma sermayesini ve cari oranını belirli bir seviyenin altına düşürmemesi,
- Borçlanma oranının sınırlandırılması ve öz kaynak yeterliliğinin sağlanması,
- İktisadi varlıkların elden çıkarılmasının önlenmesi,
- Firmanın sahip olduğu sermayesinin itfa edilmesinin önlenmesi,
- Kar dağıtımının sınırlandırılması ve otofinansmanın özendirilmesi,
- Firma ödenekleri hakkında limit tespit edilmesi,
- Başarısız firma yöneticilerinin değiştirilmesi.

Türk bankacılık sisteminde yaygın bir kullanım alanı bulunmayan orta vadeli krediler, kalkınma planları döneminde teşvik edilmeye başlamıştır. Satıcı kredileri söz konusu duruma istisna teşkil etmekte olup, herhangi bir nakit ödeme söz konusu olmadan satıcının alıcıya belirli ödeme süresi tanınması, şeklinde gerçekleşmesi nedeniyle kredi kolaylığı sunan satıcı kredileri bir bakıma satışı artırma amacı ile de kullanılmaktadır. Satıcı kredileri özellikle sermaye yapısı zayıf ve likidite sıkıntısı çeken, kredi kurumlarından borçlanmak için gerekli kredi değerliliğine sahip olmayan küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) tarafından kullanılmaktadır.

Uzun Vadeli Krediler

Vadeleri 5 yıldan fazla olan krediler uzun vadeli kredi olarak değerlendirilmekte olup, genellikle İşletmelerin kuruluş ve modernizasyon giderlerinin finansmanı sağlamak üzere kullanılmaktadır. İşletmelerin uzun süreli yatırımlarında kullandığı uzun vadeli krediler başlangıçta uygulanabilen ödemesiz dönem sebebiyle işletmelere zaman ve dolayısıyla avantaj sağlayabilmektedir.

Söz konusu kredilerde, finansman desteği sağlayan bankanın fırsat maliyeti ve fonlarını uzun süre bağlama maliyeti kredinin maliyetine, başka bir ifadeyle kredinin fiyatı olan faiz oranına yansımaktadır.

Ayrıca krediyi kullanan işletmenin geri ödemeyi gelecek dönemlerdeki kaynaklarıyla yapacak olması bir risk unsuru olarak değerlendirilmekte olup, bankalar sağlıklı bir analiz yapabilmek amacıyla uzman bir grup bulundurmaktadırlar ve bu kredinin fiyatına yansıyan ek bir maliyettir. Benzer bir şekilde, uzun vadeli

kredilerde riskin yüksek olması alınacak teminatların, kısa vadeli kredilere kıyasla daha yüksek olmasına neden olmaktadır. Uzun vadeli kredilerin yabancı para üzerinden kullanılması durumunda kur garantisi yoksa kredi müşterisi ayrıca kur riskine maruz kalmaktadır.

Bilindiği üzere, ticaret bankalarının başlıca temel fon kaynakları ticari mevduat ve tasarruf mevduatları olup, söz konusu mevduat grubu genelde vadesiz ya da kısa vadeli nitelik taşımaktadır. Temel hedefi plasman, başka bir ifadeyle toplanan yabancı kaynakları likidite derecelerine göre plase etmek olan bankalar, orta ve uzun vadeli kredilere büyük ölçüde kaynak tahsis etmeyi istemezler. Bu nedenle, orta ve uzun vadeli krediler reeskont kaynaklı krediler olup, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ekonomi politikası amaçlı istihdam seviyesini ve üretim hacmini artırıp büyüme oranlarına katkı sağlamak hedefiyle, bu tür kredilere kendisi de kaynak tahsis ederek ortak olmakta, böylece ticaret bankalarının finanse etmekte zorlandığı uzun vadeli yatırımların finansmanını kolaylaştırmakta ve teşvik etmektedir.⁴⁴

1.2.3.3. Kullanım Amacına Göre Krediler

Kullanım amaçlarına göre krediler, yatırım, donatım ve işletme kredileri olmak üzere üçe ayrılır.⁴⁵

Yatırım Kredileri

Yatırım kredileri, işletmelere, bina ve tesislerin yapımı ile sabit kıymetlerin finansmanı amacıyla açılan orta ve uzun vadeli kredilerdir. Sınâî yatırım, ihracat garantili yatırım, tamamlanmamış yatırım, gemi inşaaı, gemi ithalatı, çekici ve treyler yatırımı, gemi inşaa tesisleri yapımı gibi bölümlere ayrılabilir.⁴⁶

Donatım Kredileri

Kredi kullanacak olan İşletmeye ait bina ve tesislerin genişletilmesi, yenilenmesi, modernizasyonu, makine ve teçhizat sağlanması amacıyla genellikle orta vadeli olarak kullandırılan kredilerdir.

⁴⁴ Belkıs Seval, **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**, a.g.e., s.89.

⁴⁵ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁴⁶ Seval, a.g.e. s.89.

İşletme Kredileri

İşletmelerin üretim faaliyetlerini finanse etmek, kısa vadeli kaynak ihtiyacını karşılamak, çalışma sermayesi açıklarını telafi etmek ve dönen varlık yapısını güçlendirmek amacı ile kullanılan kredilerdir. Genellikle kısa ve orta vadeli olarak kullanırlar.

1.2.3.4. Teminat Durumuna Göre Krediler

Teminat durumuna göre krediler teminatsız ve teminatlı krediler olmak üzere ikiye ayrılır.⁴⁷

Teminatsız Krediler

Teminatsız krediler, sadece kredi müşterisinin itibar ve kredi değerliliğine güvenilerek, hiçbir teminat alınmadan imza karşılığında tahsis edilen kredilerdir. Bu tür krediye “Açık Kredi” örnek olarak gösterilebilir.

Bu krediler, bankalar açısından yüksek risk unsuru içermesi sebebiyle, ya piyasa tarafından iyi tanınan kişi ve kuruluşlara ya da ilgili finans kurumu ile uzun yıllardır herhangi bir ödeme sıkıntısı yaşamadan çalışılmış olan tanınmış müşterilere tahsis edilmektedir. Açık kredinin kredi müşterisi tarafından dezavantajı kısa sürede geri ödeme zorunluluğunun bulunması olarak değerlendirilirken, en önemli avantajları ise teminat gösterme zorunluluğunun olmaması, düşük maliyetli olması, piyasada itibar sağlaması ve krediyi her an kullanabilme olanağının bulunmasıdır.⁴⁸

Teminatlı (Güvenceli) Krediler

Teminatlı krediler, kredi müşterisinin imzasına ek olarak diğer başka güvenceler de alınmak suretiyle açılan krediler olup, iki gruba ayrılır:⁴⁹

- **Şahsi Teminatlı Krediler**: Kredi müşterisinin imzası ile birlikte bir veya birden fazla gerçek/tüzel kişinin imzası (kefaleti) karşılığında verilen kredidir. Kefalet mukabili kredi, şahsi teminatlı bir kredi türüdür.

⁴⁷ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁴⁸ Niyazi Berk, **Finansal Yönetim**, Yedinci Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003, s.166.

⁴⁹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

- **Maddi Teminatlı Krediler:** Kredi vermeye yetkili kurumlar tarafından kabul edilebilme şartlarını taşıyan maddi değerlerin teminata alınması karşılığında tahsis edilen kredilerdir. Mevduat ve nakit karşılığı, emtia rehni, ticari işletme rehni, kambiyo senetleri rehni ve taşınmaz ipoteği karşılığı krediler bu tür kredilere örnek olarak verilebilir.

Diğer kredilere nazaran maddi teminat karşılığı kullanılan kredilerde, özellikle istihbarat ve mali tahlil çalışmaları esnasında müşterilere karşı daha esnek davranmak gerekmektedir. Bazı finans kuruluşları, nakit ya da likiditesi yüksek teminatlar dâhilinde çalışmayı kabul eden müşterilerle istihbarat ilişkisine girmemeye özen göstermektedirler.

1.2.3.5. Kaynağına Göre Krediler

Bankaların ödünç para verebilmeleri için yararlandıkları kaynakları; öz kaynaklar ve yabancı kaynaklar olarak iki grupta toplamak mümkündür. Devamlı kaynak niteliği yalnızca kredinin mevduat kaynağında söz konusudur. Çünkü diğer kaynaklar vadeleri geldiğinde tasfiye edilirler.⁵⁰

Banka Kaynaklı Krediler

Banka kaynaklı krediler, bankaya ait kaynaklardan kullanılan krediler olup; ödenmiş sermaye, yedek akçeler, karşılıklar ve dağıtılmamış karlardan oluşur.

Banka Dışı Kaynaklardan Kullanılan Krediler

Banka dışı kaynaklardan kullanılan krediler, bankanın kendi kaynağı dışında T.C. Merkez Bankası, Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Eximbank) ve diğer fonlardan yararlanılarak kullanılan krediler olup aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir;

- Eximbank Kaynaklı İhracat Kredileri
- Ülke Kredileri
 - GSM İhracat Garanti Programı
 - Hermes Kredileri
 - İhracat Sigorta Kuruluşlarının Garantisi Kapsamında

⁵⁰ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

- Dış Kaynaklı Fon Kredileri
 - Avrupa Yatırım Bankası (AYB)
 - Dünya Bankası vb. Uluslararası Banka Kaynaklı Krediler
- Proje Kredileri
- Sendikasyon Kredileri

1.2.5.Kredilendirme İlkeleri

Kredi kararını verecek olan bankaların hiçbir zaman borçlu hakkında tam olarak her şeyi bilmesi mümkün değildir. Söz konusu kredi kararı, her kurumun kendi oluşturduğu politikalar çerçevesinde karlılık ve likidite dengesini gözetenek verilir". Bu nedenle, kredilendirme sürecinde güvenlik, uygunluk, likidite ve verimlilik gibi ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.⁵¹ Söz konusu ilkeler aşağıdaki gibi açıklanabilir.

(1) Güvenlik

Güvenlik, kredinin sağlamlığını göstermekte olup, bu da verilecek kredinin yeterli teminata bağlanmış olması ve kredibilite açısından potansiyel müşteri hakkında gereken istihbaratın yapılmış olması gerekliliğidir. Bankacılıkta kredi tahsis edilme sürecindeki temel hedef kredinin teminatlara başvurmaya gerek kalmaksızın geri dönmesidir. Bu nedenle, kredinin kullanım alanları çok önemlidir.⁵²

Kredi güvenliğinin sağlanabilmesi için aşağıdaki hususlar önemlidir;⁵³

- Mali yapı açısından firmanın olumlu bir görünüm arz etmesi gereklidir. Cari yılın sonlarında ve geriye dönük vaziyette kıyaslamalı şekilde bir araştırma yapılması şarttır. Ayrıca; öz kaynak, borçlar, alacaklar, karlılık ve net işletme sermayesi gibi kalemlere ilişkin mali veriler dikkatle incelenmeli, çıkan sonuçlara göre pürüzlü görülen noktaları firmanın açıklaması istenmelidir.
- Kredi verilmesi planlanan firmanın mutlaka piyasa üzerindeki istihbaratı yapılmalıdır.

⁵¹ Tülay Akbulut, **Ticari Bankalarda Kredilendirme Esasları ve Problemler Krediler**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2003, s.6.

⁵² Hakan Sakar, **Bankalarda Kredilendirilme Teknikleri**, İstanbul, Strata Yayıncılık, 2001, s.58.

⁵³ Akbulut , **a.g.e.**, s.7-8.

- Firmanın diğerk bankalarla olan kredi ilişkileri araştırılmalı, kullanılan ve kullanılmakta olan krediler hakkında detaylı bilgiler elde edilmelidir.
- Kullanılacak kredi karşılığı olarak alınacak teminat titizlikle incelenmelidir.
- Firmanın sektördeki deneyimi ve moralite değerlendirilmesi yapılmalıdır.

(2) Uygunluk

Uygunluk, kredi kullanılacak firmanın etkinlik ve verimlilik düzeyi, faaliyetlerinden fon yaratabilme kabiliyeti ile kullanacağı krediyi kanalizere edeceği işin rasyonelliğı en büyük teminatır. Dolayısıyla kredi teminata değil, yapılacak işe verilmelidir.⁵⁴

(3) Seyyaliyet (Likidite)

Seyyaliyet, kredi değerlendirme sürecinde Firmanın iş ve nakit akışı hakkında en sağlıklı bilgi kaynağıdır. Özellikle kredi limitinin dolu olduğu ve donuk kredilerde, firmanın nakit gidişatı hakkında bilgi sahibi olunmasında zorluklar olabilir ve kredi vadelerinde sürprizlerle karşılaşılabilir. Dolayısıyla Seyyaliyet; bir bakıma verimliliğı etkileyen yönünün yanı sıra, kredinin teminatını teşkil etme bakımından da önem arz etmektedir.⁵⁵ Özetle seyyaliyet kavramı, kredinin kısa sürede geri ödenmesi, kredi konusu işin mevsimlere uygun kullanılması, kredinin dolu ve donuk kullanılmamasıdır.

(4) Verimlilik

Kredinin verimli olması, bir işletme olan ve karını maksimize etmeyi amaçlayan bankanın, krediyi pazar şartlarına göre rantabl kullanması, kredi faizinin yanı sıra yeterli düzeyde komisyon ve gelirin sağlaması anlamına gelmektedir.⁵⁶

⁵⁴ Ömer Emre Tokel, **Kredi Risk Modelleri Kullanılarak Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2004, s.21.

⁵⁵ Osman Oy, **Kredi ve Kredi Teminatları**, İnterbank Eğitim Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1997, s.6.

⁵⁶ Berk, **a.g.e.**, s.112.

Verimlilik ilkesi gereği işletme (krediyi kullandıracak banka) kullandıracağı kredilerde ve alacağı risklerde optimum hareket etmeli, kar marjı daha yüksek olan kredilerin kullanılmasına öncelik verilmeli, kullanılan kredilerden faiz yanında komisyon ve diğer gelirleri ile çapraz satış gelirlerini dikkate almalıdır. Söz konusu işlemlerde verimliliğin sağlanması açısından müşterilerin ticari mevduatlarının ve komisyonlu işlemlerin bankada toplanmasının yanı sıra kaynak yaratan ve özellikle reeskont olanağı bulunan kredilere öncelik verilmesi gerekir.⁵⁷

1.3. KREDİ YÖNETİMİ VE İŞLEVLERİ

Bu bölümde; bankacılıkta kredi yönetimi, kredi yönetiminin temel aşamaları, kredi yönetiminin işlevleri ve etkin kredi yönetimi kavramları incelenecektir.

1.3.1.Kredi Yönetimi Kavramı ve Tanımı

Kredi yönetimi, “bankanın kredilendirmeye ilişkin uygulamalarının banka politikaları ile tutarlı olması ve kredi portföyünün krediye ait faiz ve anapara ödemelerinin zamanında yapılması ve problemlerin önceden teşhisini sağlayacak şekilde yönetilmesi çabalarını içermektedir”.⁵⁸

Kredi yönetimi; müşteri firmaların mali davranışları ve pazara yönelme nedenleri sonucu mali sorunlarının çözümüne yönelik uygun kredinin sunulması, müşteriye mali danışmanlık işleminin gereği uygulama biçimi ve bununla bağlantılı olarak kredinin fiyatlandırılması, kredi organizasyonu ve analistlerin işbirliği ile derlenen veri ve bilgilerin değerlendirilmesi, kredilendirme sonrası müşteri ilişkilerini ve kredinin takibini kapsayan bir yöntemdir.⁵⁹

⁵⁷ Tokel, **a.g.e.**, s.23.

⁵⁸ Seval, **a.g.e.**, s.251.

⁵⁹ Aynur Ortakçı Akdağ, **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Mali Analiz**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 1998, s.5.

1.3.2. Kredi Yönetiminin Temel Aşamaları

Kredi politikası bankanın temel yönetim felsefesi ile kredilere ilişkin prosedürlerin birleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Kredi politikası bankanın tüm yönetim tarzını yansıtır ve bankanın kredilere yaklaşımının tutucu mu, yoksa liberal mi olacağını önemli ölçüde belirler. Bankanın varlıkları arasında en önemli payı kredi portföyünün oluşturduğu göz önünde bulundurulursa, söz konusu portföyün yönetimine ilişkin politikanın tüm banka organizasyonu üzerinde önemli bir etkisi olacağı kesindir. Aslında kredi politikası, kredi yönetiminin ilk unsuru olarak da niteleyebileceğimiz, kredi yönetiminin diğer aşamalarının bir politika etrafında oluşturulduğu en önemli başlangıç noktasıdır.⁶⁰

Bankaların da bir firma olduğu düşünüldüğünde tıpkı firmalarda olduğu gibi bankalar da benzer nitelikte kredi yönetimi aşamalarına sahiptirler. Genelde firmalarda kredi yönetimi aşağıdaki beş temel aşamadan oluşmaktadır:⁶¹

- (a) Satışların vadeli olması halinde şartların belirlenmesi.
- (b) Teminatların belirlenmesi.
- (c) Müşterilerin ödeme gücüne ilişkin araştırmanın yapılması.
- (d) Müşteriye sunulabilecek kredi limitinin belirlenmesi.
- (e) Sunulan kredinin vadesinde tahsili.

1.3.3.Kredi Yönetiminin İşlevleri

Bankalarda merkezi olmayan kredi yönetiminin temel işlevleri ya da görev alanları aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁶²

- Kullanılabilir toplam kredilerin belirlenmesi,
- Müşteri bulunması ve seçimi,
- Çeşitli bilgi kaynaklarından firmalar hakkında bilgi edinilmesi,
- Müşterilerin kredi limitlerinin saptanması,
- Kredibilite, ödeme süreleri ve kredi güvencelerinin belirlenmesi,

⁶⁰ Seval, **a.g.e.**, s.251.

⁶¹ Niyazi Berk, **Finansal Yönetim**, Yedinci Basım, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2003, ss.226-227.

⁶² Berk, 2001, **a.g.e.**, s.23.

- Müşterilerin kredilendirilmesi,
- Alacakların gözetimi ve kontrolü,
- Kredinin dönüşüm hızının artırılması,
- Ödemelerin kontrolü,
- Ödemelere ilişkin uyarıların gerçekleştirilmesi,
- Pazar gözetimlerinin ve pazar analizlerinin değerlendirilmesi.

1.3.4. Etkin Kredi Yönetimi

Etkin bir kredi yönetimi, kredinin verilmesinden geri dönüşüne kadar ki tüm aşamalarda ülke ekonomisini zarara uğratmayacak şekilde verimli bir organizasyon sonucu minimum riskle gerek müşterinin gerekse bankanın çıkarlarını gerçekleştirecek portföyün oluşturulması çabalarıdır.

Bankalarda etkin bir kredi yönetiminden söz edebilmek için organizasyon yapısının tam olarak müşteri gruplarına göre şekillenmiş olması gerekmektedir. Müşteri gereksinim ve sorunlarında benzerlik gösteren firmaları gruplandırmak kurumun daha hızlı ve başarılı çözümler getirmesini sağlayarak aynı zamanda prestij sağlayacaktır.

Müşteri temelli etkin bir kredi yönetiminin üstünlüklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür :⁶³

- Müşteri ihtiyaçlarına karşı tepki hızının ve örgütsel esnekliğin artması,
- Genel yönetim işlerinin hafiflemesi,
- Modern yönetim ilke ve tekniklerinin uygulanması,
- Örgütsel piramitleşmenin daha basık bir yapı kazanması,
- İletişim yolunun kısalması,
- Müşteri gruplarını etkileyen faktörler hakkında güvenilir bilgi toplamak,
- Yöneticilerin eğitimi ve geliştirilmesi,
- Zayıf noktaların kolayca analizi,
- Bürokrasinin azalması.

⁶³ Akdağ, a.g.e., s.8.

1.4.KREDİ RİSKİ VE YÖNETİMİ

Bu bölümde; kredi riski kavramı ve bileşenleri, kredi riskinin belirlenmesi ve izlenmesinde 5C kuralı ile kredi riski yönetimi kavramları incelenecektir.

1.4.1.Kredi Riski Kavramı ve Bileşenleri

Risk; sözlükte kelime anlamı olarak zarar, hasar, kayıp veya ihtimali olarak ifade edilirken, değişik bilim dallarında farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Mali açıdan risk ise, beklenen getirinin gerçekleşen getiriden sapma olasılığıdır.⁶⁴

Risk düşüncesi, herhangi bir yatırım kararında çok önemlidir. Firmaların mali raporlarından derlenen bilgilerin risk ölçüm modellerine göre değerlendirilmesi, en yüksek derecede yatırımcılara ve kullanıcı gruplara fayda sağlamakta ve çok büyük önem arz etmektedir.⁶⁵

Kredi Riski, banka müşterisinin sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen, zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın karşılaştığı durumu ifade etmektedir. Kredi riski yönetiminin amacı, bankanın kredi riskini ölçmek ve risk düzeyine uygun şekilde fiyatlama yaparak, riske ayarlı getiri oranının en üst düzeye çıkarılmasıdır.⁶⁶

Mali riskler arasında en önemli olanı ve bankaların da yönetimine en çok dikkat ettiği risk kredi riskidir. Kredi riski, fon sağlayan ve fon kullananlar arasında şarta bağlı mali işlemler veya sözleşmelerinin sonucunda ortaya çıkmaktadır.⁶⁷ Bankaların kredi riskine ilişkin çalışmaları sistem-altyapı tesisi ve veri tabanı oluşturulması olmak üzere iki temel alana odaklanmaktadır.⁶⁸ Kredi işlemleri, bankaların ödünç alanların kredibilitesi konusunda doğru kararlar vermelerini

⁶⁴ Ali Ceylan ve Turhan Korkmaz, **Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi**, İkinci Basım, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004, s.424.

⁶⁵ S.Chattopadhyay, F.J. Arcelus and G. Srinivasan, **Deferred Taxex and Bond Ratings: A Canadian Case**, Journal of Business Finance & Accounting, 24 (3) & (4), April 1997, s.306.

⁶⁶ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, İstihbarat ve Mali Tahlil Kitabı, İstanbul, 2006, s.3

⁶⁷ BDDK, **Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu**, 2006, http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1266ilerleme_raporu_degerlendirmesi_19062006.pdf, s.18, (31.05.2007).

⁶⁸ Emre Aklin, Tuğrul Savaş ve Vedat Akman, **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, Çetin Matbaacılık, İstanbul, 2001, s.110.

gerektirir. Bu kararlar her zaman doğru olmayabilir ya da ödünç alanların kredibilitesi çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde azalabilir.

Dolayısıyla, bankaların maruz kaldıkları en temel risk olan kredi riski, ödünç alan tarafın yapılan anlaşma gereklerine uymaması durumudur.⁶⁹

Banka aktiflerinin çoğu -pasiflerin aksine- likit değildir ve değerleri belirsizdir. Genel olarak banka aktiflerini, kısa dönemde nakde dönüştürülmesi söz konusu olmayan krediler oluşturur. Bununla birlikte talep edildiği takdirde toplanan mevduatların nakde dönüştürülmesi taahhüdü vardır. Burada yüksek maliyetlere yol açabilecek bir likidite riski gündeme gelmektedir. Kredilerin -anapara ya da faiz olarak geri ödenmemesinin yanı sıra sözü edilen likidite sorunu da kredi riskini oluşturan parçalardan biridir.⁷⁰

Türk bankacılık kesimi konsolide bilançosunun en dikkat çekici özelliklerinden birisi pasifinin kısa vadeli kaynaklardan, aktifinin ise uzun vadeli varlıklardan oluşmasıdır. Bu özelliği itibarıyla aktif-pasif riskinin yönetiminde likiditenin özel önem taşıyan bir yanı mevcuttur.⁷¹

Günümüzde bankalar riski, beklenen risk ve beklenmeyen risk olarak iki açıdan değerlendirirler. Beklenen risk; bir kredi döngüsü boyunca, belirli bir kredi sınıfındaki ortalama kaybı simgeler. Beklenmeyen risk ise; herhangi bir yıldaki olası kayıpların geçiciliğinin, ortalama beklenen kayıplara oranlanmasıyla bulunur.⁷²

Gelişmiş ülkelerde ticari bankaların almış oldukları en büyük risklerden biri olan kredi riskinin geçmişte bankalar arasındaki geleneksel tanımı, müşteriye kullandırılan bir kredinin problemlili hale gelmesi, bir başka ifadeyle karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getiremeyerek krediyi geri ödememesi ile sınırlı kalmıştır. Bu riskten kaçınmak için geleneksel yaklaşımda bankalar ilk aşamada öncelikle “iyi kredi” verme üzerine yoğunlaşmıştır. Bankalar bünyelerinde kredi tahsis, onay ve izleme sürecini çeşitli kontrol noktaları koymak suretiyle oluşturmuştur.

Bu süreç içinde bankalar, her bir firmayı tamamen kredi ve piyasa konusunda tecrübeli uzmanlarının firma hakkındaki istihbarat ve görüşlerine dayalı olarak

⁶⁹ Halime Temel, **Basel II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi SBE, 2006, s.76.

⁷⁰ Tokel, **a.g.e.**, s.13.

⁷¹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.5

⁷² Nuray Akmeriç, “Risk Yönetimi ve Teknoloji Uygulamaları”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, İstanbul, Mayıs-Haziran 2001, s. 18.

değerlendirmişlerdir. Buna bağlı olarak genelde piyasada “iyi” olarak tanınan büyük ya da orta ölçekli şirketler bankaların kredi tahsis etmek istediği firmalar olmuş, diğer firmalarla ise risk değerlendirmesi sağlıklı olarak yapılamadığı için kredi riskine girilmemesi tercih edilmiştir.

Bankalar tahsis ettikleri kredileri güvence altına almak amacıyla borçlu firmadan güçlü teminatlar istemek suretiyle kredi riskine karşı korunma yoluna gitmiştir. Alınan teminatlar belirli marjlarla girilen riskin üzerinde tutulmuş, teminat miktarı azaldığında firmadan kredi riskinin azaltılması talep edilmiştir.

Kredi fiyatlaması ile firmanın krediyi geri ödeyememe riski dikkate alınmadan sadece fonlama maliyeti üzerine belirli bir spread eklenerek belirlenmiş ve kredi vadesi boyunca bu spread sabit tutulmuştur. Dolayısıyla piyasa koşullarına bağlı olarak fiyat açısından rekabet yaratılmıştır. Geleneksel yaklaşımda bir müşterinin borcunu ödemeyerek temerrüde düşme riski rastlantısal bir olay olarak algılanmış ve temerrüt olasılığının istatistiksel analizi konusunda yapılan çalışmalar çok kısıtlı kalmıştır. Bankalar kredilerini vade sonuna kadar bilançolarında taşımak zorunda ve geri ödemeleri sadece borçlanandan tahsil edebilmektedirler. Bu nedenle, kredi riskine girilen firma zor duruma düştükten sonraki takip ve izleme aşamaları üzerine daha sık vakit harcanmıştır. Tahsili mümkün olmayan alacaklar karşılık ayırmak suretiyle bilanço ve gelir tablosu hesaplarına yansıtılmıştır.

1980’li yılların sonlarına doğru ve 1990’lı yılların başında farklı ülkelerden birçok bankanın, ekonominin hızlı büyüme gösterdiği dönemlerde yüksek karlar, daralma gösterdiği dönemlerde ise önemli ölçüde zarar beyan etmeleri üzerine benzer ekonomik dönemlerde aynı sektör ya da gruptaki firmaların güçlendiği veya zayıfladığı, kredilerin birbiriyle olan korelasyon etkisinin dikkate alınmadığı, dolayısıyla geleneksel kredi riski yaklaşımının yeterli olmadığı tartışmalarını ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde aşağıda belirtilen nedenlere bağlı olarak kredi risk ölçümü, yönetimi ve analizlerinin önemi artmıştır.⁷³

- Globalleşme ve özellikle yaşanan ekonomik durgunluk ile birlikte firmalar rekabet edemez duruma düşmüşler ve buna bağlı olarak iflaslar gündeme gelmiştir.

⁷³ Akmeriç, a.g.m., s.19.

- Sermaye piyasalarının hızlı gelişimi ile birlikte büyük firmaların yanında orta ölçekli firmaların da sermaye piyasalarından direkt olarak kaynak temin edebilme imkânı artmıştır.
- Finans sektöründe yaşanan rekabetin hızla artmasıyla birlikte müşterilere uygulanan marjlar hızla daralmış ve risk getiri ilişkisi daha da önem kazanmıştır.
- Türev ürünlerin hızla artmasıyla bankaların taşımış oldukları kredi riski bilançoda yer alan risklerin çok üzerine çıkmıştır.

Bankacılık sistemindeki teknolojik gelişmelerden sonra, kredi taleplerinin eskisi gibi değerlendirilmesi mümkün ve doğru olmayacaktır. Daha önce teminata dayalı olarak kredi kararı verilebilirken yeni dönemde firma performansı, başta nakit akım analizi olmak üzere finansal tablo analizleri ön plana çıkacaktır.⁷⁴ Bütün bunlardan sonra kredi riskinin gerçek anlamda ölçülmesi mümkün olacaktır.

Kredi riski; tahsil edilebilir değerler dikkate alındıktan sonra karşı tarafın ödemelerini yerine getirememesinin yarattığı zararlarla ilintili bir risktir.

Kredi riski; ülke riski, temerküz riski, karşı taraf riski, kredilendirme riski, teminat riski, izleme riski, işlemin sonuçlandırılmaması riski ve vade riski gibi unsurların bütününden oluşmaktadır. Bu unsurlar kısaca aşağıdaki gibi açıklanabilir.⁷⁵

(1) Ülke Riski

Ülke riski, uluslararası kredi işlemlerinde krediyi alan kişi ya da kuruluşun faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısı nedeniyle yükümlülüğün kısmen veya tamamen zamanında yerine getirilememesi ihtimalini ifade eder.

Sınır ötesi finansal işlemlerde, karşı ülkeyi olumsuz yönde etkileyen olayların zarar olasılığı bulunmaktadır. Örneğin; karşı ülkenin kredi notunun düşmesi ya da ulusal mevzuatta değişiklik yapılması gibi riskler söz konusu olabilir.

⁷⁴ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Mali Analiz Eğitim Programı Kitabı, Ankara, 2006, s.5.

⁷⁵ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

(2) Temerküz Riski

Temerküz riski; bir portföyde risk ve getiri dengesi açısından optimizasyonun sağlanamaması, portföyün değişimlerin etkisine maruz kalması, portföyün gerektiği gibi çeşitlendirilememesi riskidir. Örneğin; kredi portföyünün ağırlığını otomotiv sektörüne plase eden bir finansal kuruluş, hükümetin araç satışlarına ek vergi getirmesi dolayısıyla zor durumda kalan firmalardan kredi taksitlerinin tahsilinde sorun yaşayabilir.

(3) Karşı Taraf Riski

Karşı taraf riski, karşı tarafın bir sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek istememesi veya yerine getirememesi nedeniyle ortaya çıkan risktir.

(4) Kredilendirme Riski

Kredilendirme riski, tahsis edilen kedi türünün müşteri ihtiyaçları ile uyuşmaması riskidir. Bu risk; yetersiz istihbarat, fizibilite ve mali tahlil çalışmaları sonucu ortaya çıkabilmektedir.

(5) Teminat Riski

Teminat riski; kredinin güvencesi olarak alınan gayrimenkul ipoteği, araç rehni gibi teminatların, paraya çevrilmesi durumunda kredi tutarını karşılayamaması halinde ortaya çıkan risktir. Bu nedenle, bankalar taşıt kredilerinde beş yaşından daha eski araçları kredilendirmemekte, konut kredilerinde ise gerek alınacak gayrimenkulün %75'lik bölümünü kredilendirmekte gerekse ekspertiz bedeli nispeten düşük belirlenmektedir.

(6) İzleme Riski

İzleme riski, kredinin müşteriye tahsis edilmesinden sonra takibinin gerekli derecede yapılmaması ve kötüleşen unsurların tasfiye edilmemesini ifade eder. Kredi ilişkisinde banka aleyhine bir durum olduğunda ya risk bakiyesi tasfiye edilmeli ya da ilave teminatlar sağlanmalıdır.

(7) İşlemin Sonuçlandırılmaması Riski

İşlemin sonuçlandırılmaması riski; ödeme ve takas sisteminde meydana gelebilecek bozulma, durma ve çökmeden kaynaklanır. Yetersiz altyapı ya da vergi, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) primi ödeme günlerinde meydana gelen yoğunluk bankaların işletim sistemlerinde sorunlar yaratabilmektedir.

(8) Vade Riski

Vade riski, firmalar için büyük bir problem teşkil eden ve işletme sermayesi açığı olarak bilinen, kısa vadeli yabancı kaynaklar ile duran varlık yatırımı yapmak durumudur. Kredi geri ödemesi geldiğinde, yapılan uzun vadeli yatırım henüz firmaya nakit akışı sağlayacak aşamada olmadığından ödemeler aksayabilmektedir.

Bankalar ve kredi vermeye yetkili diğer finans kurumları, kredilendirme sürecinin değerlendirme aşamasında yukarıda açıklanan risklerin her birini gerek müşteri ile yapılan birebir görüşme, gerekse istihbarat ve mali tahlil çalışmaları esnasında ayrıntılı olarak incelemek ve özellikle müşteri ihtiyacı ile tahsis edilen kredi türü ve vade uyumu konusunda ayrıca özenli olmak durumundadırlar.

1.4.2. Kredi Riskinin Belirlenmesi, İzlenmesi ve Sorunlu Krediler

Kredi riskinin belirlenmesinde 5C kuralından yararlanır. Tablo 1.2’de kredi riskinin belirlenmesinde kullanılan söz konusu beş kural incelenmiştir. 5C olarak adlandırılan bu kurallar dizisi adını İngilizce kelimelerin baş harflerinden almaktadır.⁷⁶

Tablo 1.2. : Kredi Riskinin Belirlenmesinde 5C Kuralı

Karakter(Character)	Kapasite(Capacity)	Kapital(Capital)	Koşullar(Conditions)	Teminatlar(Colleterals)
Müşterinin ödeme alışkanlıklarını ve dürüstlüğünü gösterir.	Belirlenen vadelerde firmanın ödeme gücünü gösterir.	Firma aktiflerinden borçları çıkardıktan sonra kalan net varlığı gösterir.	Konjonktür hareketleri firma başarısını olumsuz etkiler.	Kredinin geri ödenmesinde güçlükle karşılaşılmaması için firmalardan teminatlar alınır.

Kaynak: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı

⁷⁶ S.Wayne Linder, Total Quality Loan Management, **Applying The Principles of TQM for Superior Lending Performans**, England, Bankers Publishing Company, Chicago, 1993, s.116.

Kredinin kullanılan kısmı riski oluşturmaktadır. Burada iki tür riskten söz etmek mümkündür. Bunlar; borçlu riski ve kefil riskidir.

Borçlu riski, bankadan krediyi alan şahıs üzerine işlenir. Borçlu cari hesap şeklinde açılmış kredilerde borçlu riski hesap sahibine aittir ve esasen böyle bir kredi isinde borçlu cari hesap sahibinden başka borçlu yoktur.⁷⁷

Kefil riski ise, bir kredi açıldığı veya bir kefalet mektubu verildiği zaman söz konusu borçludan başka kredi değerliliğine güvenilen ve kredi işlemlerinde kefil sıfatıyla veya ara ciranta olarak bankaca imzası alınan kredi müşterilerinin taşıdığı risktir.⁷⁸

Günümüzde Türk bankacılık sektörünün karşılaştığı başlıca sorunlar; ekonomik istikrarsızlık, mali riskler, dönemsel dalgalanmalar, yüksek kaynak maliyeti, haksız rekabet koşulları, hızlı teknolojik gelişmeler, öz kaynakların yetersizliği ve yeniden yapılanma sorunlarıdır.⁷⁹

Söz konusu risk unsurlarının yüksekliği sorunlu kredilerin ortaya çıkmasına yol açmakta olup, kredi işlemlerinin doğal sonucudur.

Sorunlu kredi; banka ile müşteri arasında yapılan kredi anlaşmasına uygun olarak kredi geri ödemesinin vadesinde ödenmemesi veya vadesi gelmemiş olan kredinin vadesinde ödenme olasılığının düşük olması şeklinde tanımlanabilir. Sorunlu krediler kredi işlemlerini kaçınılmaz ve doğal sonucu olarak ortaya çıkarlar. Kredinin sorunlu hale gelmesi genel ekonomiden, sektöre dayalı nedenlerden, müşteriden kaynaklanan nedenlerden ortaya çıkabileceği gibi, kredi kullandıran kurumun uygulamalarından da kaynaklanabilir. Gerek bankanın kendisinden kaynaklanan gerekse dışarıdan kaynaklanan nedenlerin iyi bilinmesi, bilinenlerin gereği gibi uygulanması, ve sağlıklı bir kredi portföyünün oluşturulması gerekmektedir.⁸⁰

⁷⁷ Kölemezli, **a.g.e.**, s.175

⁷⁸ **a.g.e.**, s.176.

⁷⁹ İlker Parasız, **a.g.e.**, s.125.

⁸⁰ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Kredi İzleme ve Takipteki Krediler Eğitim Programı Kitabı, 2009, s.3.

1.4.4.Kredi Riski Yönetimi

Kredi riski yönetimi; bankanın karlılığını olumsuz yönde etkileyebilecek potansiyel risklerin belirlenmesi, öngörülmesi ve en alt düzeye indirilmesi sürecidir. Risk yönetimi tüm banka düzeyinde uygulanmalı, farklı risk faktörlerinin birbirleri ile etkileşimleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Ölçülen kredi riskleri; kredi onay ve limitlerinin belirlenmesinde, risk fiyatlamasında, sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde, karşılık hesaplamasında, kredilerin bireysel ve portföy bazında incelenmesinde, sorunlu kredilerin tespit edilmesinde, risk ayarlı getiri hesaplamalarında kullanılıyor ve bankadaki tüm kredi faaliyetleri bu çerçevede algılanarak riskler etkin bir şekilde yönetiliyor ise modern kredi riski yönetiminin varlığından söz edilebilir.⁸¹

Kredi riski yönetiminin temel felsefesi “Risk almamak değil”, aksine “Ölçülebilen kredi riskleri almak” şeklinde olmalıdır. Kredi riski ölçümünün ise; karar organlarının bireysel tercihlerine ve objektif kurallarına göre değil, kurumsal hale getirilmiş objektif ölçütlere göre sağlanmalıdır. Ölçülemeyen kredi riski, spekülasyon sonuçları ortaya çıkaracak ve gelişmiş yönetim tekniklerine uygun olmayacaktır. Kredi riski yönetiminin temel hedefi; “Pazardaki rekabet gücünü artıracak” ve “Sorunlu kredilerin oluşumunda minimizasyon sağlayacak şekilde” bir getiri optimizasyonu sağlamak olmalıdır.⁸²

⁸¹ Nuri Burak Ünlü, **Bankacılıkta Modern Kredi Risk Yönetimi**, <http://www.ba.metu.edu.tr/~manclub/> yayınlar /glokal/para_banka/parabanka.html, (23.07.2010).

⁸² Cengiz M. Göğebakan ve Musa Arda, Kredi Risk Yönetimi Açısından İçsel Derecelendirme Modeli, Ocak-Şubat 2004, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı: 34, s.81.

İKİNCİ BÖLÜM

KREDİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ VE FİNANSAL ANALİZ

Çalışmanın ikinci bölümünde; bankaların kredi verme süreci, kredinin kullandırılması öncesi ve sonrası faaliyetleri ile finansal tabloların analizi irdelenecektir.

2.1. KREDİLENDİRME SÜRECİ VE AŞAMALARI

Kredilendirme ilişkisi, fon kaynaklarının verimli bir şekilde kullandırılmasına ve geri dönüş kabiliyetine sahip kişi veya kurumların kredilendirilmesine yönelik işlemlerden oluşmaktadır. Hatalı bir kredi kararı gerek kredi kurumunu gerekse kredi isteklisi firmayı olumsuz etkileyebileceği gibi ülke ekonomisine de büyük zararlar verecektir. Süreç içerisinde kredi kararlarının verilmesinde güvenli bilgi, en sağlıklı karar ve zaman kaybının önlenmesi için bir takım teknikler geliştirilmiş, hatta bu teknikler zamanla bilgisayarların kredi notları hesaplamasına kadar ilerlemiştir.

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de kredi süreci, müşterinin ilgili birime başvurusu ya da pazarlama görevlisinin bizzat müşteriye ulaşmasıyla başlamakta ve kredinin ödeme planındaki koşullar çerçevesinde itfa edilmesiyle son bulmaktadır. Kredi sözleşmesi ile kararlaştırılan koşulların süreç içerisinde müşteri tarafından ihlali, başka bir ifadeyle ödeme yetersizliği kredi ilişkisini ya kanuni takip aşamasına getirmekte ya da yeni bir ödeme planına bağlanmasıyla sürecin devam etmesine neden olmaktadır.

Banka müşteri ile kredi ilişkisine girmekle birlikte risk almakta, müşteri ise faiz ödeme taahhüdünde bulunmaktadır. Bu nedenle, söz konusu süreç her iki taraf için de özenli davranmayı gerektirmektedir. Kredi kararını olumlu veya olumsuz (Red) sonuçlanmasında birçok faktör etkili olup red kararının söz konusu olması ön görüşme aşamasında olabileceği gibi, müşterinin mali verilerinin analizi sürecinden sonra da red kararı verilebilir veya limit tahsisinden sonra da müşteriye kredi kullandırma kararından vazgeçilebilir. Bazı durumlarda ise müşteri gerekli gelir

düzeyinde süreklilik sağlayamadığından ödemelerini aksatmakta ve yasal takibe maruz kalmaktadır.

Temel olarak kredilendirme sürecinde, Rating (Derecelendirme) veya çeşitli Mali Analiz yöntemleri kullanılmaktadır. Öncelikle kredilendirme süreci ve işlemlerini açıklamak yerinde olacaktır.

Kredi değerlendirmesi; ihtiyaç doğrultusunda kredi talebinde bulunan gerçek veya tüzel kişilerin, kredi değerlilikleri konusunda bir karara varabilmek amacıyla yapılan işlemler bütünüdür.⁸³ Bu işlemler için gerekli görülen belgelerin alınmasından sonra, kredi onayı olumlu veya olumsuz olarak sonuçlandırılır.

Kredi değerlendirme risk analizidir ve bu analizin amacı kredinin geri ödenmeme ihtimalini değerlendirmektir. Kredi değerlendirmesini yaparken, kredi talep eden firmaların mali gücünü saptamak için kredi analizi yapmak gerekir. Kredi analizinin amaçları ise; kredi talep eden firmanın kredi şartlarına uygun bir şekilde yükümlülüklerini yerine getirip getirmeyeceği, yerine getirip getirme kapasitesinin bulunup bulunmadığını, gerçekten firmanın finansman ihtiyacının nedenlerini çok doğru bir şekilde saptamaktır.⁸⁴

Kredilendirmede; kredinin gerçek ve özel amacının belirlenmesi, borçlananın krediyi nasıl ödeyeceği ve kredinin ne derece riskli olduğu olmak üzere dikkate alınması gereken üç temel ilke vardır.⁸⁵ Kredi taleplerinin yapılacak kredi analizi ve istihbarat çalışmalarından sonra oluşacak değerlemeye göre sonuçlandırılması gerekmektedir.

2.1.1. Kredi Yaşam Döngüsü

Kredi yaşam döngüsü süreci temel olarak iki aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar; kredi pazarlaması ve kredilendirme sürecidir.

(1) Kredi Pazarlaması

Finans sektöründe yaşanan gelişmeler sonucu bankalar, kredi taleplerini bekler konumdan, sınırlı sayıda kredibilitesi yüksek müşteri portföyünün en ideal

⁸³ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁸⁴ Akbulut, **a.g.e.**, s.18.

⁸⁵ Demir Bank T.A.Ş., Mali Analiz ve İstihbarat Eğitim Notları, İstanbul, 1998, s.22.

karını elde etmeye çalışır konuma geçmiştirler. Bu durum ise, bankacılık ve kredi etkinliklerindeki pazarlama kavramının önemini arttırmıştır.

Kredinin bir ürün olarak tasarlanması ve geliştirilmesi, kurumsal kredi politikalarının belirlenmesi, durum analizi, hedef pazarların belirlenmesi, hedef pazarlarda reklam ve tutundurma etkinlikleri, kredi stratejisinin formülasyonu, fiyatlandırma ve karlılık beklentilerinin analizi, hatta kredi ile ilgili standart belgelerin hazırlanması kredilendirme sürecinin başlangıç adımlarıdır.⁸⁶

(2) Kredilendirme Süreci

Bankalarda kredilendirme süreci, kredilendirilmek istenen müşteriyle ilk temas ile başlayan ve kredinin anaparası ile tüm faiz, komisyon vb. ek ödemelerinin yapılarak teminatların serbest bırakılması ve ilişkinin tasfiye edilmesi ile sona eren bir zaman dilimini ve bu zaman dilimi içinde yapılan tüm işlemleri kapsamaktadır. Ülkemizde, bankacılık sektöründe başvuru ile başlayıp ödeme ile sonuçlanan kredi süreci genellikle aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır:⁸⁷

- (1) Kredi başvurusu, ön inceleme ve istihbarat çalışması
- (2) Gerekli belgelerin temin edilmesi
- (3) Kredi ihtiyacı ve talep koşullarının belirlenmesi
- (4) Değerlendirme, kabul veya red kararı ile teklif, onay ve tebliğ

Söz konusu aşamalar alt başlıklar halinde kısaca özetlenerek açıklanabilir.

2.1.1.1. Kredi Başvurusu, Ön İnceleme ve İstihbarat Çalışması

Kredi kuruluşu ile kredi kullanacak olan müşteriler arasındaki kredi ilişkisi, bankanın pazarlama faaliyeti ile başlayabileceği gibi müşterinin banka şubesi ya da telefon bankacılığı, internet bankacılığı gibi yolları kullanarak finansman ihtiyacını ilgili kurumdan karşılamak istediğini beyan etmesi ile de başlayabilmektedir.

⁸⁶ Tokel, a.g.e., s.24.

⁸⁷ Sakar, a.g.e., ss.63-64.

Söz konusu kredi ilişkisinin başlamasıyla birlikte; şubeler tarafından, yeni kredi ilişkisine girilmesi ya da mevcut kredi ilişkisinin devamı düşünülen müşterilerle; müşterilerin tanınması, kredi ihtiyacı ve sunulabilecek diğer bankacılık hizmetlerinin belirlenmesine yönelik olarak görüşme yapılır. Bu amaçla, öncelikle hedef müşterinin başka bir şube ile kredi ilişkisi bulunup bulunmadığı yapılacak sorgulama ile saptanır. Müşterinin ofisleri, tesisleri, inşaat taahhüt firmalarında kredibilitiyi etkileyebilecek büyüklükteki şantiyelerinden gerekli görülenler ziyaret edilir. Müşteri hakkında edinilen bilgi ve kanaatler ‘Müşteri Görüşme Formu’nda belirtilir.⁸⁸

Ön incelemede aşağıdaki adımlara dikkat edilmelidir;⁸⁹

- Söz konusu kredi talebinin dayanağını teşkil eden bilgi ve belgelerin tamam olup olmadığı: Belgeleri noksan olan talepler incelenmemelidir.
- Kredi talebinin hacmi / tutarı: Bankalar bir gerçek veya tüzel kişiye verebilecekleri azami kredi tutarının üzerindeki kredi taleplerini karşılayamazlar.
- Faaliyet alanı: Kredi müşterisinin, kredi kurumunca finanse edilmesi planlanan endüstri kolunda faaliyet gösterip göstermediği incelenmelidir.
- Firma ve yöneticilerinin durumu: Firma yöneticilerinin önceden tespit edilen asgari koşul ve niteliklere sahip olup olmadıkları araştırılmalıdır. Firma yönetimi, değişken zamana ve koşullara uyma yeteneğine sahip olmalı, yenilikleri, yeni yöntem ve uygulamaları benimseyerek uygulama alanına koyabilmelidir.

Yapılan ön görüşmede müşteriden alınan bilgilerin olumlu bulunması halinde, firma ve ortaklarının;

- Senet, çek, icra, iflas, ihale yasaklılığı ile bireysel kredi, Kredi Kayıt Bürosu (KKB) sorgusu,
- Kısıtlayıcı haller, yasa dışı fiiller içinde bulunma durumu,
- Banka ve diğer finans kuruluşları ile geçmişte veya hali hazırda problemi olup olmadığı,

⁸⁸ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁸⁹ Tükenmez, **a.g.e.**, ss.117-118.

- Kredi ilişkisinde bulunduğu bankalarda hangi tür, tutar ve şartlarda kredi limit ve risklerinin bulunduğu,
- Sektördeki yeri, rakipleri, alıcı, satıcı ve rakip firmalardan alınan bilgiler araştırılır.⁹⁰

Yukarıda ifade edilen inceleme, istihbarat ve araştırma sonuçlarının olumlu olması halinde kredi sürecine devam edilir.

2.1.1.2. Gerekli Belgelerin Temin Edilmesi

Yapılan ön inceleme ve değerlendirmelerin olumlu bulunması halinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) temin edilmesini gerekli gördüğü belgeler müşterilerden alınır. Kredi ilişkisi için gereken belge ve bilgiler aşağıdaki gibi sıralanabilir :⁹¹

- Ticaret sicil gazetesi ve Vergi Levhası,
- Firma ve ortakları adına kayıtlı taşınmazların tapu belgeleri,
- Faaliyet belgesi,
- Son üç döneme ve ara döneme ait onaylı Bilanço ve Gelir Tabloları,
- Son üç dönem ve ara döneme ait mizan ve finansal tablo dipnotları,
- Kapasite Raporu.

2.1.1.3. Kredi İhtiyacı ve Talep Koşullarının Belirlenmesi

Firmalara tahsis edilecek kredi türü ve tutarı; müşteri talebinin yanı sıra müşterinin faaliyet konusu, iş hacmi, borçluluk düzeyi, mali sağlamlığı, aktif kalitesi, fon yaratma gücü, moralitesi, diğer bankalarla çalışma koşulları, sektörel riskler gibi unsurlara uyumlu olarak belirlenir.

Bu aşamada müşteriye teklif edilecek kredinin, müşterinin hangi ihtiyacına yönelik olduğu, kredi kullandırma koşulları, kredinin nasıl geri ödeneceği ve teminatları belirlenir.⁹²

⁹⁰ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁹¹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁹² T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

2.1.1.4. Değerlendirme, Kabul veya Red Kararı ile Teklif, Onay ve Tebliğ

Kredinin değerlendirilmesi, kabul veya red kararının verilmesi aşaması, özellikle finansal tabloların düzenlenerek sistemli bir şekilde yorumlanmasından ibaret olan istihbarat aşamasıdır.

Ekonomik hayatta bankaların en temel işlevi elinde bulunan atıl fonların ihtiyaç duyulan alanlara aktarılmasına aracılık etmek, en önemli sorumlulukları ise söz konusu fonların aktarıldıkları kesimlerden vadelerinde geri alınarak tasarruf sahiplerine iade edilmesini sağlamaktır. Ayrıca burada önemli olan söz konusu kaynakların aktarıldıkları alanlarda etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır.⁹³

Bankalar kullanıracakları nakdi ve gayri nakdi krediler için belli ölçüde risk altına girmektedirler. Gayri nakdi kredilerde taahhüdün müşteri tarafından yerine getirilmeme ve nakdi kredilerde ise geri ödenmeme olasılığı ile bankaların karşı karşıya kaldıkları bu risk mali analiz ve istihbarat çalışmaları ile ölçülmeye ve azaltılmaya çalışılır. Bu risk aşağıda belirtilen çeşitli nedenlerden kaynaklanabilmektedir:⁹⁴

- Geleceğin tam olarak tahmin edilememesi,
- Yangın, su baskını, deprem gibi doğal yıkımlar,
- Kredilendirilen firmanın üretmiş olduğu mal ve hizmetlere karşı tüketici talebinde meydana gelebilecek değişimler, başka bir ifade ile ticarete konu mal ya da mamulün demode olması,
- Üretim ve dağıtım metodlarında teknolojik değişme ve gelişmeler sonucu kredi alan firmanın rekabet gücünün zayıflaması,
- Genel ekonomik hayatta yaşanan gelişmelerin firmaların satışları ve karlılıkları üzerindeki olumsuz etkileri,
- Hükümetlerin, kredi alan firmaların ödeme güçleri üzerinde olumsuz etkileri olan kararları,

⁹³ Görkem Sinan, “**Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Değerlendirme Süreci ve Bir Örnek**”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul,2005, s.47

⁹⁴ Öztin Akgüç, **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**, Gözden Geçirilmiş Yedinci Basım, Arayış Basım ve Yayıncılık, Ankara, 2006, s.14.

- Kredi alan firmaların izledikleri temel politikalar; finansman, üretim, pazarlama, gibi konularda meydana gelen yönetim hataları,
- Kredi alana ait kişisel faktörler, başvuru sahibinin geri ödeme kabiliyetinin zayıf oluşu,
- Uluslararası uyuşmazlıklar sonucu firmaların zarara uğramaları.

Yukarıda sayılan risklerden dolayı bankaların ve kredi vermeye yetkili finans kurumlarının, kredi verilmesinin uygun olup olmayacağı ve alınacak teminatların belirlenmesi konusunda görev yapan bölümleri mevcuttur. Bu bölümler; “mali tahlil” ve/veya “mali analiz”, birimleri ve/veya müdürlükleri olarak adlandırılmaktadır.

Söz konusu birimlerin temel görevi kredi analizidir. Kredi analizinde amaç; borçlunun kredi sözleşmesine uygun olarak yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesinin olup olmadığını saptamaktır. Diğer amacı ise, firmanın finansman gereksinimine doğru teşhis koymak, uygun teminatların alınmasını sağlamak ve firmanın ihtiyacına uygun düşecek tutar ve vadede kredi verilmesini sağlamaktır.⁹⁵

2.1.2. Kredi Talepleri ve Hiyerarşi

Genellikle bankalar söz konusu kredi analizlerini; şube yetkisindeki talepler, bölge başkanlığı yetkisindeki talepler ve genel müdürlük yetkisindeki talepler olarak esas almakta ve analiz etmektedirler:⁹⁶

2.1.2.1. Şube Yetkisindeki Talepler

Şube yetkisindeki talepler; Bağlı Şube/Yetkili Bağlı Şube/Ticari Şube Yetkisindeki Talepler, Kurumsal Bankacılık Şubesi Yetkisindeki Talepler ve Serbest Bölge Şubesi Yetkisindeki Talepler olarak incelenebilir.

Bağlı Şube, Yetkili Bağlı Şube ve Ticari Şube Yetkisindeki Talepler

Şube yetkisinde müşterinin kredi değerliliği, şube ve müşteri sınıflandırması dikkate alınarak aşağıda belirtilen esaslar doğrultusunda belirlenir.⁹⁷

⁹⁵ Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, **a.g.e.**, s.2.

⁹⁶ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ticari Kredi Uygulamaları Eğitim Notları, Ankara, 2010.

- Hesap Durumu Alınmaksızın Açılacak Kredilerde, Kredi Derecelendirme (Kredi Puanlama, Scoring) ya da Mali Tahlil ve İstihbarat Raporu (MATİR) yapılmasına gerek bulunmamakta olup, sadece Firma Bilgi Formu düzenlenir.
- Kredi Derecelendirme Yöntemi ile kredi değerliliğinin belirlenmesinde sistem ortamında Kredi Puanlama Raporu düzenlenir.
- Analiz Yöntemi ile kredi değerliliğinin belirlenmesinde Şube Yetkisinde Mali Tahlil ve İstihbarat Raporu düzenlenir.
- Yapılan değerlendirme sonucunda olumlu bulunan kredi talebi için krediler bölümünce hazırlanan Kredi Onay Formu ile ekleri (MATİR/Kredi Puanlama (Scoring) Raporu / Firma Bilgi Formu) Şube Kredi Komitesi'nin onayına sunulur.

Kurumsal Bankacılık Şubesi Yetkisindeki Talepler

Kurumsal Bankacılık Şubesi yetkisindeki kredi talepleri için şubece MATİR düzenlenir. Düzenlenen MATİR'in olumlu bulunması halinde krediler bölümünce “**Kredi Onay Formu**” hazırlanarak Kurumsal Bankacılık Şubesi Kredi Komitesi'nin onayına sunulur.⁹⁸

Serbest Bölge Şubeleri

Serbest Bölgelerde faaliyet gösteren Şubeler tarafından açılan kredinin yine Serbest Bölgede kullanılması esastır.

Yurtiçindeki herhangi bir şubenin kredili müşterisinin (ana müşteri) Serbest Bölge'de bir şubesi bulunması şartıyla kredisini Serbest Bölge Şubesinden kullanabilir. Bunun için, kredi limit ve türünün yeterli ve tahsis şartlarının yerine getirilmiş olması ve yetki limitine göre Bölge Başkanlıklarından ya da Ticari Krediler Daire Başkanlığı'ndan izin alınması gerekir.⁹⁹

⁹⁷ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁹⁸ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

⁹⁹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

Serbest Bölge Şubesi, bölgedeki müşterinin Türkiye'deki ana müşterinin şubesi olduğunu gösterir belge ve bilgiler ile birlikte faaliyet ruhsatının bir fotokopisini temin eder.

2.1.2.2. Bölge Başkanlığı Yetkisindeki Talepler

Şube yetkisini aşan ve Bölge Başkanlığı yetkisinde olan taleplerde;¹⁰⁰

- Kredinin MATİR düzenlenerek değerlendirilecek olması halinde Şube; Bölge Başkanlığından Mali Tahlil Raporu düzenlenmesini talep eder. Bölge Başkanlığı'nca, Bölge Başkanlığı Yetkisinde MATİR düzenlenerek şubeye gönderilir. MATİR sonucunun, Şubece uygun bulunması halinde; 'Kredi Teklif Formu' hazırlanarak ekleriyle beraber Bölge Başkanlığı Krediler Bölümüne gönderilir.
- Şubece scoring yöntemi ile kredi değerlendirmesi yapılacak olması halinde, Kredi Puanlama Raporu, Kredi Teklif Formu ile birlikte gönderilir.
- Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda kredi teklifinin olumlu bulunması ve Kredi Onay Formunun Bölge Başkanlığı Kredi Komitesi'nce onaylanması halinde, Şubeye Kredi Tebliğ Formu ile bildirim yapılır.
- Önerilen kredinin uygun bulunmaması halinde ise Şubeye red bildiriminde bulunulur.

2.1.2.3. Genel Müdürlük (Otorize) Yetkisindeki Talepler

Genel Müdürlük yetkisindeki talepler; Kurumsal Bankacılık Şubelerinin yetkilerini aşan talepler, Ticari Şubeler / Yetkili Bağlı Şubelerin yetkilerini aşan talepler ve Bölge Başkanlığı yetkisini aşan talepler olarak incelenebilir.

¹⁰⁰ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, a.g.e.

Kurumsal Bankacılık Şubelerinin Yetkilerini Aşan Talepler

Kurumsal Bankacılık Şubesi, yetkisini aşan taleplerde MATİR Talep Formu düzenleyerek MATİR hazırlanması için doğrudan Mali Tahlil ve İstihbarat birimine/bölümüne (Genel Müdürlüğe) gönderir.

Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı'nca Kurumsal Bankacılık Şubesine gönderilen MATİR'in şubece olumlu bulunması halinde Kredi Teklif Formu hazırlanır ve MATİR ile birlikte Ticari Krediler Daire Başkanlığı'na, Pazarlama Planı ise Ticari Pazarlama Daire Başkanlığına gönderilir.¹⁰¹

Ticari Şubeler/Yetkili Bağlı Şubelerin Yetkisini Aşan Talepler

Şubeler otorize kredi tekliflerine ilişkin MATİR talep formunu Bölge Başkanlığı'na iletir. Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı'nca hazırlanan MATİR'in olumlu bulunması halinde 'Kredi Teklif Formu' şubece hazırlanarak Bölge Başkanlığı'na iletilir.¹⁰²

Bölge Başkanlıklarının Yetkilerini Aşan Talepler

Bölge Başkanlığı şubelerden gelen MATİR Talep Formunu uygun görmesi halinde Mali Tahlil ve İstihbarat birimine/bölümüne gönderir.

Ticari Şube/Yetkili Bağlı Şubelerden gelen teklifin Bölge Başkanlığı Kredi Komitesince uygun görülmesi halinde 'Kredi Teklif Formu' hazırlanarak MATİR ile birlikte Ticari Krediler Daire Başkanlığı'na gönderilir. Ayrıca Bölge Başkanlığınca hazırlanan pazarlama planı ise Ticari Pazarlama Daire Başkanlığına gönderilir.¹⁰³

¹⁰¹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

¹⁰² T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

¹⁰³ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, **a.g.e.**

2.1.3. Kredilendirme Aşamaları

Kredilendirme aşamaları aşağıdaki şekilde sıralanabilir : ¹⁰⁴

- (1) Kredi Talebi,
- (2) Finansal Analiz,
- (3) Kredinin Yapılandırılması,
- (4) Kredi Yönetimi.

Kredilendirme aşamalarını kısaca açıklamak yararlı olacaktır.

(1) Kredi Talebi

Kredi talebi, kredi tasarruf sahiplerinden sağlanan mevduatların, ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişilere, belli bir bedel karşılığında, geri ödenmek üzere verilmesidir. Dolayısıyla, kredi çalışmasında temel öge ödünç paranın istenmesi, başka bir ifadeyle kredinin talep edilmesidir. ¹⁰⁵

(2) Finansal Analiz

Finansal analiz aşamasında; müşterinin geçmiş dönemlerdeki performansı ve geleceğe yönelik tahminleri saptanmaya çalışılır. Bu analiz, gerekli olan finansman türünün ve geri ödeme kaynaklarının tespit edilmesinde önemli bir rol oynar. ¹⁰⁶

(3) Kredinin Yapılandırılması

Var olan bir kredi talebinin ele alınması, bilgilerin toplanıp analiz edilmesi ve kredi tahsis kararından sonra kredinin yapılandırılması gerekir. Kredinin yapılandırılması kredinin miktarının, vadesinin, teminatının, faiz oranının, belgelenmesinin ve müşteri ile pazarlık koşullarının belirlenmesi sürecini kapsar. Bu aşamada kredi sözleşmesi de imzalanır. ¹⁰⁷

¹⁰⁴ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Mali Analiz Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

¹⁰⁵ a.g.e., s.65.

¹⁰⁶ Seval, **a.g.e.**, s.118.

¹⁰⁷ Seval, a.g.e., s.120.

(4) Kredi Yönetimi

Kredi sözleşmesi imzalandıktan ve kredi kullanıldıktan sonra kredi yöneticisinin görevi krediyi kontrol altına almak ve izlenmesini tahmin etmektir. İyi bir kredi yönetimi müşterinin performansının ve kredi sözleşmesindeki koşullara uyumun izlenmesini içerir. Banka yönetimi kredilerin yeniden değerlendirilmesi fonksiyonu sonucunda borçlunun durumu hakkında bilgi sahibi olur. Kredide ödeme zorlukları ortaya çıkar ve kredi riski değişirse ortaya çıkan sorunlara çözüm bulana kadar yöneticiler çabalarını yoğunlaştırarak sorunlu kredilere çözüm bulmaya çalışırlar.

Ekonomik hayattaki genişleme ve enflasyon döneminde yükselen fiyatlar gibi nedenler yönetim hatalarını gizleyebilir. Aksine çok iyi yönetildiği halde kar sağlayamayan firmalar da vardır. Dolayısıyla karlılık tam olarak yol gösterici bir etken değildir.¹⁰⁸

Kredilendirme sürecinde tahsis kararları, müşterinin kuvvetli ve zayıf taraflarını ortaya çıkaran sayısal bilgilere ve bu bilgilerin değerlendirilmesine dayanılarak verilir. Kalitatif bilgiler müşteriyle yapılan mülakatlar ve faaliyet gösterilen sektör ve piyasada yapılan araştırmalar sonucu elde edilir. Bu analiz sonucu, müşterinin karakteri, rekabet gücü ve sektördeki başarısı hakkında önemli ipuçları elde edilir.¹⁰⁹

Kredilendirme aşamalarından sonra, kredi değerlendirme tespit usulleri incelenebilir.

2.1.4. Kredi Taleplerinde Eliminasyon Yöntemi

Kredi taleplerinde “Eliminasyon Süreci”nin bir sonucu olarak kredi kararı verilmektedir. Söz konusu eliminasyon süreci şu aşamalardan oluşmaktadır.¹¹⁰

- **Kredi Mülakatı:** Süreç kredi mülakatı ile başlar. Bu aşamada talep, kredi yöneticisine ulaşmış, kredinin amacı belli olmuş ve veriler alınmıştır. Kredi

¹⁰⁸ Ayşe Özgüler, “Bankacılık Açısından Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE, 1987, s.3.

¹⁰⁹ Seval, a.g.e., s.119

¹¹⁰ Hüseyin Tunç, Albaraka Türk AŞ Eğitim Yayınları, Mali Tahsil ve İstihbarat Eğitim Notları, a.g.e. s.20.

yöneticisi kredi talebinin bankanın kredi politikaları ile uyumlu ve kredi kriterlerini karşılar özellikte olduğuna karar verirse süreç devam eder.

- Bilgi Toplama: İlk aşamadan geçen talep için ikinci aşama, firma yöneticileri, firma ve sektör hakkında bilgi toplanması aşamasıdır. Borçlunun çevresindeki itibarı, karakteri ve geçmişteki deneyimleri hakkında referans olabilecek bilgi kaynakları taranır, firmanın içinde bulunduğu sektördeki yeri ve sektörün istikrarlılık derecesi araştırılır. Herhangi bir olumsuzluk kredinin bu aşamada reddedilmesine olanak verebilir.
- Verilerin Ön Değerlendirme Süreci: Firmanın mali verileri karaktere yönelik istihbarat sırasında veya daha sonra toplanmakta olup, verilerin kısa bir değerlendirmesi kredinin geri çevrilmesine neden olacak önemli bir zayıflığı ortaya çıkarmazsa sürece devam edilir.
- Ayrıntılı Finansal Analiz: Ön Değerlendirme sürecini geçen taleplerde, ayrıntılı mali analiz yapmak üzere talebin incelenmesine devam edilir.

Eliminasyon yönteminde her aşamada kredinin kabul edilebilme olasılığı giderek artar. Ayrıntılı analiz aşamasına ulaşabilen kredi talebinin kabul edilme olasılığı oldukça yükselmiştir. Ayrıntılı bir finansal analizi en son aşamaya bırakmanın nedeni ise doğal olarak bu işlemlerin zaman alıcı ve masraflı olmasından kaynaklanmaktadır.¹¹¹

Firmaların kredilendirilme sürecinde kredi istihbaratı büyük önem taşımakta olup, ticari performansın yanı sıra moralite durumunun da araştırılmakta olduğu söz konusu aşamayı incelemek yararlı olacaktır.

¹¹¹ a.g.e., s.119.

2.1.4.1.Kredi İstihbaratı

Kredilendirme sürecinde; İstihbarat, “çeşitli kaynaklardan yararlanılarak gerçek ve tüzel kişiler hakkında ticari, mali ve moral yönlerden araştırma yapılması, bilgi toplanması, toplanan bilgilerin değerlendirilmesi ve sürdürülmesi işlemidir”.¹¹²

İstihbaratın Kaynakları aşağıdaki gibi sıralanabilir.¹¹³

- Firmanın / kişinin beyanı,
- Firmanın bulunduğu piyasa (Rakipler, müşteriler ve çalışanlar),
- Finans kuruluşları,
- Banka kaynakları (Geçmiş dönemlerdeki raporlar, Takyidat araştırmaları, Şube bilgileri),
- Resmi Kuruluşlar (Vergi daireleri, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Hazine Müsteşarlığı Teşvik Birimi, Mahkemeler, İcra Daireleri, Ticaret Sicilleri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), Odalar vb.),
- Yazılı ve görsel yayınlar (TV, gazete, internet, dergi, katalog vb.).

Kredi istihbaratı süreci kalitatif ve kantitatif istihbarat olmak üzere iki aşamalı olarak gerçekleştirilmektedir.

2.1.4.2. Kalitatif İstihbarat

İşletmelerin kredi değerliliğinin belirlenmesinde, işletme görüşleri en önemli yeri kapsamakta olup, işletme ilgilileriyle karşılıklı görüşmenin yanında, işletme tesislerini, işyerlerini, fabrikaları, inşaat firmalarında inşaatları yerinde görmek, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde önemli yarar sağlamaktadır. Söz konusu istihbarat tekniğine “kalitatif istihbarat” denilmektedir. Kalitatif istihbarat üç aşamadan oluşmakta olup; bu aşamalar kredi mülakatı, karakter araştırması ve sektör incelemesinden oluşmaktadır. Bu süreçte müşterinin karlı bir firmayı yönetme

¹¹² Erdoğan Çiloğlu, **Bankacılıkta İstihbarat**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 151, Sevinç Matbaası, 1988, s.7.

¹¹³ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.7

gücünün yanında sattığı malın pazar içindeki durumu hakkında da fikir edinmeye çalışılır.¹¹⁴

(1) Mülakat

Eliminasyon sürecinin birinci aşaması olan mülakat aşaması sonucunda, kredi yöneticisi mülakat sonucunda kredi talebinin değerlendirilmesine yönelik daha ayrıntılı analiz yapıp yapmama kararı verir.¹¹⁵

(2) Müşterinin Karakterinin ve Yönetim Kapasitesinin Değerlendirilmesi

Müşterinin borçlarını geri ödemeyebilme yeteneği ve isteğini öğrenebilmek için çeşitli gruplardan (tedarikçileri, kredi ilişkisi olan bankalar, hizmet aldığı kurumlar) bilgi toplanır.

(3) Pazar ve Sektör Analizi

Kamu bankalarında belli başlı istisnalar olmak üzere, genellikle kredi kurumları istikrarlı sektörlerde faaliyet gösteren firmalara, riskli sektörlerde faaliyet gösteren firmalara nazaran daha ılımlı yaklaşır. Ancak, bu tür firmaların sağlam bir mali yapıya sahip olmaları bu sakıncaları giderebilir.

Bir firmanın başarısı büyük ölçüde faaliyet gösterdiği pazarın durumuna bağlı olabilir. Bu nedenle, yöneticiler ürünleri için belirli bir pazar olduğunu, pazardaki yerlerini tanımlamaları gerektiğini ve pazardaki beklenen paylarının ne olacağını bankaya bildirmek zorundadırlar.¹¹⁶

2.1.4.3. Kantitatif İstihbarat

Kalitativ istihbarat, firma yönetimini ve stratejilerinin başarısı ve güvenilirliği hakkında karar verebilmek için mülakatlar ve gözlemler yoluyla edinilen mali olmayan bilgilerin değerlendirilmesidir. Bu çalışma kredi kararının sadece bir yönünü oluşturmakta olup, Bankanın mali riskinin kantitatif olarak saptanması için gerekli, amaca uygun mali verilerin toplanması şarttır.

¹¹⁴ Seval, **a.g.e.**, s.120.

¹¹⁵ **a.g.e.**, s.120.

¹¹⁶ **a.g.e.**, s.127.

Kantitatif analiz olarak da adlandırılan faaliyet bu verilerin çeşitli teknikler uygulanarak değerlendirilmesi çalışmalarını kapsar. Kantitatif bilgi kaynakları aşağıdaki gibi sıralanabilir: ¹¹⁷

- Finansal tablolar,
- Faaliyet Raporları ve Diğer Yönetim Raporları,
- Karşılaştırmalı Finansal Tablolar, Sektörel Tablolar ve Veriler,
- Resmi Makamlara Verilen Hesap Durumları.

Ülkemizde, kredi talebi sürecinde bankalara ve diğer finans kurumlarına sunulan finansal tablolar çeşitli nedenlerle, firmanın gerçek durumunu yansıtmamaktadır. Finansal bilgi manipülasyonu olarak da adlandırılan söz konusu soruna, nedenlerine ve yöntemlerini incelemek yararlı olacaktır.

2.2. KREDİ DEĞERLENDİRME VE TESPİT USULLERİ

Kredi değerlemenin genel esasları ile tespit usul ve yöntemleri şöyle açıklanabilir.

2.2.1. Kredi Değerlemenin Genel Esasları

Kredi talebinde bulunan müşterilerin kredi değerlendirme sürecinde, şubeler kendilerine tanınan limitler çerçevesinde Scoring/MATİR düzenleyerek veya Hesap Durumu Belgesi Alınmaksızın, yetkileri kapsamında kredi değerlendirmesini yapmaktadırlar.

Adi ortaklıkta; adi ortaklığı dışı karşı temsil eden ortağın ticaret siciline şahsen kayıtlı bulunması, tüm ortakların sözleşmeye müşterek borçlu müteselsil kefil sıfatıyla imzalarının alınması koşuluyla kayıtlı ortak adına kredi açılabilir. ¹¹⁸

¹¹⁷ a.g.e., s.129.

¹¹⁸ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ticari Kredi Uygulamaları Eğitim Kitabı, a.g.e.

2.2.2 Kredi Limitinin Tespit Usulleri

Kredi limitinin tespiti; hesap durumu belgesi alınmaksızın açılacak kredi limitleri, scoring yöntemi ile açılacak kredi limitleri ve analiz yöntemi (Mali Tahlil ve İstihbarat Raporu düzenleyerek) ile açılacak kredi limitleri olmak üzere üçe ayrılarak incelenebilir.

2.2.2.1. Hesap Durumu Belgesi Alınmaksızın Açılacak Kredi Limitinin Tespiti

Şubelerce iyi tanınan, moralitesi yerinde olan müşterilere, hesap durumu belgesi, bilanço, gelir tablosu alınmadan; müşterinin çek, senet, negatif nitelikli bireysel kredi, icra iflas, ihale yasaklısı gibi tüm sorgulamaları yapılmak suretiyle 'Firma Bilgi Formu' düzenlenerek Hesap Durumu Belgesi alınmaksızın kredi tespit edilebilmektedir.¹¹⁹

2.2.2.2. Scoring (Puanlama) Yöntemi ile Açılacak Kredi Limitinin Tespiti

Kredi değerlendirme sürecinin kısaltılması, müşterilerin kredi değerliliğinin sağlıklı olarak tespit edilebilmesi amacıyla birçok bankada scoring yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöneme ilişkin ayrıntılı bilgi vermek yerinde olacaktır.

2.2.2.2.1. Scoring Yöntemi Genel Esasları

Scoring yöntemi genel esasları aşağıdaki gibi sıralanabilir:¹²⁰

- (a) Müşterilerin ölçeği (cirosu), moralitesi, mali ve mali olmayan verileri ile bilanço dışı varlıkları (kefaleti alınacak firma ortaklarının varlıkları) değerlendirilerek müşterinin Skor puanını ve teminatını belirlenmekte olup, müşterinin faaliyet gösterdiği sektör tipine göre geliştirilen formüllerle kredi miktarı otomatik olarak hesaplanır.
- (b) Kredi açılması için gerekli tüm belgeler temin edilip, gerekli istihbarat, çek, senet, icra, iflas, Kredi Kayıt Bürosu (KKB) gibi tüm sorgular yapıp, müşteri

¹¹⁹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ticari Kredi Uygulamaları Eğitim Kitabı, a.g.e.

¹²⁰ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ticari Kredi Uygulamaları Eğitim Kitabı, a.g.e.

ile kredi ilişkisine girilebileceğine dair olumlu kanaatin oluşması halinde, kredi tutarı ve teminatın belirlenmesi amacıyla yönelik olarak kullanılır.

- (e) Scoring kayıt ekranında, mali olmayan veriler ve mali veriler olmak üzere iki ana modül bulunmaktadır. Bu ana modüller, sektörler göre alt kriterle ayrılmıştır. Her modülün ağırlığı sektörler göre değişebildiği gibi, ciroya (ölçeğe) göre de değişmektedir.
- (d) Tüm müşteriler; imalat, pazarlama, hizmet, turizm olmak üzere dört grup sektör tanımını içerisinde değerlendirilir. Müşterilerin birden çok sektörde faaliyette bulunmaları halinde ciro içerisinde payı en fazla olan faaliyet konusu asıl sektör olarak alınır.
- (e) Müşteri ölçeği yıl sonu ciroya göre belirlenmektedir. Yıl sonu ciro; imalat, hizmet, turizm ve pazarlama firmalarında yıl sonu net satış tutarını ifade etmektedir.
- (f) Gelirlerinin tamamı komisyon gelirlerinden oluşan aracı müşterilerde (sebze meyve komisyonculuğu, sigorta acentası vb.) ciro brüt kardan oluşur.

Scoring yönteminin genel esaslarına uyularak müşteriye tahsis edilecek kredi limiti tespit edilmeye çalışılır.

2.2.2.2.2. Scoring Yöntemi ile Müşteriye Tahsis Edilecek Kredi Tutarının Tespiti

Kredi miktarı

Sektör bazında mali veriler, müşterinin cirosu ve scor puanı esas alınmak suretiyle geliştirilen formüllerle Scoring Yöntemi aracılığıyla otomatik olarak belirlenmektedir.

Puan Ölçeği

0 ile 100 arasında sayısal veriler ile F ile A+'ya kadar olan harf gösterimini ifade etmektedir. Genel uygulamada 60 Puan ve üzeri puana sahip müşterilere kredilendirme yapılır.¹²¹

Scoring yöntemi net satış tutarı 10 Milyon TL'ye kadar müşterilere 1.500.000 TL kadar açılacak kredilerde kullanılmakta olup, gerçek ve tüzel kişi kefaletiyle

¹²¹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Scoring Uygulamaları Eğitim Notları, Ankara, 2010

Kredi Puanlama (Scoring) Yöntemi kullanılarak, Şubelerce yetkileri dahilinde resen kredi açılabilir.

Scoring Yöntemi aşağıdaki aşamalardan oluşur:¹²²

- (a) Müşteriye ilişkin bilgiler sistemde bulunan scoring formuna girilerek firma puanı oluşturulur.
- (b) Firma Puanı 70 ve üzerinde olanlara kredi tahsisi yapılır.
- (c) Firma Puanının 60–70 arasında olması halinde ise, kredi açılması Şube/Bölge Kredi Komitesinin yetkisindedir.
- (d) Firmaya Tahsis Edilebilecek Kredi Tutarı aşağıdaki formül aracılığı ile hesaplanabilir;

$$\text{Kredi Tutarı} = (\text{Net Satış Tutarı} * \text{Müşterinin Sektör Oranı} * \text{Firma Puanı}/100)$$

Müşteri Sektör Oranı:

İmalat-inşaat taahhüt sektöründe faaliyet gösteriyor ise	0,25
Ticaret/hizmet sektöründe faaliyet gösteriyor ise	0,10

Scor puanı 60 ve üzerinde olmasına rağmen mevcut limit kadar kredi tutarı çıkmayan müşterilerin kredi limit vadesi mevcut teminat, koşul ve tutarlarla 1 yıl, Scor puanı 40–59 arasında olanlarda ise en fazla 6 ay süre ile yenilenebilecek ve limit boşluklarından bu sürenin sonuna kadar kredi kullanılabilir. Scoring yöntemi ile kredi limiti yenilenmeyen mevcut müşterilerin kredi limitleri risk düzeyine çekilerek yeni kredi kullandırımı yapılmaksızın risk vadesine kadar kredinin tedricen tasfiyesine çalışılacaktır.¹²³

Yukarıda belirtilen formüle göre hesaplanan kredi tutarının iki katına kadar kamu kurum ve kuruluşlarına hitaben ihale konulu teminat mektubu verilebilir.

İnşaat taahhüt firmalarında net satış tutarı: ilgili hesap yılında yapılan hakediş tutarının, gelir tablosunda yer alan net satış tutarına ilavesi ile bulunmaktadır.

¹²² T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Scoring Uygulamaları Eğitim Notları, a.g.e.

¹²³ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Scoring Uygulamaları Eğitim Notları, a.g.e.

2.2.2.2.3. Scoring Yönteminde İş Akışı

Scoring yönteminde iş akışı aşağıdaki sıra ile yapılmaktadır.¹²⁴

(1) Kredi ilişkisine girilmesi düşünülen müşteri için sistemde tanımlı hesap bulunmuyorsa müşteri numarası tanımlanarak hesap açılır.

(2) Skorlama yapılabilmesi için müşteri tanıtımı, mali ve mali olmayan veriler ile varlık / borç bilgilerine ilişkin veri girişi yapılır.

(3) Firma Bankanın kredili müşterisi ise TCMB Birleştirilmiş Risk Kayıtları (Memzuç) otomatik olarak tablolara yansıtacağından veri girişi yapılmaz. Ancak, yeni müşteriler ve sistemde kayıtlı Memzuç bilgileri Scoring işleminin yapıldığı tarihten itibaren 2 aydan daha eski olan mevcut müşteriler için Memzuç veri girişi yapılır.

(4) Varlık değerlendirmesinde kefaleti sağlanacak firma ortağı/ortaklarının varlık ve borçlarının girişi yapılır.

(5) Sistem otomatik olarak; müşteri skor puanını, derecesini, Şube/Bölge yetkisinde tahsis edilebilecek TL cinsinden azami kredi tutarını hesaplar ve alınması gereken asgari teminat tutarını belirler. Sonucu “KOBİ Kredileri Scoring Tanıtıcı Bilgiler Formu ve Scoring Sonuç Tablosu”nda gösterir.

(6) Scoring’e ilişkin işlemler 21 gün sistem üzerinde kalabilmektedir. SCOR girişine başlayıp herhangi bir nedenle tamamlanmaması halinde 21 gün sonra işlem aşamaları sistemden silineceğinden, bu müşteri için yeniden Scoring girişi yapılabilecektir.

Scoring yöntemi bazı durum ve koşullarda uygulanamaz. Bu durum ve koşulları incelemek yararlı olacaktır.

¹²⁴ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Scoring Uygulamaları Eğitim Notları, a.g.e.

2.2.2.2.4. Scoring Yönteminin Uygulanamayacağı Durumlar

Scoring yönteminin uygulanamayacağı bazı durumlar aşağıdaki gibidir :¹²⁵

- (1) Fiili iş konusu; inşaat taahhüt, faktoring, leasing olan müşterilerin kredi talepleri,
- (2) Yıl sonu net satış tutarı 10 Milyon TL'nin altında olan müşterilerin 1.500.000 TL'nin üzerindeki talepleri,
- (3) Yıl sonu net satış tutarı 10 Milyon TL'nin üzerinde olan müşterilerin talepleri,
- (4) Proje kredileri ve
- (5) Otorize kredi talepleri.

Yukarıda sıralanan talepler, şubenin yetki birimine bakılmaksızın Bölge Başkanlıkları tarafından MATİR düzenlenmek veya Mali Tahlil ve İstihbarat Birimi'nden MATİR talep etmek suretiyle değerlendirilir.¹²⁶ MATİR düzenleyerek kredi limiti tespitini aşağıdaki gibi inceleyebiliriz.

2.2.2.3. Analiz Yöntemi (MATİR Düzenleyerek) ile Açılacak Kredi Limitinin Tespiti

Bölge Başkanlıklarının Scoring ile kredi açma yetkisi azami 1.500.000 TL olup, bu tutarın üzerindeki kredilerde Mali Tahlil ve İstihbarat Raporu (MATİR) düzenlenmektedir.

Şube, Bölge veya Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı elemanlarınca MATİR düzenlenmekte olup, yapılacak değerlendirmeler sonrasında Şubeler, Bölge Başkanlıkları veya Genel Müdürlükçe kredi açma yetki limitleri dâhilinde kredi limiti tespit edilir.¹²⁷

Şube yetkisinde, MATİR düzenlenerek Kredi Garanti Fonu kefaleti veya maddi teminat karşılığı kredi limiti tespit edilebilir.

¹²⁵ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Scoring Uygulamaları Eğitim Notları, a.g.e.

¹²⁶ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Scoring Uygulamaları Eğitim Notları, a.g.e.

¹²⁷ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ticari Kredi Uygulamaları Eğitim Kitabı, a.g.e.

Gerçek ve tüzel kişi kefaletiyle MATİR düzenleme yöntemi kullanılarak kredi açılması Bölge Başkanlığının yetkisindedir. Ancak, Ticari ve Yetkili Bağlı Şubeler tarafından şube yetkisinde MATİR düzenleyerek kefaletle kredi açılması, MATİR düzenleme konusunda yetkin personeli bulunan ticari veya yetkili bağlı şubenin talebi ve Bölge Başkanlığının uygun görüşü ile mümkün olabilecektir.

Kurumsal Bankacılık Şubeleri, MATİR düzenleyerek gerçek ve tüzel kişi kefaletiyle kredi açabilirler.

2.2.3. Kredi Limiti Tespitinde Risk Yoğunlaşması (Konsantrasyon)

Özellikle Holding veya Grup bünyesinde faaliyetlerini yürütmekte olan Firmaların kredi değerlendirme süreci konsolide çalışma gerektirmekte olup, kredi kuruluşu açısından takip riski söz konusudur.

Risk yoğunlaşması; kredi riskinin, bir müşteri veya grup üzerinde yoğunlaşmasının önlenmesi amacıyla; bir gerçek veya tüzel kişi ile grup firmalarına Banka tarafından açılacak en üst kredi limitini belirleme işlemi olup, Bankacılık Kanununda belirtilen bir gerçek ve tüzel kişi ile risk grubuna açılacak kredi limitini aşmamak kaydıyla ilgili bankanın Yönetim Kurulu tarafından tespit edilir.¹²⁸

2.2.4. Kredi Limiti Tespitinde Vade

Krediler için limit ve risk vadesi olmak üzere iki türlü vade mevcuttur.¹²⁹

Limit Vadesi

Kredi limitleri, 1 yıl geçerli olmak üzere onaylanmakta olup, her yıl limit vadesinin yenilenmesi (revizyonu) gerekmektedir. Limit vadeleri vade yenileme tarihlerinde geçerli olan kredi değerlendirme yöntemlerine göre değerlendirilerek yenilenmekte ve sisteme limit vadesi olarak işlenmektedir. Limit vadesi, yenilenmeyen müşterinin limiti riske çekilerek tasfiye edilmekte, ancak devam eden

¹²⁸ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ticari Kredi Uygulamaları Eğitim Kitabı, **a.g.e.**

¹²⁹ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Ticari Kredi Uygulamaları Eğitim Kitabı, **a.g.e.**

yılda yeniden onaylama işlemi tamamlanıncaya kadar (Bu süre kredinin son onay tarihinden itibaren 1 yıl+60 günden fazla olamaz) firmanın durumunda olumsuz bir değişiklik olmaması koşuluyla mevcut limitlerin aynen kullanılmasına devam edilmektedir.

Risk Vadesi

Risk vadesi, kredinin ilk kullandırma tarihinden başlamak üzere kredi türleri için ayrı ayrı belirlenmiş olan vadelerin sonuna kadar geçerli olan vade olarak tanımlanmaktadır. Risk vadesinin limit vadesinden uzun olması (taksitli krediler, süresiz teminat mektupları dahil) durumunda dahi limit vadesinin yenilenmesi ve yeni vadenin sisteme işlenmesi gerekmektedir. Limit vadesi yenilenmeyen ancak risk vadesi gelmemiş olan müşterilerin, limitlerinin riske çekilerek tasfiye edilmesi konusunda Kredi Komitesi kararı alınmak suretiyle sistemde limit vadesi yeniden belirlenmelidir.

Bankalar, kredi talebinde bulunan firmaların finansal tablolarını İstihbarat, Mali Tahlil veya Mali Analiz olarak adlandırılan departmanlarında analize tabi tutmaktadırlar. Bu bakımdan, finansal tablo kavramı, finansal tablo analiz türleri ve finansal tablo analiz tekniklerini incelemek yararlı olacaktır.

2.3. FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ

Finansal tablolar analizi, firmaların iç ve dış kaynaklarından sağlamış olduğu veya sağlamayı planladığı fonlarını kullanım alanlarına göre değerlendirmek, yeni mali durumlarını mevcut şartlar altında incelemek ve gelecek şartlarına göre projeksiyonlarda bulunmaktır.¹³⁰

Çalışmada bu kısımda, finansal tablo kavramı, finansal tabloların amaçları ve finansal tablo analizi yöntemleri incelenecektir.

¹³⁰ M.Cengiz Pınar, **Yatırım Analizi ve Finansmanı**, İstiklal Matbaası, İzmir , 1970, s.22.

2.3.1. Finansal Tablo Kavramı ve Tanımı

Muhasebe, mali karaktere sahip olayları para birimi ile ifade ederek sınıflayan, tarih sırası ile kaydeden, raporlayan ve bu raporları yorumlayan bir finansal sanattır. Bu tanıma göre, muhasebenin yerine getirdiği raporlama işlevi finansal tablo kavramını ortaya çıkarmaktadır.¹³¹

Muhasebe sisteminin üretmiş olduğu muhasebe bilgileri İşletme içi (Sahiplerine, ortaklarına, yöneticilerine ve çalışanlarına) ve işletme dışı (Kredi verenlere, Devlete, Topluma, Muhtemel Ortaklara, Yatırımcılara, Rakip İşletmelere, Alıcı ve Satıcılara vb.) gruplara iletmeye yarayan raporlara “**Finansal Tablo**” adı verilir. Tüm ilgililer işletmenin faaliyet ve sonuçları ile ilgilenmekte ve bu konuda sağlıklı ve güvenilir bilgi sahibi olmak istemektedirler. İşletmenin faaliyet ve sonuçları konusunda bilgi kaynağı ise, o işletmenin muhasebe kayıt ve belgeleri ile bunlara dayanılarak hazırlanmış finansal tablolarıdır.¹³²

Finansal tablo, firmanın varlık ve kaynaklarında değişme yaratan finansal nitelikteki tüm işlemlerin bilgiye dönüştürülme sürecinin son işlemini oluşturan raporlama işleminin bir sonucudur.¹³³

2.3.2. Finansal Tabloların Sınırları ve Amaçları

Firmalar ile iş, çıkar ya da denetim ilişkisi olan kişi ve kurumlardan oluşan bilgi kullanıcılarının, ihtiyaç duyduğu bilgileri her birine ayrı ayrı raporlamak anlamsız ve zor bir süreçtir. Bu nedenle, tüm kullanıcıların ihtiyacı olan bilgiler ortak amaçlı hazırlanan finansal tablolar aracılığı ile kendilerine iletilmektedir.¹³⁴

Firmaların mali yapısına ve faaliyet sonuçlarını gösteren finansal tabloların sınırları aşağıdaki gibi sıralanabilir :¹³⁵

¹³¹ Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2003, s.3.

¹³² Niyazi Kurnaz, Mali Tablolar Analizi Genel Bilgiler, www.niyazikurnaz.net(30.08.2010).s.5.

¹³³ Şerafettin Sevim, **Mali Tablolar Analizi**, Ekspres Matbaası, Kütahya, 2005, s.4.

¹³⁴ Ferruh Çömlekçi, “Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz Ders Kitabı”, **Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları**, No: 839, Eskişehir, 2004, s.137.

¹³⁵ Barış Sipahi, **İstihbarat ve Mali Tahlil**, Bank Asya Mali Tahlil Eğitim Notları, İstanbul, 2007, s.3.

- Nihai tablolar değildir.
- Subjektif olabilir.
- Gerçek tutarları göstermeyebilir.
- Düzenlendikleri andan önceki durumu yansıtırlar.
- İşletme ile ilgili tüm unsurları yansıtmazlar.
- Özet bilgi verirler ve ayrıntıları göstermezler.

Finansal tablolar aşağıdaki amaçlar için hazırlanmaktadır: ¹³⁶

- (1) Firmanın kazanma gücünü öngörmek için gerekli bilgiler sağlamak,
- (2) Planlanan hedefe ulaşmada ve kaynaklarının etkin kullanılmasında yöneticilerin başarısını ölçmek için gerekli bilgileri sağlamak,
- (3) Ekonomik kararların alınmasını sağlayacak bilgiler vermek,
- (4) Ortaklara, firmanın olanakları ve yeterli kar dağıtımını yapıldığına ilişkin bilgi vermek,
- (5) Devlet payı olan vergi tutarının belirlenmesini sağlamak,
- (6) Makro ekonomik kararlara yardımcı olarak istatistiksel bilgi vermek,
- (7) İşletmenin denetlenmesine olanak vermek,
- (8) Firma yöneticilerinin ileriye dönük kararlar almasına olanak vermek.

2.3.3. Temel ve Ek Finansal Tablolar

Finansal tabloların amaçları doğrultusunda başlıca finansal tablo türleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- (1) Bilanço
- (2) Gelir Tablosu
- (3) Satışların Maliyeti Tablosu
- (4) Fon Akım Tablosu
- (5) Nakit Akım Tablosu
- (6) Kar Dağıtım Tablosu
- (7) Öz kaynaklar Değişim Tablosu

¹³⁶ Akdoğan ve Tenker, **a.g.e.**, ss.5-6.

Söz konusu tablolardan bilanço ve gelir tablosu “**Temel Mali Tablolar**” olarak ifade edilirken, diğerleri “**Ek Mali Tablolar**” adını almaktadır.¹³⁷

Bilanço; bir işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ve bu varlıkların sağladığı kaynakları gösteren finansal tablodur’ şeklinde tanımlanmaktadır.¹³⁸

Gelir tablosu; firmanın belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda firmanın elde ettiği dönem net karını veya dönem net zararını kapsar.¹³⁹

Satışların maliyeti tablosu; gelir tablosundaki satışların maliyeti kısmı, firmanın dönem içindeki stok hareketleri ile satılan mamul, ilk madde ve malzeme ile ticari mal gibi maddelerin ve satılan hizmetlerin maliyetini göstermek üzere ayrı bir tablo halinde düzenlenir. Bu tablo, gelir tablosunun ekini oluşturur ve gelir tablosunu tamamlar.¹⁴⁰

Fon akım tablosu; geniş anlamda fon kavramını göstermekte olup, belirli bir dönemde firmanın fon kaynaklarını ve bunları kullandığı alanları gösteren bir tablodur. Bu tabloda fon kavramı tüm mali değişimleri ifade eder. Fon akım tablosu, bilanço ve gelir tablosunu tamamlayıcı ve firmanın mali durumunun yorumlanmasında yardımcı bir kapsama sahiptir.¹⁴¹

Nakit akım tablosu; fon kavramını en dar anlamda göstermekte olup, geleceğe dönük bir süre içinde, nakit hareketlerini, nakit girişleri ve çıkışları halinde ayrıntılı olarak zaman dilimleri itibariyle tahmin etmek ve her zaman dilimi sonundaki kasa ve bankalar mevcudunu ya da açığını saptama amacı taşımaktadır.¹⁴²

Kar Dağıtım Tablosu; kısaca işletmenin dönem kârının dağıtım biçimini göstermekte olup, “Firmanın dönem ve/veya dönem öncesi karlarının nasıl ve nelere dağıtıldığını gösteren önemli bir tablo” olarak tanımlanmaktadır. Bu tabloda

¹³⁷ 07.03.1996 tarih ve 22.573 sayılı Resmi Gazete 6 sıra nolu, **Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği-1**

¹³⁸ Hacırüstemoğlu ve diğerleri, **Örneklerle Tek Düzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar**, İkinci basım, Ankara, Ümit Yayıncılık, TÜRMOB Yayın No: 24, 1996, s.36.

¹³⁹ **a.g.e.**, s.101.

¹⁴⁰ Ertuğrul Çetiner, **İşletmelerde Mali Analiz**, (Gözden Geçirilmiş Üçüncü Basım), Tütübay Yayınevi, Ankara, 1996, s.81.

¹⁴¹ Adem Çabuk ve İbrahim Lazol, **Mali Tablolar Analizi**, Üçüncü Basım, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No: 154, Bursa, 2004, s.50.

¹⁴² Oktay Güvemli, **Uygulamalı Mali Tablolar Tahlili**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1981, s.265.

hesaplanan vergi ve diğer yasal yükümlülükler sermaye şirketlerinde karın netleştirilmesi ile ilgili muhasebe kayıtlarına veri oluşturur.¹⁴³

Öz Kaynaklar Değişim Tablosu; öz sermayede belirli bir dönemde meydana gelen azalış ve artışları özetlemekte olan tablodur.¹⁴⁴

2.3.4. Finansal Tablolar Analizi Kavramı ve Kapsamı

Finansal tablolar analizi, firmaların iç ve dış kaynaklarından sağlamış olduğu veya sağlamayı planladığı fonlarını kullanım alanlarına göre değerlendirmek, yeni mali durumlarını mevcut şartlar altında incelemek ve gelecek şartlarına göre projeksiyonlarda bulunmaktır”.¹⁴⁵

Diğer bir tanıma göre finansal tablolar analizi, bir firmanın mali durumunu, faaliyet sonuçlarını ve mali yönden gelişmesini değerlendirebilmek, gelişme yönlerini saptayabilmek ve o firma ile ilgili geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek için, finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesidir.¹⁴⁶

Bir başka tanım ise, “Bir firmanın, temel finansal tabloları olan bilanço ve gelir tablosuna mali analist tarafından bilgi kullanıcıların ekonomik kararlarına dayanak oluşturacak bilgiler üretmek üzere mali analiz tekniklerinin uygulanması ve çıkan sonuçların firmanın geçmişteki, bugünkü ve gelecekteki mali durumunu ve faaliyet sonuçları bakımından ne anlama geldiğinin yorumlanması işlemine finansal tablolar analizi adı verilir” şeklindedir.¹⁴⁷

Finansal analiz; finansal tablolarda yer alan çeşitli kalemler arasında, karşılaştırmalar, yüzdeler ve oranlar yoluyla ilişkiler kurmak ve bu ilişkilerin ölçülmesini ve yorumlanmasını yapmaktır. Böylece söz konusu ilişkilerin ne anlama geldiği ve değişmelerde hangi faktörlerin rol oynadığı belirlenmeye çalışılacak ve zaman içinde firmanın nereye doğru gideceği konusunda yorum yapılacaktır. Başka

¹⁴³ Adem Çabuk ve İbrahim Lazol, **Mali Tablolar Analizi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005, s.72.

¹⁴⁴ Hacırüstemoğlu ve diğerleri, **a.g.e.**, s.40.

¹⁴⁵ M.Cengiz Pınar, **a.g.e.**, s.22.

¹⁴⁶ Öztin Akgüç, **Mali Tablolar Analizi**, Dokuzuncu Basım, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1995, s.1.

¹⁴⁷ **a.g.e.**, s.3.

bir ifadeyle, firmanın geçmişteki ve şimdiki finansal durumu ve faaliyet sonuçları belirlenecek ve buna göre de firmanın geleceği tahmin edilecektir.¹⁴⁸

Finansal tablolar analizi kavramını oluşturan temel unsurlar şunlardır,¹⁴⁹

(1) Analiz Edilecek Tablolar: Analiz edilecek tablolara genellikle muhasebe bilgisi adı verilmekte olup, analiz edilen temel bilgiler firma dışı bilgi kullanıcılarına genel amaçlı bilgileri açıklayan bilanço ve gelir tablosudur. Bilanço ve gelir tablosundan yararlanarak ek mali tablolar düzenlenmektedir.

(2) Mali Analist: Mali analist, finansal tablo analizini yapacak kişidir.

(3) Finansal Analiz Teknikleri: Temel finansal tablolar olan bilanço ve gelir tablosundan firma ilgililerine karar yönelik bilgiler finansal analiz tekniklerinin bu tablolara uygulanması suretiyle elde edilir.

(4) Finansal Tablolar Analizinin Amaçları: Finansal tablolar analizinde genel amaçlar;

- Firmanın finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını ve mali yönden gelişimini değerlendirebilmek,
- Firmanın finansal durumunun ve faaliyet sonuçlarının gelişme yönlerini saptayabilmek ve
- Firma ile ilgili olarak geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilmektir.

Finansal tablolar analizi sadece finansal tablolarda yapılacak çalışmalar anlamına gelmemektedir. Firmaların belirli bir an veya dönem içerisinde hazırlanan tabloları, söz konusu firma hakkında hüküm vermekte yetersiz kalabilmektedir. İşletmenin yönetim yapısı, teknik yapısı, personelin kalitesi, ticari saygınlığı, faaliyet gösterilen sektörde yaşanan gelişmeler ve diğer politik-sosyal çevre koşulları incelenmeli, dolayısıyla mali yönlü yapılan analiz bu incelemelerle desteklenmelidir.

150

Finansal tablolar analizinin yapılabilmesi için ise hesaplama ve yorumlama işlemleri olmak üzere iki temel işlem söz konusudur. Hesaplama işlemi, finansal tablo analiz tekniğine bağlı olarak yeni bir tablonun düzenlenmesi veya bir

¹⁴⁸ Çetiner, a.g.e., s.7.

¹⁴⁹ Sevim, a.g.e., s.2.

¹⁵⁰ Güvemli, a.g.e., s.7.

hesaplama işleminin yapılması suretiyle yeni bilgiler üretilmesidir. Yorumlama işlemi ise üretilen söz konusu bilgilerin profesyonel yöntemlerle ifade edilmesidir.¹⁵¹

2.3.5. Finansal Tablolar Analizinin Önemi

Firmaların gelecek dönemdeki nakit akışlarını, fon yaratma kabiliyetlerini ve olası varlık-kaynak hareketlerini ortaya koyan finansal tablolar analizinin önemi aşağıdaki gibi açıklanabilir.¹⁵²

- Firmaya borç veren kredi kuruluşları, alacaklarını tahsil edip edemeyeceklerini öğrenmek için firmanın borç ödeme gücü, likidite ve mali yapısı ile ilgili bilgileri, firmanın finansal tablolarından elde edebilirler.
- Firma sahip ve ortakları atamış oldukları yöneticinin firmayı başarıyla yönetip yönetmediğini finansal tablo verilerine başvurarak kontrol edebilir.
- Mevcut ortaklar firmanın faaliyet sonuçlarındaki başarıya göre ortaklığa devam etme ya da etmeme kararını alırlar. Bunun dışında potansiyel hissedar adayları da finansal tablolardan elde ettikleri karlılık bilgisine göre hissedar olmak eğilimindedir.
- Firmada çalışan personel ücret talepleri ve geleceklerinin güvenliği için ve nihayetinde bir bütün olarak kamu, ekonominin yönü ve ilerleyişi hakkında bilgi edinebilmek gibi nedenlerle firmaların mali tablolarına başvururlar.

Finansal tablolar ile ilgili tarafların, ihtiyaç duydukları bilgileri elde edebilmeleri için finansal tabloların analiz edilip yorumlanması gerekmekte olup, finansal analizden sonra finansal tablolardaki rakamların sunuluş şekli değişecek ve tablolar daha anlamlı hale gelecektir. Finansal tablolardaki rakamların, ilgili tarafların ihtiyaçlarına cevap verecek anlamlı bilgiler haline gelmesi için, tablo kalemleri arasındaki ilişkilerin kurulması, karşılaştırmaların yapılması ve hangi durumda, ne anlam ifade ettiğine dair yorumlanması gerekir. Her firma ilgisinin bu analiz ve yorumları bizzat yapması beklenemez. Finansal analiz, finansal tablo kalemlerinin içeriği ve anlamı hakkında tam olarak muhasebe bilgisine haiz kişiler

¹⁵¹ a.g.e., ss.7-8.

¹⁵² T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Mali Analiz Eğitim Notları, a.g.e.

tarafından tablo verilerine bazı analiz tekniklerini uygulamak ve bulunan sonuçları firmanın genel durumu ile birlikte bir bütün olarak yorumlamak suretiyle gerçekleştirilir.¹⁵³

2.3.6. Finansal Tablolar Analizinin Türleri

Finansal tablolar analizi türleri; kapsamına göre, amacına göre ve analizi gerçekleştirecek kişilere göre olmak üzere üç şekilde sınıflandırılmaktadır. Finansal tablo analiz türlerini kısaca açıklamak yerinde olacaktır.

2.3.6.1. Kapsamına Göre Sınıflandırılma

Finansal tablolar analizi kapsamına göre statik ve dinamik finansal analiz olmak üzere iki grupta incelenebilir.

Statik Finansal Analiz

Firmanın belirli bir tarihte düzenlenmiş veya belirli bir döneme ait finansal tablolarında yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin tespiti ve değerlendirilmesine “statik analiz” denir. Statik analiz tek bir dönemle ilgili olarak yapılır. Statik analiz firmanın mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını cari faaliyet dönemi için gösterir ve yapılacak geniş kapsamlı analizin önemli bir parçasını oluşturur.

Statik analizin tek eksik yönü yalnızca dikey bir analiz yapılması nedeniyle bilgilerin karşılaştırılmamasıdır. Ancak, belirli dönemlere ait statik analiz sonuçlarının birbiriyle karşılaştırılması da mümkündür.

Statik analizde oranlar, dikey yüzdeler ve diğer analitik tekniklerden yararlanır. Statik analizde dikey öz kaynak yüzdeler yöntemi kullanılarak bir döneme ait varlık dağılımları, yabancı kaynak ve ilişkileri konusunda bilgi edinildiği gibi, net satış hâsılatına oranla gelir tablosunun diğer kalemlerinin büyüklük ve durumlarını da görmek mümkündür.¹⁵⁴

¹⁵³ Ümit Gücenme, **Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi**, Beşinci Basım, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005, ss.3-4.

¹⁵⁴ Çabuk ve Lazol, 2004, **a.g.e.**, s.142.

Dinamik Mali Analiz

Birbirini izleyen dönemlere ait finansal tablolarda yer alan kalemlerin zaman içerisinde göstermiş oldukları artış veya azalışların incelenmesi ve eğilimlerin saptanmasıdır.¹⁵⁵

Cari dönemin finansal durum ve faaliyet sonuçlarına ilişkin verilerin, geçmiş yıllar veya rakip firmalara ait uygulamaları gösterilen verilerle karşılaştırmalı artışları, eğilim yüzdeleri ve rakip firmalara göre farklılıklarını gösteren analize dinamik veya yatay analiz adı verilmektedir.

Yatay analiz olarak da ifade edilen dinamik analiz başarılı bir yöneticinin dikkatini daha çok, önemli ilişkili kalemler üzerine çeker. Örneğin, son dört yıldan beri satış hacminde bir değişiklik olmadığı halde faiz yükünün her yıl biraz daha artmış olduğunun saptanması, firmanın borç politikasının ve mali yapısının incelenmesini ve gerekli düzeltici önlemlerin hızla alınmasını sağlar.¹⁵⁶

2.3.6.2. Amaca Göre Sınıflandırılma

Finansal tablolar analizi yapılma amacına göre; yönetim analizi, kredi analizi ve yatırım analizi olmak üzere üç grupta incelenebilir.

Yönetim Analizleri

Yönetim analizi; yönetim faaliyetlerinin ve yöneticilerin etkinliğini saptamak için yapılan mali analizdir. Yönetim analizi, firmanın sağlam bir finansman politikasına sahip olması için, faaliyetlerini kontrol edebilmesi ve değerlendirebilmesi için yöneticiler tarafından yapılır.¹⁵⁷

Kredi Analizleri

Kredi analizi; işletmeye borç veren kredi kurum ve kuruluşlarının verdikleri krediyi faiziyle birlikte zamanında geri alıp alamayacağını ortaya koymak, firmanın mali durumu ile borç ödeme gücünü tespit etmek amacıyla yapılır. Kredi analizleri

¹⁵⁵ Hüseyin Tunç, **Mali Tablolar Analizi**, <http://www.huseyintunc.com/huseyintunc.com / static.php?page=static090129-125721>, (06.01.2009).

¹⁵⁶ Yüksel Koç Yalkın, **İşletmelerde Mali Analiz Teknikleri**, Altıncı Basım, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988, s.38.

¹⁵⁷ Çetiner, **a.g.e.**, s.12.

firmaya kredi veren veya verecek olan kredi kurumları tarafından yapılan bir analiz türüdür.¹⁵⁸

Yatırım Analizleri

Yatırım analizinin temel amacı; firmanın gelecek dönemlere ilişkin kazanma gücünü saptamak olan yatırım analizi, firmaya uzun vadeli kaynak sağlayanlar ile sağlamayı düşünenler tarafından yapılır. Bunlar; bugünkü ve gelecekteki ortaklar ile borç sahipleri olarak ikiye ayrılır. Burada borçlar uzun vadeli bir kredi olmasına rağmen, sürekli bir yatırım özelliğini taşıdığından yatırım analizleri kapsamında yer almaktadır.

Yatırım analizinde; analistin birinci derece fonksiyonu ilgili yatırımı, sağlayacağı gelir, sahip olduğu emniyet ve risk faktörleri ile piyasadaki sürüm durumları bakımından değerlendirmektir. Yatırım analizinin amacı, firmanın faiz ve borçlarının zamanında ödenebilirliğini saptamaya çalışmaktır¹⁵⁹

Bir firmanın potansiyel tahvil sahiplerinin yapacağı analizde, bu tahvillerin durumlarını saptamak ve bunlarla ilgili bir karara varmak için; ilgili firmanın kazanma gücü, işletme sermayesinin durumu ve finansman kaldırıcının durumu olmak üzere üç husus üzerinde durulur.

2.3.6.3. Analizi Gerçekleştirecek Kişilere Göre Sınıflandırılma

Finansal tablolar analizi, analizi gerçekleştirecek kişinin durumuna göre, iç analiz ve dış analiz olmak üzere iki grupta incelenebilir.

Söz konusu sınıflandırmada; iç analizde analizi yapan kişi, firmanın içinden bir kişi olup, bu kişi firmanın muhasebecisi olabileceği gibi denetçilerinden biri bile olabilir. İç analizde, analizi yapan kişi firmanın tüm muhasebe kayıtlarından, tutanaklarından ve benzeri belgelerinden yararlanacaktır.

Dış analizde ise, analizi yapan kişi firma bünyesinde çalışan bir personel olmayıp tamamen firma dışından bir kişidir. Dolayısıyla bankaların uzman analistleri ya da bağımsız denetçiler gibi firmanın dışından kişilerin yapacakları analizler dış

¹⁵⁸ Çetiner, a.g.e., s.13.

¹⁵⁹ a.g.e., s.45.

analize örnek olarak verilebilir. Firma dışı bir kimsenin yapacak olduğu analizlerde veri kaynakları yalnızca firmanın vermek istediği bilgiler ve mali tablolardan ibaret olacaktır.

Dış analistler de iç analistler kadar yeterli bilgi ve belgeye sahip olabildikleri için, günümüzde iç ve dış analiz ayrımı önemini yitirmiştir.¹⁶⁰

2.3.7. Finansal Tablolar Analiz Teknikleri

Finansal analiz sürecinde; firmaların sunmuş oldukları genel amaçlı finansal tablolar, firmanın analizi ve değerlendirilmesi sürecinde tek başına ve sunulmuş oldukları şekliyle anlamlı sonuçlar elde edilmesine imkân vermez. Yeni tabloların hazırlanması, yeni hesaplamaların yapılması ve bazı analiz tekniklerinin kullanılması ile yorum yapmaya uygun detaylı bilgiler elde edilir. Söz konusu süreçte çeşitli finansal analiz tekniklerinden yararlanılmaktadır.¹⁶¹

Finansal tabloların analizinde uygulamada kullanılmakta olan geleneksel teknikler aşağıdaki gibidir¹⁶²:

- Karşılaştırmalı Tablolar (Yatay) Analizi
- Dikey (Yüzde) Analiz
- Eğilim Yüzdeleri (Trend) Analizi
- Oran (Rasyo) Analizi

2.3.7.1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi Tekniği (Yatay Analiz)

Karşılaştırmalı tablolar analizi, finansal tablolarda yer alan her bir kalemin yıllar itibariyle belirlenen değişmelerini incelemek suretiyle firmanın finansal durum ve faaliyet sonuçları bakımından göstermiş olduğu gelişmeyi gösteren mali analiz tekniğidir. Firmanın geçmişteki ve şimdiki durumu arasındaki gelişmeler neden-sonuç ilişkisi kurularak yorumlanır ve değişmelerin gelecekteki gelişme yönü, mali yapı ve faaliyet sonuçları üzerindeki etkileri tahmin edilmeye çalışılır.

¹⁶⁰ Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, a.g.e., s.15.

¹⁶¹ Sevim, a.g.e., s.5.

¹⁶² a.g.e., s.5.

Söz konusu tekniğe finansal tablolardaki her bir kalem diğer yıllarla karşılaştırılarak incelendiği için “yatay analiz” de denilmektedir. Karşılaştırmalı tablolar analizi en az iki yılın finansal tablo kalemleriyle yapılabildiği için dinamik analiz özelliği taşımaktadır.¹⁶³

Karşılaştırmalı tablolar analizinde uygulama sürecindeki gerekli koşullar aşağıdaki gibi açıklanabilir.¹⁶⁴

- Karşılaştırmalı tablolar analizinde, bir firmanın eşit süreleri kapsayan en az iki döneme ait ve aynı zaman dilimini kapsayan finansal tabloların kendi aralarında karşılaştırılması gerekmektedir. Örneğin, finansal tablolar üç aylık dönemi kapsıyorsa karşılaştırma ya bir önceki üç ay ile ya da bir önceki yılın aynı dönemine ait üç aylık tablolarla yapılmalıdır. Eğer finansal tabloların kapsadıkları süreler eşit uzunlukta değilse bu mali tabloların karşılaştırılması anlamlı değildir.

- Muhasebenin temel kavramlarından birisi olan “tutarlılık kavramı” uyarınca, finansal tabloların hazırlanması sırasında benimsenen muhasebe politikalarında değişmelerin olmaması gerekir. Örneğin; İlk Giren İlk Çıkar (FIFO) maliyet sistemini uygulayan bir firmanın “ortalama maliyet sistemini” uygulamaya başlaması bir muhasebe politikası değişikliği olup, benimsenen politika veya yöntemlerdeki değişiklikler finansal tabloların karşılaştırılabilirliğini zedeleyecektir.

- Paranın satın alma gücünde önemli değişmeler olduğu dönemlerde yıllar itibariyle karşılaştırmalar çok anlamlı olmayabilir. Çünkü bazı kalemlerdeki değişmeler reel artış veya azalıştan ziyade fiyat düzeyinin değişmesi nedeniyle tamamen görünürde bir değişme olabilir. Finansal tablolarda yer alan bazı kalemler fiyat değişikliklerini yakından yansıtılabildikleri halde bazı kalemler fiyat değişikliklerinin etkilerini yansıtmaktan uzaktır. Analist fiyat dalgalanmalarının aşırı ve hızlı olduğu dönemlerde değişmeleri incelerken ve yorumlarken dikkatli olmak zorundadır. Bunun için farklı satın alma gücündeki paralarla ifade edilen verileri enflasyonun etkilerinden arındırılması gerekir.

¹⁶³ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Mali Analiz Eğitim Notları, **a.g.e.**

¹⁶⁴ **a.g.e.**, s.154.

2.3.7.2. Yüzde Yöntemiyle Analiz Tekniği (Dikey Analiz)

İçinde bulunulan ve önceki yılki taban şekillerini ve yüzdelerle ifadelerini gelir tablosu ve bilançodaki miktarlara göre yapan finansal analiz tekniğine “Yüzde Yöntemiyle Analiz Tekniği” adı verilir. Yüzde yöntemiyle analiz tekniği, problemleri daha iyi tespit edip sonuca kolay ulaşmayı sağlayan yüzdelerle değışiklikleri yıllara göre gösterir”.¹⁶⁵

Yüzde yöntemi ile analizin bilanço üzerindeki uygulamasında bilanço toplamı veya grup toplamı baz alınabilir. Bilanço toplamı 100 kabul edilerek, her bir kalemin bu toplama oranı, toplam içindeki yüzdesi hesaplanabilmekte olup, bu şekilde bilançolar, yüzdelerle ifade edilebilecek ve bu yüzdelerden yola çıkarak analize konu olacaktır.

2.3.7.3. Eğilim Yüzdeleri Analizi Tekniği (Trend Analizi)

Trend analizi olarak da ifade edilen eğilim yüzdeleri analizinde, firmanın 8–10 yıllık uzun dönemler itibariyle, mali yapısı ve durumuna ilişkin bilgiler ayrıca faaliyet sonuçlarının ne durumda olduğu hakkında değerlendirmeler yapabilmek mümkündür.

Firmaların uzun bir zaman dilimi içinde, çok sayıda eşit uzunlukta dönemler itibariyle gösterdiği seyrin oransal sonuçlarla ortaya konulup incelenmesi gereksinimi eğilim yüzdelerini ortaya çıkarmıştır. Bu sayede firmanın uzun vade de varlıklarını verimli kullanıp kullanmadığı, borçlarının seyri ve karlılığı gibi konularda değerlendirmeler yapılabilmektedir.

Birbiriyle ilişkili kalemlerin değışim eğilimini belli bir yılın sonuçlarına endeksleyerek gösteren bu teknikte, ilgili finansal tablo kalemlerinin dönemler itibariyle artış veya azalış seyri, istenilen baz yıla göre oransal önemlerinin ortaya çıkarılması ve buna göre firmanın gelişme yönünün belirlenmesi amaçlanmaktadır.

166

¹⁶⁵ Joseph T. Straub, **Mali Çizelgeleri Anlama**, (Çev. E. Sabri Yarmalı), Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.86.

¹⁶⁶ Ergun Kaya, “Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz”, **Trend Analizi**, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 839, Eskişehir 2004, s.203.

2.3.7.4. Oran Analizleri Tekniği (Rasyo Analizi)

Firmaların finansal tablolarında yer alan kalemler arasında toplama, çıkarma, bölme, çarpma gibi matematiksel ilişkilerin kurulmasından doğan rasyo analizi sonucunda elde edilecek bilgiler ile firmaların likidite durumlarını, borç ödeme güçlerini, varlıkların verimliliğini, mali yapıyı ve karlılığı ölçmek mümkündür. Söz konusu ölçüm sonucunda firmanın geleceğe yönelik karlılığı ve borç ödeme durumu gibi vb. konularda tahminlerde bulunulabilir.

İşletmenin mali durumu değerlendirilirken, finansal tablolarda yer alan mutlak rakamlardan ziyade kalemler arasındaki ilişkiler daha anlamlı olmaktadır. Oranların zaman içinde göstermiş olduğu eğilimlerin incelenmesi, aynı sektördeki diğer işletmelerin oranları ile karşılaştırılması, genel kabul görmüş oranlar ve endüstri kolu için geliştirilmiş oranlar ölçüt olarak kullanılabilmesi söz konusu yöntemin üstün yönleri arasında da sayılabilir. Bu analiz tekniği, firmayı kendi içerisinde değerlendirmede kullanıldığı gibi başka firmalarla kıyaslarırken firmanın üstün ve zayıf yönlerinin belirlenmesinde de yardımcı olacaktır.

Çeşitli matematiksel işlemler ile elde edilen oranların tek başına hesaplanması bir anlam ifade etmez, söz konusu oranların kendi aralarında ve firmanın amaçları ile bütünleştirilerek değerlendirilmesi ve yorumlanması gerekmektedir.

Oran analizi tekniğinde bazı önemli kısıtlayıcılar mevcut olup, söz konusu kısıtlayıcılar dikkate alınmadığında bu analiz tekniği beklenen yararı sağlamayabilir. Bu kısıtlar şu şekilde açıklanabilir:¹⁶⁷

- Bu yöntemde, firmalar arası karşılaştırmaların yapılabilmesi için tek düzen muhasebe sisteminin bütün firmalar tarafından uygulanması gerekir.
- Analize konu olan finansal tablolar geçmiş faaliyetlere dayanmakta olup, yorumlamada bu husus gözden kaçırılmamalıdır.
- Değişik muhasebe teknikleri kullanan firmalar aynı sektörde faaliyet gösterebilirler bile birbiri ile karşılaştırılmamalıdır.
- Oran analizi sonucu elde edilen bilgi ve bulgular, diğer analiz teknikleriyle desteklenmelidir. Çünkü oran analizinin tek başına veya bir oranın tek başına fazlaca anlamı yoktur.

¹⁶⁷ Sevim, a.g.e., ss.163-164.

- Finansal tablolarda enflasyon etkisinin giderilememesi veya eksik giderilmesi

Oran analizi tekniğinde kullanılmakta olan belli başlı oranlar aşağıdaki gibidir:¹⁶⁸

- Likidite Oranları
- Finansal Yapı ile ilgili Oranlar
- Faaliyet Oranları
- Karlılık Oranları

Söz konusu oranları kısaca açıklamak yerinde olacaktır.¹⁶⁹

Likidite oranları; firmanın kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçmek, işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını saptayabilmek için kullanılmaktadır.

Finansal yapı ile ilgili oranlar; firmanın ölçülü bir şekilde finanse edilip edilmediğini, uzun vadeli yükümlülüklerini karşılayabilme gücünü saptayabilmek için kullanılmaktadır.

Faaliyet oranları; firmanın sahip olduğu varlıkları etkin olarak kullanıp kullanmadığını saptayabilmek için kullanılmaktadır.

Karlılık oranları; firmanın başarı derecesini, yeterli karlılık ile çalışıp çalışmadığını, aynı endüstrideki benzer kuruluşlara göre yeterli karın elde edilip edilemediğini saptamada kullanılmaktadır.

2.3.8. Finansal Tablolar Analiz Sonuçlarının Yorumlanması

Çeşitli analiz tekniklerinin finansal tablolara uygulanmasıyla ortaya çıkan lira, yüzde, oran, gün, kere cinsinden verilere “Analiz Sonuçları” denilmektedir. Bu sonuçlar ilk bakışta hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bu sonuçlara analizi yapacak kişinin çeşitli anlamlar yüklemesi ve objektif tekniklerle elde edilen sonuçları subjektif olarak yorumlaması gerekir. Analiz sonuçlarının göre firmanın bugünkü ve

¹⁶⁸ Barış Sipahi, **a.g.e.**, s.8.

¹⁶⁹ Öztin Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, **a.g.e.**, ss.199-200.

gelecekteki mali durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin tahminlerde bulunmaya “**Yorum**” adı verilmektedir.¹⁷⁰

Muhasebe bilgi ve belgeleri mali analiz teknikleri ve yorum ile anlamlı ve anlaşılır hale gelmektedir. Mali analiz uzmanı, incelediği geçmiş dönem verilerini, söz konusu firmanın faaliyet gösterdiği sektör sonuçları ve standart rakamlarla karşılaştırarak işletmenin gelecekteki durumunu tahmin etmeye çalışır. Söz konusu yorum ilerde alınacak kararlara esas teşkil etmektedir.¹⁷¹

¹⁷⁰ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Mali Analiz Eğitim Notları, **a.g.e.**

¹⁷¹ Çetiner, **a.g.e.**, s.14.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİRMALARIN FİNANSAL TABLOLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİ

Sektörde faaliyet göstermekte olan bankaların kredi departmanlarında çalışanların en önemli sorumlulukları kredi yönetimi ve satışlarıdır. Kredi satışında çalışanların düşünce biçiminin altında mevcut olan müşteri potansiyelini korumak ve yeni müşteriler bulmak amacı yatarken, kredi yönetiminde kayıplardan kaçınma ve riski azaltmaya yönelik çabalar önem kazanmaktadır.

Finansal tablo ve raporların üretilmiş olduğu muhasebe sistemi, pek çok farklı duruma uygulanabilirliği sağlamak için alternatifli düzenlemeler içermektedir. Söz konusu esneklik ile finansal piyasalardaki gelişmelere uygun muhasebe standartlarının hazırlanma sürecindeki boşluk veya gecikmeden dolayı ya da yasal düzenlemelere aykırı uygulamalar dâhil pek çok yöntem kullanılarak, şirket yetkilileri tarafından, finansal tablo ve raporlarda yer alan bilgilerin manipüle edildiği görülmektedir.

Kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, muhasebe hileleri, yaratıcı muhasebe uygulamaları ve agresif muhasebe vb. yöntemlerle gerçekleşen ve “Şirketlerin finansal tablo ve raporlarında yer alan verilerin yöneticilerin istekleri ile uyumlu olması amacıyla finansal tablo ve raporların düzenlenme sürecine (muhasebe standartları çerçevesinde ya da bunun dışında) müdahalede bulunulması” olarak tanımlanabilen finansal bilgi manipülasyonu ile şirketlerin finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında ilgililere gerçeğe aykırı bilgi sunulabilmektedir.¹⁷²

Bankalar tarafından alınacak karar ve tedbirler, bir taraftan bu kredilerin taşıdığı riskin derecesi, diğer taraftan da kredi işleminden elde edilecek karla sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır. Ancak, kar elde etmek ve zararla karşılaşmamak için daha önceden riskin derecesinin doğru tahmini gerekmektedir. Bu noktada kredi analizi önem taşımaktadır.

¹⁷² Cemal Küçüksözen ve Güray Küçükkocaoğlu, **Finansal Bilgi Manipülasyonu, İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma**, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı:16, İstanbul, 2005, s.2.

Firmaları kredi analizine tabi tutmanın ilk amacı, açılacak bir kredinin geri ödenmeme riskini ölçmektir. Kredi kararı ileriye yönelik bir karar olduğu için açılan bir kredinin vade bitiminde geri ödenmesi beklenir. Ancak, kredi kararının alındığı tarihte, kredi alanın mutlaka kredisini zamanında ödeyip ödemeyeceğini bilmek neredeyse imkânsız denecek kadar güçtür. Bu durumdan ötürü verilmesi planlanan her kredi vade tarihinde tahsil edilememe olasılığı ile karşı karşıyadır. Kredi analizinin diğer bir amacı ise açılacak kredi miktarının belirlenmesidir.

- Talep edilen veya önerilen kredi miktarı gerçekçi midir?
- Firmanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek midir?
- Önerilen miktar gerçekçi bir şekilde tahmin edilen nakit akışı ile teyit edilmiş midir?

Yukarıdaki soruların cevabı için kredi analisti detaylı bir nakit akışı projeksiyonunu incelemeli ve bunu firmanın geçmişteki nakit akışları ile karşılaştırmalıdır. Kredi analisti ayrıca firmaların sunduğu mali verilerin güvenilirliğini de test etmeli ve mali verilerde gerekli düzeltme işlemlerini yapmalıdır ¹⁷³

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Türkiye’de finansal tablolar üzerinde düzeltme ve arındırma işlemlerinin yapılmasını zorunlu hale getiren nedenler, kredi taleplerinde eliminasyon yöntemi, kredi istihbaratı, finansal tablolardaki manipülasyonlar, manipülasyonların nedenleri ve manipülasyon yöntemleri, kredi taleplerinin sonuçlandırılması ile kredi değerlendirme sürecinde firmaların finansal tablolarında yapılan düzeltme ve arındırma işlemleri incelenecektir.

3.1. TÜRKİYE’ DE FİNANSAL TABLOLAR ÜZERİNDE DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİNİN YAPILMASININ GEREKLİLİĞİ

Ülkemizde finansal tabloların analizinde karşılaşılabilecek ve analizden güvenilirliğini kısıtlayacak olan bazı nedenler mevcuttur. Bunları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:¹⁷⁴

¹⁷³ Seval, **a.g.e.**, s.119.

¹⁷⁴ Hüseyin Tunç, Albaraka Türk AŞ Eğitim Yayınları, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Notları, **a.g.e.**, s.15.

- **Bilanço kalemlerinin önemli bölümü geçici ve diğer hesaplar altında toplanmaktadır.**

- **Önemli bilgiler finansal tablolarda açıklanmamaktadır.**

- **Firmaların çeşitli nedenlerle faaliyetlerini gizlilik içinde yürütme eğilimindedir.**

- **Kayıt dışı işlemler nedeniyle tam doğruluktan uzak veriler bulunmaktadır.**

- **Kullanılan yöntem ve ölçüler yıldan yıla değişme göstermektedir.**

- **Genelde kapalı şirket kültürünün yaygındır.**

(Ülkemizde halka açık şirketlerden ziyade küçük ve orta büyüklükte anonim şirket tüzel kişiliğine sahip şirketleşme yaygındır. Genellikle aile şirketi olan bu firmalar, firma dışı kişi ve kuruluşlarla fazla ilişkide bulunmazlar. Böyle bir oluşum bilgi üretme işlevini olumsuz yönde etkilemekte ve finansal analizin gelişimine engel oluşturmaktadır.)

- **Firma dışı bilgi kullanıcıları finansal analize gereken önemi vermemektedir.** (Firma dışı bilgi kullanıcıları firma ile ilgili kararlarında muhasebe bilgilerinden ziyade başka faktörlere önem vermektedir. Kamu bankaları basta olmak üzere bankalar göstermelik finansal tablolara önem vermektedir. Satıcılar hiçbir mali tablo bilgisine ilgi duymamaktadırlar. Yatırımcılar genellikle kumar oynar gibi veya başkalarını örnek alarak pay senedi satın almaktadır. Şirket ortakları çoğu zaman eğitim düzeyi düşük olduğu için finansal tabloları anlamada güçlük çekmektedirler.)

- **Bu işi meslek edinmiş kalifiye Finansal Analist sayısı oldukça azdır.** (Başarılı bir finansal analiz için bu alanda kendini yetiştirmiş bir mali analiz uzmanının varlığı kaçınılmazdır. Ancak, ülkemizde bu alanda profesyonel mali analist açığı bulunmaktadır.)

- **Enflasyonist koşullar finansal analizin başarısını olumsuz etkilemektedir.** (Enflasyonist koşullarda düzenlenen finansal tablolar analizin başarısını etkilemekte olup, geliştirilen geçici yöntemler enflasyonun etkisini gidermede yetersiz kalmaktadır.)

- **Firma yönetiminin bilgi ve ilgi düzeyi yetersizdir.**

(Firmanın yöneticilerinin muhasebe konusundaki ilgi ve eğitimlerinin yetersiz oluşu, muhasebeye gereken önemin verilmemesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.)

- **Firmaların sunduğu mali veriler gerçek durumu yansıtmamaktadır.**

(Gerek kayıt dışı ekonominin yaygın olması gerekse muhasebe verilerinin tutulmasındaki hata ve hileler, firmaların finansal analiz sürecini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, analistin şirketlerden elde ettiği finansal tabloları yeni bir şablona kaydedip gerekli düzeltme işlemlerini gerçekleştirmesi gereklidir.)

3.2. FİNANSAL TABLOLARDA MANİPÜLASYONLAR

Yapılan analizlerin anlamlı olabilmesi, finansal tabloların doğru, şeffaf ve anlaşılır olmasına bağlıdır. Kredi teklifini hazırlayan uzmanların analiz kabiliyeti, mali tabloları yorumlama, algılama, arındırma ve manipülasyonları elimine etme becerisi, kredi kararının doğruluğunda önemli rol oynamaktadır.¹⁷⁵

Finansal tabloların, içeriğini oluşturan kalemlerde bilerek ve belli bir amaç için yanlışlık yapılmasına “Manipülasyon”, bilgisizlik ve ilgisizlik nedeniyle yanlışlık yapılması ise “hata” olarak tanımlanmaktadır. Her iki durumda da tablolar, işletmenin gerçek durumunu kısmen veya tamamen yanlış aksettirir.¹⁷⁶

Ülkemizde özellikle kredi ve vergi incelemeleri öncesi mali verilerin çeşitli muhasebe teknikleri ile manipüle edildiği görülmektedir. Finansal tabloların manipüle edilme nedenlerine değinmek düzeltme işlemlerinin gereğini kavramak açısından yararlı olacaktır.

3.2.1. Finansal Tablolardaki Manipülasyonların Nedenleri

Literatürde ortaya konan finansal bilgi manipülasyonu nedenleri (motivasyonları) arasında aşağıdaki durumlar sayılabilir:¹⁷⁷

¹⁷⁵ Hüseyin Tunç, Albaraka Türk AŞ Eğitim Yayınları, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Notları, a.g.e., s.22.

¹⁷⁶ Hüseyin Tunç, Albaraka Türk AŞ Eğitim Yayınları, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Notları, a.g.e., s.10.

¹⁷⁷ Hüseyin Tunç, Albaraka Türk AŞ Eğitim Yayınları, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Notları, a.g.e., s.20.

- Firma sahip ve yöneticilerinin muhasebeye bakış açıları, mali tablolara önem vermemeleri,
- Firmanın hisse senedi fiyatını ve riskini etkilemek,
- Kredi talep etme aşamasında borç sözleşmelerindeki finansal koşulları sağlamak,
- Kreditorler, yatırımcılar ve çalışanlarla ilişkileri iyi tutmak,
- Yönetici ücretlerini manipüle etmek,
- Halka açılmak veya sermaye artırımını suretiyle sağlanacak fon tutarını artırmak,
- Politik ve hukuki düzenlemelerden kaynaklanabilecek risklerden kaçınmak,
- Yatırımcıların şirketle ilgili olarak algıladıkları riski azaltmak,
- Şirketin gelecekteki performansı hakkında piyasaya olumlu sinyal göndermek,
- Vergi avantajı sağlamak.

3.2.2. Finansal Tablo Manipülasyonların Yöntemleri

Finansal bilgi manipülasyonu ile ilgili olarak, firmaların genelde başvurduğu yöntemler aşağıdaki gibi sıralanabilir:¹⁷⁸

- ***Kar Yönetimi (Earnings Management)***; bir şirketin ekonomik performansı hakkında, şirketle ilgili bazı tarafların yanıltılması ya da kamuya açıklanan kar rakamına bağlı bazı sözleşmesel sonuçların etkilenmesi amacıyla yönelik olarak, yöneticilerin finansal raporlama sürecinde aldıkları kararlarla veya gerçekleştirdikleri işlemlerle finansal sonuçları değiştirmeleridir. Başka bir ifadeyle, yatırımcıların ya da ilgililerin karar ve düşüncelerini etkileyecek ya da değiştirecek nitelikte, muhasebe verilerinin ya da önemli durumların kasıtlı ve bilinçli olarak yanlış ya da eksik açıklanması ya da hiç açıklanmamasıdır.

- ***Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi (Income Smoothing)***; karın istikrarlı bir trend sürdürdüğü, dolayısıyla şirketin karlılığına ilişkin riskin az olduğu izlenimi yaratmak amacıyla, karın çeşitli muhasebe uygulamaları ve faaliyetlere ilişkin kararlarla değiştirilmesidir. Böylece şirketlerin finansal

¹⁷⁸ Cemal Küçüksozen ve Güray Küçükocaoğlu, **a.g.e.**, s.7.

performansları hakkında karar verecek olan ilgililer ya da finansal bilgi kullanıcıları yanıtılmaktadır. Karın istikrarlı hale getirilmesi uygulamalarında, istikrarlı hale getirilmesine çalışılan kar kavramı net kar, net faaliyet karı, vergi öncesi kar, hisse başına kar veya hisse başına kar payı olabilmektedir.

- **Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları (Creative Accounting Practices);** literatürde bazı yazarlar tarafından kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, agresif muhasebe uygulamaları ve aldatıcı finansal raporlama gibi finansal bilgi manipülasyonu yöntemlerinin tamamını kapsamak üzere kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle, yaratıcı muhasebe uygulamalarının tanımı ve içeriği konusunda bir konsensüs bulunmamaktadır. Dolayısıyla yaratıcı muhasebe, finansal bilgi manipülasyonunun diğer yöntemlerinin bir karışımıdır. Bununla birlikte, yaratıcı muhasebe uygulamalarının bilanço, gelir tablosu ve nakit akım tablosu gibi finansal tablo kalemlerinin sınıflandırılması üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir.

- **Agresif Muhasebe (Aggressive Accounting);** belirli dönemlerde karı yüksek göstermek amacıyla, genellikle muhasebe standartlarının zorlanması suretiyle, konsinye satışların ve faturası kesilmiş ancak, henüz müşteriye sevk edilmemiş mal tutarlarının satış geliri olarak kaydedilmesi, ayrıca gelir olarak kaydedilen faaliyetlere ilişkin bazı harcama ve giderlerin sonraki dönemlere ertelenmesi gibi uygulamalardır. Dolayısıyla burada da, şirketin finansal durum ve faaliyet sonuçlarına ilişkin olarak, ilgililere en azından yanıltıcı ve eksik bilgi verilmesi söz konusudur.

- **Büyük Temizlik Muhasebesi (Big Bath Accounting);** şirketlerde yönetimlerin değiştiği dönemlerde, yeni yönetimin bazı verimsiz aktifleri gider yazmak suretiyle bilançosundan çıkarması, böylece bir taraftan geçmiş yönetimin görevde olduğu dönemlerin olduğundan daha zararlı, diğer taraftan gelecek dönemlerin daha karlı olduğu izlenimi yaratılmasına yönelik işlem ve uygulamalardır.

- **Aldatıcı Finansal Raporlama (Fraudulent Financial Reporting);** yaratıcı muhasebe uygulamaları, agresif muhasebe ve muhasebe usulsüzlükleri şeklinde de tanımlanan ve finansal bilgi kullanıcılarının yine şirketlerin finansal durum ve faaliyet sonuçları hakkında yanlış, gerçeğe aykırı olarak bilgilendirilmesi sonucunu doğuran finansal bilgi manipülasyonu yöntemlerinin bir karışımıdır.

Ancak, aldatıcı finansal raporlama gerek kasıt unsuru açısından ve gerekse bu kapsamda gerçekleştirilen, fiktif kayıt oluşturulması, gerçeğe aykırı, sahte fatura, sevk irsaliyesi vb. belgeler düzenlenmesi gibi konusu ayrı bir suç oluşturan işlem ve uygulamalar nedeniyle de sonuçları itibariyle daha ağırdır. Ayrıca literatürde, bir idari makam tarafından tespit edilerek idari bir işleme tabi tutulan ya da yargı tarafından bir müeyyideye bağlanan finansal bilgi manipülasyonu işlem ya da uygulamalarını tanımlamak için aldatıcı finansal raporlama kavramı kullanılmaktadır.

• ***Muhasebe Hata ve Usulsüzlükleri (Accounting Errors and Irregularities)***; finansal tablolarda kasıtlı olmayarak yanlış bilgi açıklanması ya da bazı bilgilere yer verilmemesi ya da bazı bilgilerin açıklanmaması şeklinde tanımlanan hata aşağıdaki durumlarda söz konusu olabilmektedir.¹⁷⁹

- (1) Finansal tabloların hazırlanması sürecinde bilgilerin toplanması ve işlenmesi sırasında yanlışlık yapılması,
- (2) Olayların gözetimi, izlenmesi veya değerlendirilmesinden kaynaklanan muhasebe tahminlerinin doğru olmaması,
- (3) Finansal bilgilerin tutar, sınıflandırma, sunum ve kamuya açıklanması ile ilgili muhasebe standart ve ilkelerinin uygulanması sırasında yapılan yanlışlıklar ile hatalar.

3.2.3. Manipülasyonların Dengelenmesi İçin Bankalar Tarafından Yapılan İşlemler

Firmaların finansal tablolarının reel durumu yansıtır hale getirilebilmesi amacıyla bankaların mali tahlil uzmanları tarafından aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilir.¹⁸⁰

- Firma finansal tablolarının gerçek durumu yansıtmadığının bilincinde olunmalı ve ihtiyatlı yaklaşım sergilenmelidir.
- Çapraz kontroller gerçekleştirilmelidir.

¹⁷⁹ Cemal Küçüksozen ve Güray Küçükkocaoğlu, a.g.e., s. 9.

¹⁸⁰ Hüseyin Tunç, Albaraka Türk Eğitim Yayınları, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Notları, a.g.e. s.33.

- Yüz yüze görüşmelerle üzerinde şüphe duyulan kayıtlar hakkında firma ortaklarından ve muhasebecilerinden bilgi istenmelidir.
- Arındırma ve düzeltme kayıtları gerçekleştirilmelidir.
- Eğilim (Trend) analizleri, yüzde analizleri ve rasyoların uyumuna dikkat edilmelidir.
- TCMB kayıtları (memzuç ve çek /senet) kontrolleri yapılmalıdır.
- İstihbarat yapılmalıdır.
- Öz kaynak tutarı ve kullanım yerleri analizi ihmal edilmemelidir.
- Borç vade yapısının gelişimi incelenmelidir.
- Mahkeme ve icra dairesi kayıtlarının araştırma işlemleri yapılmalıdır.

3.3. KREDİ TALEPLERİNİN BANKALARCA SONUÇLANDIRILMASI

Firmaların kredi talepleri aşağıdaki şekillerde sonuçlanabilir: ¹⁸¹

- Talep edilen kredi aynen kabul edilebilir.
- Talep edilen kredi teminat ve/veya tutarı değiştirilerek kabul edilebilir.
- Talep tümünden reddedilebilir.

Uygulamada tüm kredi taleplerinin bankalar tarafından karşılanmadığı bilinen bir gerçektir. Gözlemlere dayanılarak bankalarca kredi taleplerinin red nedenleri dört grupta toplanabilir¹⁸²:

(1) Genel Ekonomik Koşullarla İlgili Red Nedenleri

Genel ekonomik koşullarla ilgili red nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Dünya politik / ekonomik koşulları,
- Ülkeye özgü koşullar,
- Sektöre ilişkin olumsuzluklar.

Yukarıda sayılan maddeler ile ilgili banka üst yönetimi tarafından veya kamu bankalarında hükümet yetkilileri tarafından alınmış bir karar mevcutsa, ilgili kredi başvurusu red edilecektir.

¹⁸¹ Hüseyin Tunç, Albaraka Türk Eğitim Yayınları, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Notları, **a.g.e.**, s.33.

¹⁸² Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, **a.g.e.**, s.389.

(2) Kredi Talep Edenlerle İlgili Red Nedenleri

Kredi isteyenlerle ilgili red nedenleri başlıca şöyle belirtilebilir¹⁸³;

- Mali verilerin yetersizliği veya güvenilirliğinin olmaması, firmanın bankaya vermiş olduğu hesap durumunun, finansal tabloların sağlıklı oluşu, gerçeği yansıtmaması,
- Olumsuz istihbarat,
- Kredi talep edenin hukuken borçlanma ehliyetinin olmaması veya kredi talebinin firmanın yetkili organlarınca yapılmaması,
- Önerilen teminatların yetersizliği (Teminatların istenen tutar ve nitelikte olmaması)
- İlgili kredi isteğinin bankaca kabul edilebilir ekonomik bir nedene dayanmaması,
- Yönetimden ve ortaklardan kaynaklanan problemler,
- Firmanın likidite durumunun borç ödemeye elverişli olarak değerlendirilmemesi,
- Firmanın öz kaynaklarının yetersiz, Yabancı Kaynak / Öz kaynak oranının aşırı derecede yüksek oluşu ve görünürde işlemlerle firmanın karlı ve özsermayesinin yüksek gösterilmesi,
- Firmanın süreçleri, teknolojisi ve rekabet gücü ile ilgili sorunlar,
- Firmanın geçmiş yıllar (genelde üç yıl değerlendirilir) faaliyet sonuçlarının yetersiz veya başarısız görülmesi,
- Firma yöneticilerinin, firmanın gelecek faaliyetleri açısından kendilerinden beklenen işlevleri (planlama, politika saptama, örgütleme, faaliyetleri arasında eş güdüm sağlama, teknik düzeyde karar alma, kontrol, firma dışı gruplarla iyi ilişkiler kurma gibi) gerçekleştirecek yetenek ve becerilere sahip oldukları hususunda ciddi kuşkuların bulunması,
- Fiktif talepler,
- Firmanın gelecek dönemlerde yaratacağı tahmin edilen fonların, krediyi geri ödemede yetersiz kalma olasılığının yüksek oluşu,

¹⁸³ Akgüç, a.g.e., s.389.

- SGK prim, vergi vb. borç problemleri,
- Firmanın, konjonktürel ekonomik ve politik hareketlerden, geçici kriz dönemlerinden büyük ölçüde etkilenmesi, satış hacminin ve faaliyet sonuçlarının istikrarsız olması,
- Firmanın, diğer bankalarla ve kredi talep ettiği banka ile girmiş olduğu kredi ilişkilerinde, geçmiş dönemlerde, borçlarını ve banka kredilerini geri ödemede gösterdiği gecikmeler,
- Bankaca yapılan istihbarat sonucunda, firmanın sahip veya yöneticilerinin moralitelerinin düşük olduğu izleniminin edinilmesi.

(3) Bankanın Kredi Politikasına İlişkin Red Nedenleri

Kredi talebinin yapıldığı bankanın genel kredi politikasıyla ilgili olarak kredi taleplerinin geri çevrilmesi nedenleri şöyle sıralanabilir¹⁸⁴:

- Talep edilen kredinin vadesinin, bankanın öngördüğünden uzun oluşu,
- Söz konusu kredi tutarının çok az veya çok yüksek oluşu,
- Talep edilen kredi türünün, bankanın vermeyi planladığı kredi türlerinden olmayışı,
- Talep edilen kredi türünün bankanın uzmanlaştığı alanların dışında kalan bir sektörden kredi talebinin gelmiş olması,
- Çapraz satış imkânının olmaması, kredi talep eden firmanın diğer bankacılık hizmetleri açısından bankanın müşterisi olmayışı
- Kredi talebinin geldiği sektör veya kredi türü ile ilgili bankanın kredi limitinin dolu olması, daha genel bir ifadeyle bankanın olanaklarının kredi talebini karşılamaya elverişli olmaması.

(4) Mevzuata İlişkin Red Nedenleri

Bir ülkedeki bankacılık faaliyetlerinin düzenleme ve yürütme kararlarıyla ilgili her türlü mevzuat, dolaylı veya dolaysız şekilde de olsa bazı kredi taleplerinin geri çevrilmesini zorunlu kılabilir.

Örneğin; Banka öz kaynaklarına ilişkin yasal sınırlamalar kredi kararının verilmesi aşamasında emredici bir nitelik taşımakta olup, Bankacılık Kanunu'na göre

¹⁸⁴ a.g.e., s.390.

“Bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullanılabilecek kredilerin toplamı, banka öz kaynakların yüzde yirmi beşini aşamaz”.¹⁸⁵ Bankalarca reddedilen başvuruların mutlaka red nedeni açıklanmalıdır.¹⁸⁶

3.4. KREDİ DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE FİRMALARIN FİNANSAL TABLOLARINDA YAPILAN DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİ

Bankaların müşterilerinin mali durumları hakkında gerçekçi ve sağlıklı değerlendirme yapabilmeleri için, firmalardan alınan finansal tabloların gerçek durumu yansıtması gerekir. Bu nedenle, firmaya ait finansal tabloların finansal analize hazır hale getirilmesi için; bankanın mevzuatı doğrultusunda çeşitli düzeltme işlemlerinin yapılması gerekebilir. Firmanın finansal tablolarında düzeltme gerektirebilecek durumlar, öncelikle ham tabloların, detay mizan ve piyasa bilgileri ile incelenmesi sonucunda oluşturulan tespitler ve firma ziyaretinde sorulan sorulara istinaden alınan cevaplar doğrultusunda belirlenir. Mali verilerde yapılan düzeltme işlemleri, düzeltmeler yapıldıktan sonra alınan değişiklik listesine “Düzeltilme Tablosu” denilmektedir.¹⁸⁷

Kredi talebinde bulunan firmaların mali tablolarının gerçek duruma uygun hale getirilmesi amacıyla, firmaların muhasebe kayıtlarında düzeltme işlemleri gerçekleştirilir. Söz konusu düzeltme işlemleri “Varlıklar İle İlgili Düzeltme İşlemleri”, “Yabancı Kaynaklar İle İlgili Düzeltme İşlemleri”, “Öz kaynaklar İle İlgili Düzeltme İşlemleri”, “Gelir Tablosu Hesapları İle İlgili Düzeltme İşlemleri” ve “Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi İle İlgili Düzeltme İşlemleri” başlıkları altında ayrıntılı bir şekilde incelenebilir.

3.4.1. Varlıklar İle İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Varlık hesaplarında gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri hesap gruplarına göre açıklanabilir.

¹⁸⁵ 5411 Sayı 19.10.2005 tarihli Bankacılık Kanunu, Kredi Sınırları, s. 22.

¹⁸⁶ Niyazi Berk, **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, Üçüncü Basım, Beta Basım Yayım Dağıtım A.S., İstanbul, 2001, s.21.

¹⁸⁷ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.33.

3.4.1.1. Hazır Değerler Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Hazır değerler grubunda yer alan hesaplarda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri ayrıntılı bir şekilde alt başlıklar halinde incelenebilir.

3.4.1.1.1. Kasa ve Alınan Çekler Hesaplarında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Kasa” ve “Alınan Çekler” hesaplarında gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:¹⁸⁸

a) Kasa hesabı çeşitli nedenlerle (Örneğin; yıllara yaygın inşaat ve onarım işlerine, duran varlık yatırımlarına, mal veya hammadde alımına ve benzeri yönelik faturası henüz gelmemiş harcamalarla ilgili ödemelerin; ortakların işletme faaliyetleriyle ilgili mal veya hizmet almak için ve/veya şahsi harcamaları için çektikleri paraların, verilen sipariş avansları ile ilgili ödemelerin ve/veya işçilere açıktan yapılan ödemeler vb.) bazı işlemlerin muhasebeleştirilmemesinden dolayı yüksek görülebilmektedir. Bu durumda;

- İnşaat harcamaları ile ilgili olarak; devam eden yıllara yaygın inşaat ve onarım işlerine ait muhasebeleştirilmemiş harcamaların bilanço tarihi itibarıyla hakedişi tahakkuk etmiş olanları Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetlerine, hakedişi tahakkuk etmemiş olanları Hakedişi Yapılmamış Harcamalar kalemine aktarılır, tamamlanmış işlerle ilgili olan tutarlar ise öz kaynaklardan indirilir.

- Maddi Duran Varlıklara yapılan yatırım harcamaları ile ilgili muhasebeleştirilmemiş tutarlar Maddi Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

- Ticari mal, diğer stok veya hammadde alımına yönelik muhasebeleştirilmemiş tutarlar stoklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

- Firma ortakların işletme faaliyetleri ile ilgili mal veya hizmet almak için çektikleri paralardan kaynaklanan muhasebeleştirilmemiş tutarlar, stoklar hesap grubundaki Verilen Sipariş Avansları kalemine aktarılır.

¹⁸⁸ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, Ankara, 2010.

- Sermaye artırımında bulunmuş olan firmanın, sermayesinin kaydi olarak ödenmiş gösterilmesi sonucu oluşan kasa yüksekliği, ödenmemiş sermayeye ekleme yapılmak suretiyle ödenmiş sermayeden indirilir.

- Avans ile mal alım faaliyetleri yoğun olan firmalarda, verilen sipariş avanslarının muhasebeleştirilmemesinden kaynaklanan tutarlar, stoklar hesap grubundaki verilen Sipariş Avansları kalemine aktarılır.

- Ortakların şahsi harcamaları için firmadan çekmiş olduğu paralardan kaynaklanan muhasebeleştirilmemiş tutarlar, cari yılda muhasebeleştirilmiş olması ve geri ödendiğinin tespiti veya bu yönde kanaat oluşması durumunda, Diğer Alacaklar hesap grubundaki Ortaklardan Alacaklar hesabına aktarılır, aksi durumda öz kaynaklardan indirilir.

- Bir grup bünyesinde faaliyet göstermekte olan firmalarda, grup Şirketlerine aktarılan fonlardan kaynaklanan muhasebeleştirilmemiş tutarlar cari yılda muhasebeleştirilmiş olması ve geri ödendiğinin tespiti veya bu yönde kanaat oluşması durumunda Diğer Alacaklar hesap grubundaki, “Grup Şirketlerden Alacaklar” yardımcı hesabına aktarılır, aksi durumda öz kaynaklardan indirilir.

- Kayıt dışı işlemlerin yoğun olduğu bazı firmalar, personeline ödedikleri maaş ve ücretleri gerçek tutarın altında muhasebeleştirmekte ve personele yapılan açıktan ödemeler ve benzeri giderler kasa hesabının yüksek görünmesine neden olabilmektedir. Bu durumdan kaynaklanan kasadaki yükseklik gider mahiyetinde olduğundan öz kaynaklardan indirilir.

- İşletmeden çekilen paraların işletmenin faaliyetleri ile ilgili olarak avans mahiyetinde çekildiği, firmaya mal, sabit kıymet veya başka bir şekilde döneceğinin anlaşılması üzerine bu tutar, kasa hesabından çıkarılarak ilgili kaleme alınır.¹⁸⁹

- Fiktif olduğu saptanan tutarlar kasa hesabından ve Öz kaynaklar hesap grubu toplamından karşılıklı olarak tenzil edilir.¹⁹⁰

b) Kasa hesabının içeriğinde, varlığı tespit edilen ileri tarihli çeklerin ticari işlemde kaynaklananları Ticari Alacaklar hesap grubunda yer alan Alacak

¹⁸⁹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.85.

¹⁹⁰ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.85.

Senetleri kalemine, ticari işlem den kaynaklanmayanları ise Diğer Alacaklar hesap grubundaki, Diğer Çeşitli Alacaklar kalemine aktarılır.

c) Kasa tipik aktif karakterli bir hesaptır ve alacak bakiyesi vermez. Ancak, aşağıdaki nedenlerle kasa hesabının alacak bakiye vermesi mümkün olmaktadır;¹⁹¹

- Muhtelif gelirlerin gizlenmesi,
- Kayıt hatası (değerleme yapılmaması, giriş kayıtlarının yapılmaması vb.)
- Kasa hesabından yapılan bir takım ödemelerin gerçek olmayan (fiktif) işlemlere dayandırılması.

d) Döviz cinsinden varlıklarla ilgili olarak, kasada yer alan yabancı paraların değerlendirildiği kur, bilanço tarihindeki Maliye Bakanlığı'nca açıklanan değerlendirme kurundan, açıklama yapılmamışsa Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) döviz alış kurundan büyük ise, aradaki fark, kasa mevcudundan ve öz kaynaklardan indirilir.

e) Kasa hesabında yer alan kredi kartı slipleri Diğer Hazır Değerler Hesabına aktarılır.

f) Uygulamada, kullanılması kısıtlanmış, işletmenin olağan faaliyeti dışında amaçlara tahsis edilmiş paraların Kasa veya Bankalar hesaplarına dahil edildiği durumlarla karşılaşılabilmektedir. İşletmenin büyütülmesinde, modernizasyonunda veya uzun süreli borçların ödemesine ayrılmış nakit değerler, Kasa ve Bankalar hesaplarına dâhil edilmemelidir. Bloke paralar niteliğindeki bu fonların, bilançolar analize uygun hale getirilirken, Mali Duran Varlıklar hesap grubundaki Diğer Mali Duran Varlıklar hesabında gösterilmeleri analiz açısından daha doğru ve anlamlıdır.¹⁹²

¹⁹¹ Yapı Kredi Bankası Finansal Analiz Eğitim Klavuzu, İstanbul, 2008, s.7.

¹⁹² Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.85.

g) Alınan Çekler hesabında Firma lehine düzenlenmiş çekler, ileri tarihli düzenlenmeleri durumunda, özün önceliği kavramı gereği, Ticari Alacaklar hesap grubunda yer alan “Alacak Senetleri” hesabına aktarılır.¹⁹³

h) Alınan çekler içerisinde, ticari mal veya hizmet satışından kaynaklanmamış tutarlar ile alınan sipariş avansları nedeniyle oluşmuş olan tutarlar var ise, bu tutarların Diğer Alacaklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar kalemine aktarılması gerekir. Bu aktarma işlemi yapılmadığı takdirde, finansal analiz açısından ticari alacakların tahsil süresinin yanlış hesaplanması söz konusudur.¹⁹⁴

i) Alınan çekler içerisinde, ortakların keşide etmiş oldukları çekler bulunduğu takdirde, bu çeklerin firmaya verilmiş nedenine göre;¹⁹⁵

- Sermaye taahhüt ödemeleri nedeniyle verildiyse, yönetim kurulunun apel çağrısı yapıp yapmadığı araştırılır. Apel çağrısı yapılması sonucu işletmeye verilen çeklerden doğan alacaklar, Diğer Alacaklar hesap grubundaki Ortaklardan Alacaklar kaleminde (vadesi dikkate alınarak) gösterilir.

- Apel çağrısı yapılmadan, tamamen ödenmemiş sermayenin ödenmiş gibi gösterilmesine yönelik olarak alınmış çekler olduğu takdirde aktifte alınan çeklerden, pasifte ödenmemiş sermayede gösterilerek aktif ve pasiften düşülür.

- Bayi sistemi ile çalışan firmalarda bayilerden alınan teminat nitelikli çek ve senetlerin karşılıklı arındırılması gerekmektedir.

3.4.1.1.2. Bankalar Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Bankalar” hesabında gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:¹⁹⁶

a) Banka ve Banka kredileri hesaplarının ilişkisi dikkate alındığında, yıl sonlarında bankalardaki mevduatın bir bölümünün aynı bankalardaki kredi

¹⁹³ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s. 85.

¹⁹⁴ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.9.

¹⁹⁵ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s. 9.

¹⁹⁶ T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

hesaplarından virmanı suretiyle sağlandığının (force mevduat), yeni yılın ilk günlerinde yine kredi hesaplarına iade edildiğinin belirlenmesi durumunda işleme konu teşkil eden tutar her iki hesaptan mahsup edilir. Bu madde gereği, banka kredilerinde yapılan indirim, Banka Kredileri hesap grubunda belirtilen Memzuç farkı hesaplamasında dikkate alınır ve Memzuç farkı olarak kabul edilmez.

b) Kredi talep eden firmanın bankalar hesabında bloke veya rehin edilmiş mevduatlara rastlanması durumunda blokenin veya rehinin nedenleri araştırılarak hazırlanacak raporda bilgi verilir. Bir yıldan daha uzun sürede çözülecek bloke veya rehinli mevduat Diğer Duran Varlıklar grubundaki Diğer Çeşitli Duran Varlıklar kalemine, daha kısa sürede çözülebilecek bloke veya rehinli mevduat Diğer Dönen Varlıklar grubundaki Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar kalemine aktarılır.

c) Menkul kıymet niteliği taşıyan varlıkların (Repo, hazine bonosu, devlet tahvili vb) bankalar hesabında izlendiğine rastlanması durumunda, ilgili tutarlar Menkul Kıymetler grubundaki Diğer Çeşitli Menkul Kıymetler kalemine aktarılır.

d) Bankalar hesabı içerisinde izlendiği tespit edilen tahsil ve teminat senetleri ile çekleri, Ticari Alacaklar hesap grubundaki Alacak Senetleri hesabına veya Vadeli Çekler yardımcı hesabına aktarılır.¹⁹⁷

e) Firmanın, ödeme güçlüğü içinde bulunduğu bilinen bankalarda mevduatının bulunduğu belirlenmesi durumunda söz konusu mevduatın tahsil edilebilecek tutarı ve süresi araştırılır. Tahsil edilebilme imkânı olmayan mevduat öz kaynaklardan indirilir. Bir yıldan kısa sürede tahsil edilebilecek olanlar Diğer Dönen Varlıklar bir yıldan daha uzun sürede tahsil edilebilecek olanlar Diğer Duran Varlıklar kalemine aktarılır.

f) Yabancı para cinsinden olan mevduatların değerlendirildiği kur bilanço tarihindeki Maliye Bakanlığı'nca açıklanan değerlendirme kurundan, açıklama

¹⁹⁷ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.86.

yapılmamışsa TCMB döviz alış kurundan büyük ise, aradaki fark öz kaynaklardan indirilir.

g) Bankalar hesabında izlenmekte olan tahsil veya teminat için bankalara verilen senet veya çekler, ticari nitelikli mal veya hizmet satışından kaynaklanmış ise Ticari Alacaklar grubundaki Alacak Senetleri kalemine, diğer işlemlerden kaynaklanmış ise Diğer Alacaklar grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar kalemine aktarılır.

h) Bankalar hesabında rastlanılan, açtırılmış olan akreditifler için yatırılan paraların sabit kıymet alımına yönelik olanları Maddi Duran Varlıklar hesap grubundaki Verilen Avanslar kalemine, stok alımına yönelik olanları Stoklar hesap grubundaki Verilen Sipariş Avansları kalemine aktarılır.

i) Firmaca, Bankalar hesabı içerisinde gösterilmiş olan, ithal edilecek mallar için yurt dışındaki satıcı firmalara ödenmek üzere bankalara yatırılan paralar Akreditifler yardımcı hesabına; açtırılan akreditifler için bankalara peşin ödenmiş masraflar ise Diğer Alacaklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar kalemine aktarılır.¹⁹⁸

j) Gerçek kişi firmalarında bilanço dışı tespit edilen mevduatlar aktifte bankalar kalemine, pasifte ise Öz kaynaklar hesap grubuna eklenir.

k) Banka mevduatları içerisinde görülebilecek olan, suni (kaydi) nitelikli mevduatlar, aktifte Bankalardan; pasifte ise, Banka kredilerinden düşülmelidir. Firmaların finansman giderleri göstererek karlarını düşürebilmek için yapmış oldukları bu uygulama, gerçek anlamda bir yükümlülük ve varlık unsurunu göstermemektedir.¹⁹⁹

¹⁹⁸ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s. 86.

¹⁹⁹ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.11.

3.4.1.1.3. Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri” hesabında gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁰⁰

a) Verilen çekler içerisinde bağlantı çeklerinin olduğu tespit edilirse (gelecek dönemlerde yapılacak muhtemel hizmet veya mal alımına yönelik verilen çekler), aktifteki karşılığının bulunduğu kalemden (Verilen Sipariş Avansları, Verilen Avanslar, Gelecek Aylara Ait Giderler vb.) indirilir.

b) Aktifte indirim kalemi olarak yer alan ileri tarihli Verilen Çek ve Ödeme Emirleri, ticari nitelikli işlemlerden kaynaklanmış ise Kısa Vadeli Ticari Borçlar hesap grubundaki, Borç Senetleri kalemine, ticari nitelikli işlemlerden kaynaklanmamış (sabit kıymet alımı vb.) ise vadelerine göre Kısa Vadeli veya Uzun Vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Borçlar kalemine aktarılır.²⁰¹

3.4.1.1.4. Diğer Hazır Değerler Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Diğer Hazır Değerler” hesabında görülen damga ve posta pulları peşin ödenmiş gider olarak düşünülüp, Diğer Dönen Varlıklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar kalemine aktarılır. Ayrıca, kredi kartı slipleri de bu hesapta değerlendirilir.

²⁰⁰ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁰¹ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.12.

3.4.1.2. Menkul Kıymetler Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Menkul Kıymetler” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.²⁰²

a) Firmanın sahip olduğu menkul kıymetlerden; vadesi bir yıldan uzun olmakla birlikte borsalarda nakde dönüştürülme imkânı olan tahvil, bono vb. menkul kıymetler Menkul Kıymetler hesap grubunda, bir yıldan önce nakde dönüştürülebilme yeteneği olmayan menkul kıymetler ise Mali Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme değerlendirilir.

b) Değer düşüklüğü tespit edilen menkul kıymetler için karşılık ayrılmamışsa oluşan değer düşüklüğü öz kaynaklardan indirilir.

c) Uzun süreli ortaklık amacıyla edinilen hisse senetlerinin Menkul Kıymetler hesap grubunda izlendiğinin tespit edilmesi halinde, Mali Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

d) Menkul kıymetler içerisinde rehin verilen menkul kıymetler bulunduğu tespit edilmesi halinde rehinin hangi kuruma, ne tür işlemten dolayı verildiği ve rehinin süresi konusunda raporda bilgi verilerek, bilanço tarihinden itibaren bir yıldan sonra çözülecek rehinli menkul kıymetler Diğer Duran Varlıklar kalemine bir yıl içerisinde çözülecek rehinli menkul kıymetler Diğer Dönen Varlıklar kalemine aktarılır.

e) Satış kabiliyeti olmayan, tasfiye sürecine girmiş şirketlere ait hisse senetleri, Menkul Değerler hesap grubundan ve Öz kaynaklar hesap grubundan tenzil edilir.²⁰³

²⁰² T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁰³ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.87.

3.4.1.3. Ticari Alacaklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Ticari Alacaklar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir: ²⁰⁴

a) Alacaklar içerisinde bir yıldan uzun vadeli olanların tespit edilmesi halinde, vadesi bir yıldan uzun olan alacaklar, Uzun Vadeli Ticari Alacaklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

b) İki dönem üst üste hareketsiz olduğu tespit edilen alacaklar Uzun Vadeli Ticari Alacaklar grubundaki ilgili kaleme aktarılmalıdır.

c) Alınan çekler bakiyelerinin tamamı Alacak Senetleri hesabına aktarılır.

d) Ticari Alacaklar hesap grubu içerisinde yer alan (ileri tarihli çekler dahil) ve ticari bir işlemde kaynaklanmadığı tespit edilen alacaklar vadesine göre Kısa Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar veya Uzun Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar kalemine aktarılır.

e) Firmanın İştirakinden veya Bağlı Ortaklıklarından olan ve ticari işlemde kaynaklanmadığı tespit edilen alacakları, vadesine göre Kısa Vadeli Diğer Alacaklar veya Uzun Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki Grup Şirketlerden Alacaklar yardımcı kalemine aktarılır.

f) İşletmenin ana faaliyetini oluşturan mal ve hizmet satışından değil de, menkul ve gayrimenkul vb. kıymetlerin satışından kaynaklanan, senetli veya senetsiz alacaklar vadelerine göre Diğer Alacaklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar kalemine alınır. ²⁰⁵

²⁰⁴ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e..

²⁰⁵ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, a.g.e., s.91.

g) Alacakların senetli veya senetsiz olarak dağılımı ve geçmiş dönemlere kıyasla bu dağılımda değişiklik olup olmadığı, analistlerin üzerinde önemle durmaları gereken noktalardan biridir. Senetsiz alacakların, senetli alacaklara kıyasla göreceli olarak artması, firmanın satışta güçlüğüyle karşılaştığının veya rekabet gücünün zayıfladığının göstergesi olabilir. Kredili satışlarda senet alınması, alacağın kanıtlanması, alacağın vadesinden önce paraya çevrilebilmesi, bir borcun ödemesinde kullanılabilmesi, ödenmemesi halinde daha etkin takip yollarından yararlanılması gibi avantajlar taşır.²⁰⁶

h) Özellikle ticari mal alım satımı yapan firmalarda alacak senetleri ve alınan çeklerin içeriği detaylı incelemesi gerekli olup, Alınan Çekler ve Alacak Senetleri içerisinde bağlantı çeklerinin ve senetlerinin (gelecek dönemlerde yapılacak muhtemel mal satışları karşılığı alınan çekler ve senetler) olduğu tespit edilirse, pasifteki karşılığı olan hesaptan (genellikle Alınan Avanslar hesabı) mahsup edilir.

i) Kooperatiflerden taahhüt üstlenmiş inşaat taahhüt firmalarında, bir yıldan uzun süreli yapılacak işler karşılığında alınmış senet ve/veya çekler pasifteki karşılığı olan hesaptan (Alınan Avanslar vb.) mahsup edilir.

j) Alacak Senetleri ve Alınan Çekler arasında, sadece finans kuruluşlarından kredi almayı kolaylaştırmak için düzenlenmiş ve gerçek bir alacağı temsil etmeyen Hatır Senetleri (Finansman Senetleri) veya Hatır Çekleri varsa, Alacak Senetleri ve/veya Alınan Çekler kalemlerinden ve pasifte karşılığının bulunduğu hesaptan çıkarılır. Karşılığı tespit edilemiyor ise Öz kaynaklardan indirilir.

k) İncelenen dönemlerde sermaye artırımını yapmış olan firmalarda, sermaye taahhüdü nedeniyle ortaklardan alınan senet tutarları (apel çağrısı yapılmış olan halka açık şirketler hariç), ödenmemiş sermayeye ekleme yapılmak suretiyle ödenmiş sermayeden indirilir.

²⁰⁶ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, , a.g.e., s.96.

l) Firmanın alıcıları arasında iflas sürecine girmiş veya borçlarını ödeyemeyeceği hususunda piyasa istihbaratı edinilmiş şirketler varsa, bu şirketlerden olan alacaklar için karşılık ayrılır. Ayrıca, Şüpheli Ticari Alacakların tamamı için Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı ayrılmamış olması durumunda tahsil kabiliyetini kaybettikleri belirlenenler öz kaynaklardan indirilir. Tahsil kabiliyetini kaybetmeyen ve bir yıl içinde tahsil edilmesi mümkün görülen alacaklar, Kısa Vadeli Ticari Alacaklar hesap grubunda, bir yıldan daha uzun sürede tahsil edilmesi mümkün görülen alacaklar Uzun Vadeli Ticari Alacaklar hesap grubunda gösterilir.

m) Firmanın alıcı ve satıcıları arasında, farklı firma ve şahıslardan olan borç ve alacakların birbiriyle mahsup edilmesi durumuna rastlandığı takdirde, mahsup edilen tutarlar ilgili hesaplara ilave edilir.

n) Belirli bir döneme ait bilançolarda aynı şahıs veya firmalardan olan alacakların ve borçların aynı nitelikte olması ve aynı döneme (kısa vadeli alacaklar kısa vadeli borçlardan, uzun vadeli alacaklar uzun vadeli borçlardan mahsup edilebilir) ait olmasına rağmen mahsup edilmediğinin belirlenmesi durumunda aktif ve pasiften karşılıklı mahsup edilir. Aynı firmaya farklı nitelikte olan veya farklı döneme ait alacak ve borç bulunuyorsa mahsup edilmez.

o) Yabancı para cinsinden alacakları olan firmalarda, yabancı paraların değerlendirildiği döviz kurunun bilanço tarihindeki Maliye Bakanlığı'nca açıklanan değerlendirme kurundan açıklama yapılmamışsa TCMB döviz alış kurundan, büyük olması durumunda aradaki fark Ticari Alacaklar ile Öz kaynaklardan indirilir.

p) Ticari Alacaklar arasında satıcılara verilen sipariş avanslarına rastlanması durumunda faaliyet konusu ile ilgili hammadde veya mal alımına yönelik olanları Stoklar hesap grubundaki Verilen Sipariş Avansları (inşaat taahhüt firmalarında Hak edişi Yapılmamış Harcamalar kalemine) kalemine, Maddi Duran Varlık alımına yönelik olanları Maddi Duran Varlıklar hesap grubundaki Verilen Avanslar kalemine aktarılır.

q) Ters bakiye veren alıcılar ile ilgili olarak; söz konusu ters bakiye tutarlarının toplamı Alıcılar Hesabına ve Alınan Sipariş Avansları hesabına eklenir.

- Uygulamada alacaklar kaleminin ters bakiyesinin firmanın kayıtlarına yansıtmadığı kur farkı veya vade farklarından meydana geldiği görülmektedir.
- Döviz bazında satış yapılmasına rağmen; faturada vb. belgelerde satışı TL üzerinden yapılmış gibi gösterip ticari alacaklarda TL karşılığı takip edilmektedir. İlgili firmadan tahsilât yapıldığında o günkü kur üzerinden TL karşılığı muhasebeleştirilir, dolayısıyla Alıcılar kalemi aradaki kur farkı kadar ters bakiye verir.
- Vade farkları da zaman zaman kayıtlarda gizlenmiş olabilir. Peşin satış fiyatı üzerinden fatura kesilerek (karşı tarafın bilgisi dâhilinde) ticari alacaklara kaydedilir, tahsilât aşamasında ise vade farkı dâhil tutarın muhasebeleştirilmesi nedeniyle hesap ters bakiye verebilir. Zaman zaman da karşı tarafın ödeme güçlüğüne düşmesi durumunda mevcut alacağın vadesi uzatılır, ancak vade farkı faturası kesilmez. Bu durumda da Alıcılar hesabı ters bakiye verebilir.²⁰⁷

r) Verilen depozito ve teminatlar yıllar itibariyle sabit ise Uzun Vadeli Ticari Alacaklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

s) Herhangi bir satış işleminden doğmamış verilen depozito ve teminatlar; vadesine göre Diğer Dönen Varlıklar veya Diğer Duran Varlıklar hesap gruplarındaki ilgili kaleme aktarılır.

t) İnşaat taahhüt firmalarında işveren tarafından hak edişlerden kesilerek bloke edilen alacakların, bilanço tarihinden itibaren bir yıl içinde firmaya ödemesi yapılacak olanlar Kısa Vadeli Ticari Alacaklar hesap grubundaki, daha uzun sürede ödemesi yapılacak olanlar Uzun Vadeli Ticari Alacaklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

²⁰⁷ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.40.

u) Taahhüt firmalarında ticari alacaklar içerisinde taşeronlara verilen avanslar olduğu tespit edilirse, istihkakı yapılmış olanlar Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri hesabına; istihkakı yapılmamış olanlar ise, Hakedişi Yapılmamış Harcamalar hesabına aktarılır.

v) Taahhüt firmalarında incelenen dönem itibariyle, şirket tarafından düzenlenmiş ancak işveren kurum tarafından onaylanmamış istihkaklardan kaynaklanan istihkak alacakları tespit edildiğinde Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hak edişleri hesabından mahsup edilir.

w) Finansal kiralama işlemlerinde makineyi kiralayan firmanın anapara ve faizlerden oluşan vadesi gelmiş ancak tahsil edilememiş taksitleri Uzun Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar kaleminde değerlendirilir.

x) Protestolu senetler varsa ve bir yıldan uzun sürede tahsil edilebilecekse; Mali Duran Varlıklar hesap grubundaki Diğer Bağlı Menkul Kıymetler kalemine veya alt hesabına aktarılır. Bir yıl içerisinde tahsil edilebilecekse Diğer Alacaklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar hesabına aktarılır.²⁰⁸

y) Senetlerle ilgili oluşan Alacak Senetleri Reeskontu hesabı mevcutsa, alacak senetleri reeskontu ile borç senetleri reeskontu bilançoda mahsup edilerek net değer üzerinden izlenir. Alacak senetlerine ilişkin reeskont tutarı, borç senetlerine ilişkin reeskont tutarından fazla ise fark pasifte Uzun Vadeli Ticari Borçlar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Borçlar hesabına; borç senetleri reeskontu tutarı daha fazla ise aradaki fark aktifte Mali Duran Varlıklar hesap grubundaki Diğer Bağlı Menkul Kıymetler hesabına alınır. Gelir Tablosu'nda ise reeskont faiz geliri ve reeskont faiz giderleri brüt değerleri üzerinden Diğer Olağan Gelir ve Karlar ile Diğer Olağan Gider ve Zararlar hesap gruplarında gösterilir.²⁰⁹

²⁰⁸ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.91.

²⁰⁹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.91.

z) Tahsili şüpheli hale gelmiş alacaklar için gerekli karşılıkların ayrılmış olup olmadığı tespit edilmelidir. Ayrılmamışsa Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığına giriş yapılarak Öz kaynaklardan tenzil edilmelidir. Tahsiline hiçbir şekilde olanak kalmamış olan değersiz alacakların ise alacaklar arasında gösterilmemesi gerekir.²¹⁰

aa) Grup içi işlemlerden doğan alacaklar var ise, bunlar işletmenin diğer alacaklarından ayrı olarak belirlenmelidir. Grubun konsolide bilançosu düzenlenirken, bu alacaklar elemine edilmelidir. Ayrıca, ilgili firmanın bilançosu değerlendirilirken, firmanın iştiraklerinden, bağlı ortaklıklarından olan alacakları süreklilik gösteriyorsa, Uzun Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki ilgili yardımcı hesaba alınmalıdır.²¹¹

bb) Alacaklar içerisinde yatırımlar nedeniyle verilen avanslar bulunduğu takdirde, ilgili kaleminden çıkarılarak Maddi Duran Varlıklar hesap grubundaki Verilen Avanslar kalemine aktarılmalıdır.²¹²

cc) Ticari alacaklar içerisinde, kaydi nitelikli alacaklar (finansman giderlerinin aktifleştirilmesi nedeniyle oluşan) bulunduğu takdirde, bu alacaklar aktiften ve pasifte ise gelir tablosu ile ilişki kurularak öz kaynaklardan düşülür. Bu tür alacakların tespitinde kullanılan yöntem; firmanın ayrıntılı mizan dökümü incelendiğinde örneğin A firmasından alacaklarda tutar mizanında borç hareketi görülmekte, ancak alacak hareketi görülmemektedir. Bu durumda A firmasından ya tahsilât yapılmamış ya da söz konusu alacak kaydi niteliklidir. Ayrıca, konu alacağın hesap dönemi sonundan sonraki dönemde durumu da incelenerek, bu karara varma imkânı vardır.²¹³

dd) Faktoring işlemi yaptıran firmalarda, firma ticari alacaklarını temlik etmesine karşılık, faktoring şirketlerinden henüz bir ön ödeme almamış olabilir. Bu durumda,

²¹⁰ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.94.

²¹¹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.95.

²¹² Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.39.

²¹³ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.39.

söz konusu alacak tutarı faktoring şirketinden alacak olarak Diğer Alacaklar hesap grubundaki ilgili yardımcı hesapta gösterilmelidir.

Firmanın acil nakit ihtiyacı nedeniyle faktoring yoluna gitmiş olup olmadığı araştırılmalıdır. Ülkemizde faktoring kurumları, iskonto ederek kabul ettikleri senetlerin tahsilinde problem yaşanması halinde senetleri temlik eden Firmaya rücu etmektedirler. Bu durumda Firma, senet bedellerini gecikme faizi ile birlikte faktoring kuruluşuna ödemek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle, yüksek tutarda faktoring işlemi yaptıran firmalarda, bu durumun yaratacağı finansman ihtiyacı göz önüne alınmalıdır.²¹⁴

3.4.1.4. Diğer Alacaklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Diğer Alacaklar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.²¹⁵

a) Şahıs firmalarında, (Adi Ortaklıklarda, Kollektif Şirketlerde veya Komandit Şirketlerde komandite ortaklar olmak üzere) ortaklardan olan alacaklar işletme sahibinin veya ortağının firma faaliyetleri ile ilgili olmayan şahsi masraflarını karşılamak için çektiği tutarlar ile vergi kanunlarına göre gider kabul edilmeyen harcamalardan ortaya çıkan tutarlar öz kaynaklardan indirilir.

b) Şahıs firmalarında firma faaliyetleri ile ilgili olmasa bile, varlık alımına (konut, arsa, araç vb. menkul/gayrimenkul) yönelik olan harcamalar Öz kaynaklardan indirilmez.

c) Kâra mahsuben çekilmiş olan paralardan kaynaklanan ortaklardan alacaklar bakiyesi, dönem kârının dağıtılmasına karar verilen kısmından (alacaklı olunan ortağın temettüden alacağı pay dikkate alınarak) mahsup edilir.

²¹⁴ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.96.

²¹⁵ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

d) Ortaklardan alacaklar hesabındaki hareket, şirket ile ortak arasındaki ticari bir işlemten (faaliyet konusu ile ilgili mal veya hizmet satışı) kaynaklanmışsa, vadesine göre Kısa veya Uzun Vadeli Alıcılar kalemine aktarılır.

e) İnşaat taahhüt firmalarında ortaklardan olan alacaklar bilanço tarihi itibariyle belgelendirilemeyen inşaat harcamalarından kaynaklanabilmektedir. Bu tür alacakların hakedişi alınmamış devam eden işlere ait olanları Hakedişi Yapılmamış Harcamalar kalemine, hakedişi alınmış devam eden işlere ait olanları Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetlerine aktarılır, bitmiş işlerle ilgili olanları Öz kaynaklardan indirilir.

f) İnşaat taahhüt firmaları dışındaki firmalarda ise, belgelendirilemeyen dönem giderlerinden kaynaklanan Ortaklardan Alacaklar mevcutsa, söz konusu tutar Öz kaynaklardan indirilir.

g) Sermaye şirketlerinde ortaklardan alacaklar hesabındaki tutar yıllar itibariyle süreklilik gösteriyor ve/veya artarak devam ediyorsa Uzun Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

h) Sermaye artırımında bulunan sermaye şirketlerinde; ortaklardan alacaklar, sermayenin kaydı olarak ödenmiş gösterilmesi amacıyla yapılan muhasebe işlemlerinden kaynaklanmışsa ödenmemiş sermayeye ekleme yapılmak suretiyle ödenmiş sermayeden indirilir.

i) Hatır senedi niteliğinde olduğu tespit edilen Ortaklardan Alacaklar, pasifteki karşılığında mahsup edilir. Karşılığı yok ise Öz kaynaklardan indirilir.

j) Firmanın Bağlı ortaklığından ve grup şirketlerinden olan finansal ya da diğer nitelikli alacaklar, yıllar itibariyle süreklilik gösteriyor ve/veya artarak devam ediyorsa, Uzun Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Alacaklar kalemine veya Grup Şirketlerinden Alacaklar yardımcı hesabına aktarılır.

k) Diğer Alacaklar hesap grubunda tahsil kabiliyeti olmayan alacaklara rastlanması (Örneğin, gayri faal durumdaki bir bağlı ortaklıktan olan alacak) durumunda ilgili alacaklar tutarı varsa karşılığında, yoksa Öz kaynaklardan indirilir.

l) Ülkemiz koşullarında ortaklar cari hesapları, firmalardan fon çekişlerinin gizlenmesi, hesap mutabakatsızlıkları, kayıt dışı işlemlerini gizlenmesi gibi amaçlarla sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle Maliye Bakanlığı tarafından yapılan incelemelerde dikkat çekmemesi amacıyla çoğu kez bilanço dönemlerinde bu hesaplar kendi arasında veya diğer hesaplarla mahsup edilmekte; daha sonra normal haline getirilmektedir. Bu nedenle, ortaklar cari hesaplarının yıllar itibariyle kümülatif rakamlarının (bakiyelerin yanıltıcı olma riski olduğundan) temin edilmesi son derece önem taşımaktadır. Ortaklar cari hesabının alacak hareketleri şöyledir;²¹⁶

- Firmaya konulan fonlar,
- Üçüncü şahıslardan alındığı halde bu hesap aracılığıyla yapılan girişler,
- Kayıt dışı işlemlerden yapılan girişler.

Ortaklar cari hesabının borç hareketleri; firmadan çekilen fonlar ve kayıt dışı işlemlerden kaynaklanan nakit çıkışlarından (mal alımları, belgesiz giderler vb.) kaynaklanabilir.

Özellikle kayıt dışı işlemlerden kaynaklanan karlar firmaya kanalize edilebilmekte olup, ihtiyaç duyulduğunda firma ortakları tarafından çekilebilmektedir. Finansal analiz açısından dikkat edilmesi gereken husus ise; özellikle faturasız veya düşük faturalı satışlar nedeniyle (kayıt dışı işlemler) firmanın gerçek satış hacminin tahmin edilmesi, faturalı giren malların faturasız satılması nedeniyle stoklardan yapılamayan çıkışların firma bilanço yapısı hakkında yanıltıcı bilgi vermesidir. Bu durumda stoklar kalemi ile ortaklara borçlar (ya da ortaklara cari hesabının alacak tarafı) kalemi karşılıklı bilançoyu şişirmekte; söz konusu ortaklara borçlar kaleminin sermayeye ilavesi durumunda ise; mali göstergelerin (öz kaynak yapısı, dönen varlık yapısı, karlılık vb.) tamamen farklılaşmasına neden olmaktadır.

217

²¹⁶ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.115.

²¹⁷ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.46.

m) Grup şirketlerinin birbirine olan fon aktarımlarında borç veren şirketin söz konusu alacak için tahakkuk ettirdiği faizin (faiz geliri), borç alan şirket tarafından finansman gideri olarak muhasebeleştirilmemesi nedeniyle; bağlı ortaklıklardan alacaklar ile bağlı ortaklıklara borçlar hesaplarının mutabakatsızlığı söz konusu olmaktadır. Firmanın bu kaydı yapmaması nedeniyle, mutabakatsızlık oluştuğunun tespit edilmesi durumunda; konu faiz geliri ile bağlı ortaklıklardan alacaklar işleminin borç veren şirkette iptali gerekmektedir. Bu kapsamda, söz konusu şirketin bağlı ortaklıklardan alacaklar ve faiz gelirleri hesaplarından ilgili faiz tutarının düşülmesi gerekmektedir.

Konsolide finansal tablolarda ise; bağlı ortaklıklardan alacaklar ve bağlı ortaklıklara borçlar kalemlerinin karşılıklı olarak aktif ve pasiften düşülmesi gerekmektedir. Ayrıca, borç veren şirket faiz tahakkuk ettirmiş ve borç alan şirket de söz konusu tutarı finansman gideri olarak muhasebeleştirirmişse; faiz gelirleri ve finansman giderlerinin de ilgili tutar kadar mahsubu gerekmektedir.²¹⁸

3.4.1.5. Stoklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Stoklar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²¹⁹

a) Firmanın kat karşılığı veya kendi arsası üzerinde satmak amacıyla yapılan dükkan, daire vb. inşaat maliyetlerinin, cari yılda nakde dönüşmesi beklenenleri Mamuller (inşaat bilanço tarihi itibarıyla tamamlanmamış ise yarı mamuller) kalemi içerisinde, yapımı devam eden ve bir yıldan daha uzun bir sürede nakde dönüşmesi beklenenler Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kalemlerde değerlendirilir.

b) Gayrimenkul vb. duran varlık alım satımı üzerine faaliyet gösteren işletmelerde, bu kalemlerin bir yıl içerisinde nakde dönüşmesi beklenenlerin maliyetleri Stoklar hesap grubundaki Ticari Mallar kaleminde gösterilir. Bir yıl

²¹⁸ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.42.

²¹⁹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

içerisinde nakde dönüşmesi beklenmeyenlerinin maliyetleri ise Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Duran Varlıklar kalemine aktarılır.

c) İşletmenin stokları içerisinde yer alan ve konsinye olarak işletme nezdinde bulunan mallar pasifteki karşılığıyla birlikte bilanço dışına çıkarılır.

d) Dönem sonundaki kırtasiye, büro malzemeleri, istihdam edilen personele verilen yemeklere ilişkin gıda vb. stoklar (İlk Madde ve Malzeme hesabında görülebilir) ile özellikle sanayici kuruluşlarda, makinelere ilişkin çeşitli bakım ve onarım malzemeleri stoklar arasında yer aldığı takdirde, bu kalemden çıkarılarak Gelecek Aylara Ait Giderler kalemine aktarılmalıdır.²²⁰

e) Stoklar arasında değersiz stokların olduğunun belirlenmesi durumunda değersiz stok tutarı, bilançodaki şişkinliğin giderilmesi amacıyla, öz kaynaklardan indirilir.²²¹

f) Stoklar içerisinde değer düşüklüğü karşılığı ayrılmamış değeri düşen mallar tespit edildiğinde, değer düşüklüğü tutarı kadar öz kaynaklardan indirim yapılır.

g) İşletmenin stoklarında modası geçmiş, sürümü ağırlaşmış malların bulunması halinde bunlar Stoklar hesap grubundan çıkarılarak Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Duran Varlıklar hesabına aktarılır.²²²

h) Stoklar arasında yer alan eşantiyon, promosyon malzemesi ve benzeri ürünlerden, firma faaliyetlerine olumlu katkısı olmayanları, faaliyetlerin geliştirilmesi amacını taşımakla birlikte bu amaca hizmet etmedikleri veya bu özelliğini kaybettikleri anlaşılabilirler öz kaynaklardan indirilir.

i) Stoklar arasında yer alan eşantiyon, promosyon malzemesi ve benzeri ürünlerden, Firma faaliyetlerine olumlu katkısı olanlar ise peşin ödenmiş gider

²²⁰ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.66.

²²¹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.97.

²²² Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.97.

olarak düşünülüp cari yılda giderleşecek tutarı Diğer Dönen Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme, sonraki yıllarda giderleşecek olanları Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

j) Stoklar içerisinde rehinli stok bulunduğunun belirlenmesi halinde, söz konusu rehinli stok tutarının bir yıldan uzun sürede kaldırılacağı belirlenen kısmı Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Duran Varlıklar kalemine, bir yıldan kısa sürede kaldırılacağı belirlenen stok tutarı ise Diğer Dönen Varlıklar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar kalemine aktarılır.

k) Stoklar içerisinde aktifleştirilen finansman giderleri konusunda; mevcut uygulamamız korunmakla birlikte, yabancı kaynak ile stok ilişkisinin birebir tespit edilebilir olduğu durumlarda, stoklar içerisinde kabul edilebilir sınırlarda finansman gideri gösterilebilir. Ancak, bu durumun uygun görülebilmesi için ²²³ ;

- Stoklar ile finansman giderine konu yabancı kaynağın birebir ilişkilendirilmesi,
- Finansman giderini doğuran yabancı kaynağın fiziken aktarıldığı stokun mevcudiyetini koruyor olması,
- Finansman gideri aktifleştirmesi sonucu stokun, piyasadaki ikame değerinin (yeniden elde etme maliyetinin) üzerine çıkmamış olması,
- Stok ile birebir ilişkilendirilen yabancı kaynağın oluşturduğu finansman gideri ile aktifte kalan stok üzerinde aktifleştirilen finansman giderinin uyumlu olması,

gerekir.

Bunun dışında örneğin stoklar üzerinde 50.000 TL'si aktifleştirilen finansman giderinin fazla gösterilmiş olduğu tespit edildiği takdirde; 50.000 TL Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı kaleminde gösterilecek, ayrıca Gelir Tablosu ile ilişkilendirerek (Gelir Tablosundaki Finansman Giderleri hesap grubundaki Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri kalemi 50.000 TL artacaktır) Öz kaynaklardan düşülecektir.

²²³ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.66.

l) Diğer stoklar hesabında izlenmekte olan; artık, hurda kalemlerinin satılabilir niteliğe sahip olanları Stoklar hesap grubundaki Ticari Mallar kaleminde değerlendirilir.

m) Kabul şartına bağlı olarak satıcılar tarafından firmaya gönderilmiş olan mallar, faturası henüz düzenlenmemiş ve firma mülkiyetine geçmemiş olması nedeniyle, stoktan ve ilgili pasif hesaptan (Ticari Borçlar vb.) indirilir.

n) Faturasız satışları bulunan firmalarda, bu nedenle stokların gerçek tutarının üzerinde olduğunun ve satış bedellerinin Ortaklara Borçlar hesap kaleminin kullanılarak muhasebeleştirildiğinin anlaşılması durumunda stoklardaki fazlalık Ortaklara Borçlar hesabından, Ortaklara Borçlar hesabının bakiyesinin müsait olmaması durumunda öz kaynaklardan indirilir.

Ticari mal alım satımı faaliyeti ile uğraşmakta olan firmalarda kurulan iş bağlantıları sonucu alınan avansların, satıcı firmalara aktarıldığı tespit edilirse Alınan Sipariş Avansları ve Verilen Sipariş Avansları karşılıklı mahsup edilmektedir.

o) Verilen Sipariş Avansları hesabında izlenen akreditif işlemlerinde; ithalatın bir yıldan uzun sürede gerçekleştirilebileceği kesin olarak biliniyorsa, ister mal veya hammaddeye yönelik, ister sabit kıymetlere yönelik olsun, ilgili avans Maddi Duran Varlıklar hesap grubundaki Verilen Avanslar Hesabına aktarılır.²²⁴

p) Stoklar üzerinde aktifleştirilmiş olduğu tespit edilen finansman giderleri (Banka kredisi faizleri, banka kredisi kur farkları ile ithalat kur farkları) ile diğer giderler tespit edilirse, söz konusu tutarlar Stoklar hesap grubunda ilgili kalemden ve Öz kaynaktan tenzil edilmeli, Gelir Tablosu'nda ise ait olduğu gider hesabına ilave edilmelidir. Bilânçodan tenzil edilen aktifleştirilmiş giderlerden Banka kredileri ile ilgili olanlar Finansman Giderleri hesap grubundaki "Banka Masrafları" yardımcı hesabına; satıcı borçları ile ilgili kur farkları ise "Diğer Masraflar" yardımcı hesabına

²²⁴ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.102.

veya ilgili stoklar satılmışsa Satılan Mamuller Maliyeti (SMM) hesabına ilave edilmelidir. Dönem finansman giderlerinden stoklara pay veren firmalarda SMM kaleminin, stoklara ilişkin maliyetlerin söz konusu stoklar satıldığında SMM kalemine yansımakta olduğu düşünülerek, satılan stoklar üzerinde bulunan finansman giderlerini de kapsayabileceği dikkate alınmalıdır. SMM içinde finansman giderinin tespit edilmesi halinde ilgili tutarlar SMM kaleminden düşülerek, Finansman Giderleri kalemine ilave edilmelidir.²²⁵

Uygulamada aktifleştirilen Finansman Giderinin olup olmadığı, şöyle tespit edilmektedir;²²⁶

- Aktifleştirilen finansman giderleri firma bilançolarında stoklar, iştirakler ya da sabit kıymet kalemleri üzerinde karşımıza çıkabilir. Dönemin toplam finansman giderlerinin nasıl raporlandığı, yukarıdaki bilanço kalemlerinden hangisi üzerinde finansman giderleri aktifleştirildiği bilgisi ise, Gelir Tablosu dipnotlarından veya firma görüşmesi esnasında muhasebe yetkilisinin açıklamasından elde edilebilir.
- Ayrıca, Firmanın kullanmış olduğu banka kredileri ile son yılın Gelir Tablosunda yer alan finansman giderleri karşılaştırılabilir. Finansman giderleri rakamı Banka Kredileri rakamına oranlanarak elde edilen finansman maliyeti, söz konusu döneme ait piyasa faiz oranından önemli ölçüde düşük kalıyorsa, bu durum firmanın finansman giderlerinin bir kısmını aktifleştirmiş olabileceğini gösterir.

3.4.1.6. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²²⁷

²²⁵ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, ss.100-101.

²²⁶ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.100.

²²⁷ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

a) Taşeronlara verilen avanslar hak edişi Yapılmamış Harcamalar kalemine aktarılır. Avanslar içerisinde bilanço tarihi itibariyle yapılmış ve hak edişi alınmış işlerin karşılığı olan ve kayıtlarda henüz fatura edilmediğinden avans olarak görünen tutarlar varsa devam eden işlerle ilgili olanları Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetlerine aktarılır. Tamamlanmış ve Gelir Tablosuna intikal ettirilmiş işlerle ilgili olanları ise öz kaynaklardan düşülür. Yap-Sat türü inşaat harcamalarıyla ilgili olan tutarlar ise Yap-Sat türü inşaat maliyetlerinin nakde dönüşme beklentisine göre Mali Tahlil Formunda yer alan Stoklar hesap grubundaki Mamuller kalemine veya Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

b) Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri hesabında izlenen, satmak amacıyla kat karşılığı veya kendi arsası üzerine yapılan inşaat harcamalarının cari yılda nakde dönüşmesi beklenmeyen tutarı Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme, bir yıl içerisinde nakde dönüşmesi beklenen tutarı (vadeli satışlarda vade göz önüne alınır) Stoklar hesap grubundaki Mamuller (veya yarı mamuller) kalemine aktarılır.

c) Hakediş şeklinde işlemeyen, iş tamamlandığında (veya kısım kısım) faturalandırılan taahhütlerle ilgili harcamalar, harcamaların faturalandırılma ve fatura bedelinin tahsil edilme (işle ilgili alınmış avanslar dikkate alınır) süreleri göz önüne alınarak Stoklar hesap grubundaki Yarı Mamuller hesabına veya Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme değerlendirilir.

d) Oluşturduğu iş ortaklığının taşeronu olarak, iş ortaklığından üstlenilen ve işin bedeli hakediş düzenlemek suretiyle alınan devam eden işlere ait harcamaların hakedişi alınmamış olanları, Hakedişi Yapılmamış Harcamalar kalemine aktarılır. İş ortaklığından hakediş şeklinde alınmamış işlerle ilgili harcamalar ise işin bedelinin alınma süresine göre Stoklar hesap grubundaki Yarı Mamuller hesabına veya Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

e) Firmanın yurt dışından üstlendiği işlerle ilgili olarak, yurt dışına aktarılan fonlar veya yurtdışı işler ile ilgili olarak Türkiye’de yapılan masraflar tahsil

edilebilme süreleri göz önüne alınarak Kısa Vadeli Diğer Alacaklar veya Uzun Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki Grup Şirketlerden Alacaklar yardımcı hesabına aktarılır.

f) Bilânço tarihi itibariyle harcama fazlası ile devam eden taahhüt işlerinden cari yılda zararla tamamlanmış olanların harcama fazlaları (harcama fazlası cari yılda oluşan kesin zarardan büyük ise zarar kadarı) öz kaynaklardan indirilir.

g) İş ortaklığı şeklinde üstlenilen taahhüt işleriyle ilgili olarak iş ortaklığına aktarılan finansal fonlar firmaya dönüş süresi dikkate alınarak Kısa Vadeli Diğer Alacaklar veya Uzun Vadeli Diğer Alacaklar hesap grubundaki Grup Şirketlerden Alacaklar yardımcı hesabına aktarılır.

3.4.1.7. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²²⁸

a) Cari dönemden sonraki dönemlere ait değerlerin bu hesaplarda izleniyor olması halinde, söz konusu tutarlar Gelecek Yıllara Ait Giderler kalemine aktarılır.

b) Döviz mevcutları, bankalardaki Döviz Tevdiat Hesabı (DTH) ve dövizli alacaklar için kur değerlemesi mahiyetindeki gelir tahakkuklarının bulunması halinde, söz konusu tutarlar ilgili kalemlere aktarılır. Örneğin; DTH kur farkları Hazır Değerler nesap grubundaki Bankalar kalemine, döviz üzerinden düzenlenmiş senetli alacaklarla ilgili kur farkları Ticari Alacaklar hesap grubundaki Alacak Senetleri kalemine aktarılır.

²²⁸ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

c) Kanunen kabul edilmeyen giderlerin veya aktifleştirilmiş dönem/geçmiş dönem giderlerinin Gelecek Aylara Ait Giderler hesabında izlenmesi durumunda, söz konusu tutarlar öz kaynaklardan indirilir.

d) Gelir Tahakkukları içerisinde yer alan yüksek bedeller dikkatle incelenmeli, cari yılda gerçekleşip (tahsilinin veya kesin borç kaydının yapılıp yapılmadığı) gerçekleşmediği araştırılmalı ve karlılık yorumlarında dikkate alınmalıdır. Gerçekleşmediği ve gerçekleşmeyeceği anlaşılan fiktif tutarları içeren gelir tahakkukları öz kaynaklardan indirilmelidir.

e) Gelecek Aylara Ait Giderler içerisinde banka kredileri ve satıcı kredilerinin gelecek dönemlere ait faizleri, kur farkları vb. yer alıyorsa, ilgili hesaptan ve pasifteki karşılığında (Banka Kredileri, Satıcılar, Gider Tahakkukları vb.) mahsup edilir.

f) Gelecek Aylara Ait Giderler içerisinde banka kredileri ve satıcı kredilerinin cari döneme ait faizleri, kur farkları vb. yer alıyorsa, ilgili hesaptan ve öz kaynaklardan indirilir.

3.4.1.8. Diğer Dönen Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Diğer Dönen Varlıklar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²²⁹

a) Ücret ve maaşından mahsup edilmek üzere aynı personele verilen avans ile ücret, maaş ve yolluk borçlarının mahsubu yapılmamışsa ilgili hesaptan mahsubu yapılır.

b) Diğer Dönen Varlıklar hesap grubu içerisindeki Katma Değer Vergisi (KDV) hesapları Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar içerisindeki ilgili KDV

²²⁹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

hesaplarından mahsup edilmemişse mahsubu yapılır. Örneğin; imalatçı firmalarda ihraç kayıtlı satışlar nedeniyle hesaplanan KDV ihracatçı şirketten tahsil edilmemekte, tecil ve terkin müessesesi çalışmaktadır. Bu nedenle, tecil ve terkin edilecek KDV'ler suni olarak aktif ve pasifi yükseltmekte, dolayısıyla de aktif ve pasiften düşülmesi gerekmektedir.²³⁰

c) Peşin ödenen vergi ve fonlar ile biten taahhüt işleriyle ilgili stopaj ve fonlar, Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükleri Karşılığı hesabından mahsup edilir. Mahsup işleminden sonra kalacak peşin ödenen vergi ve fonlar ve biten taahhüt işleriyle ilgili stopaj ve fonlar Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar kaleminde değerlendirilir.

d) Ara dönem incelemelerinde peşin ödenen vergi ve fonların aktif ve pasiften mahsubu sırasında, vergi karşılığı bilançoya yansıtılmamış ise, ilgili vergi karşılığı Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükleri Hesabına aktarılır.

e) İnşaat taahhüt firmalarında devam eden taahhüt işlerinin maliyetlerine girmesi gerekirken faturası gelmediği için bu hesap grubundaki İş Avansları kaleminde izlendiği tespit edilen tutarların hak edişi alınmış olanları Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetlerine, hakedişi alınmamış olanları hak edişi Yapılmamış Harcamalar kalemine aktarılır.

f) Stok temini için verilmiş olan iş avansları, Stoklar hesap grubundaki Verilen Sipariş Avansları kalemine aktarılır.

3.4.1.9. Mali Duran Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Mali Duran Varlıklar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.²³¹

²³⁰ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.123.

²³¹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

a) Kısa süre için elde bulundurulmak üzere edinilmiş olan, borsalarda işlem gören hisse senetleri Menkul Kıymetler hesap grubundaki ilgili hesaba aktarılır.

b) Firmanın iştirak ve bağı ortaklıklarına sermaye taahhüt borcunun bulunması durumunda (örneğin, taahhüt edilen sermayenin aktifte İştirakler, pasifte ise İştiraklere Borçlar hesabında muhasebeleştirilmiş olması durumu) Mali Duran Varlıklar hesap grubunun ilgili kaleminden ve pasifteki ilgili hesaptan (İştiraklere Borçlar, Diğer Çeşitli Borçlar vb.) mahsup edilir.

c) İştirak ve bağı ortaklıklara ilişkin sermaye taahhütleri bilançolarda konu değerlerin altında bir indirim kalemi olarak görülmekle birlikte, iştirak ve bağı ortaklıklar yönetimleri tarafından apel çağrısı yapılmış olduğu takdirde, İştirakler Sermaye Taahhütleri hesabı veya Bağı Ortaklıklar Sermaye Taahhütleri hesabından çıkarılarak, İştiraklere Borçlar veya Bağı Ortaklıklara Borçlar kalemlerine aktarılmalıdır.²³²

d) Uygulamada bazı işletmelerin, iştirak ve bağı ortaklıklar kalemlerinde satın aldıkları hisseleri, alış bedeli, borsa rayici vb. değerlendirme teknikleri ile değerlendirdikleri, ayrıca hisse senetleri üzerinde gider aktifleştirmeleri de yaptıkları görülebilmektedir. Tespit edilen gider aktifleştirmeleri tutarı, Firma Finansal Analiz Raporlarında aktifte iştirak/bağı ortaklıklardan, pasifte ise Gelir Tablosu'ndaki ilgili gider kalemi ile ilişkilendirilerek öz kaynaklardan (Dönem Karından) düşülmelidir.²³³

e) Değerini yitirmiş olan iştirakler aktiften ve varsa pasifteki karşılığında yoksa, öz kaynaklardan indirilir.

f) Bağı ortaklıklar, iştirakler ve bağı menkul kıymetler elde etme maliyeti ile değerlendirilerek birlikte Borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören iştirakler, bağı ortaklıklar ve bağı menkul kıymetler borsa rayici ile değerlendirilir.

²³² Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.140.

²³³ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.140.

Bu değerlemelerden daha yüksek tutarda yapılan değerlemeler öz kaynaklardan indirilir.

g) İştirak ve bağlı ortaklıkların maliyet bedellerinin nominal değerlerinden yüksek bir değerde olması durumunda fiktif bir nitelik taşıyıp taşımadığı araştırılmalı, fiktif olduğu tespit edilen tutar öz kaynaklardan indirilmelidir.

h) Konsolide Finansal Analiz Raporu düzenlendiği takdirde;

- Konsolideye dâhil edilen iştirak/bağlı ortaklık firmasına ait hisse senetlerinin değeri ne kadar görülürse görülsün tamamı karşılıklı iştirakler şeklinde Konsolide Finansal Tablolarda arındırma konusu yapılmalıdır.
- Konsolideye dâhil edilmeyen, iştirak/bağlı ortaklıklara ait hisse senetlerinin bulunduğu firmada, sahip olunan hisse senetleri üzerinde aktifleştirilen giderler bulunduğu takdirde, tespit edilen giderler tutarı aktiften, pasifte ise Gelir Tablosu'nda ilgili gider kalemi ile ilişkisi kurularak Öz kaynaklardan (Dönem Karından) düşülmelidir. Maliyet bedeli ise, iştirakler ve/veya bağlı ortaklıklar kaleminde bırakılmalıdır.²³⁴

i) Firmada kredi kullanarak iştirak hissesi alımı yapılmış ise; ilk yıla ait faiz ve kur farkları iştirakin maliyet bedeli olarak dikkate alınabileceğinden bu tutarların aktifleştirilmesi durumunda alımın yapıldığı ilk yıl herhangi bir düzeltme işlemi yapılmamalıdır. Ancak, izleyen yıllarda iştirakler kalemi üzerinde halen finansman giderler aktifleştiriliyorsa, aktifleştirilen giderler bilanço içerisinde İştirakler kaleminden ve Öz kaynaklardan tenzil edilmeli ve Gelir Tablosunda ait olduğu gider grubuna ilave edilmelidir. Bilânço'dan tenzil edilen aktifleştirilmiş giderlerden banka kredileri ile ilgili olanlar Finansman Giderleri hesap grubundaki Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri hesabına; satıcı borçları ile ilgili kur farkları ise Diğer Olağan Gider ve Zararlar kalemine ilave edilmelidir.²³⁵

²³⁴ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.140.

²³⁵ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s. 104.

j) Firmanın iştirakleri üzerinde sermaye tenzili olup olmadığı incelenmelidir. Bağlı ortaklık/iştirak/bağlı menkul kıymetler ile firmanın karşılıklı olarak sermayelerini fiktif olarak artırıcı işlemleri sermaye tenzili olarak kabul edilip, düşük olan katılım tutarı öz kaynaklar ve söz konusu Mali Duran Varlık kaleminden indirilir.

Örneğin; sermayesi 1.000 TL ve mali duran varlığı 300 TL olan A Firması, 500 TL sermayeli B Firmasına 100 TL tutar ile ortaktır. B Şirketi de 200 TL tutar ile A Firmasına ortaktır. Bu durumda A Firmasının sermayesinden ve mali duran varlığından 100 TL indirilerek, sermayesi 900 TL, mali duran varlığı da 200 TL olacaktır. B Şirketi inceleniyor ise aynı hesaplama B Şirketi için de yapılacak, mali duran varlığı 100 TL, sermayesi de 400 TL olacaktır.

3.4.1.10. Maddi Duran Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Maddi Duran Varlıklar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²³⁶

a) İncelenen firma şahıs şirketi ise; bilançoda kayıtlı veya kayıtlı olmayan ancak işletme etkinliğinde kullanılan firma sahibine veya sınırsız sorumlu ortaklarına ait maddi duran varlıkların Bankaca veya Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından kabul edilen gayrimenkul değerlendirme şirketlerince hesaplanan ekspertiz değerleri (varsa Bankadan başka kişi ve kuruluşlara verilmiş ipotek ve benzeri takyidat tutarları düşüldükten sonra) ile bilançodaki kayıtlı net değerleri arasındaki fark aktifte Maddi Duran Varlıklar hesap grubuna, pasifte Öz kaynaklara eklenir.

b) Yap-İşlet-Devret modeliyle gerçekleştirilmekte olan yatırımların Maddi Duran Varlıklar hesap grubu içerisinde gösterilmesi halinde, bu tür yatırım harcamaları özel maliyet niteliğinde olduğundan bunlarla ilgili tutarlar Maddi Duran Varlıklar hesap grubundan, Maddi Olmayan Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

²³⁶ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

c) Firma bilançosu içerisinde, mülkiyeti üçüncü kişilere veya ortaklara ait taşınmazlar tespit edilirse pasifteki karşılığında (Ortaklara Borçlar vb.) mahsup edilir. Ortaklara ait veya üçüncü kişilerden kiralanmış arsa üzerinde yapılmış bina maliyetleri ise Maddi Olmayan Duran Varlıklar hesap grubundaki Özel Maliyetler kalemine aktarılır.²³⁷

d) Maddi Duran Varlıklar, elde edilme maliyeti ile aktife kaydedilir. Varlığın iktisap edilmesinde kullanılan kredilerle ilgili olan ve bu varlığın aktifleştirildiği yıl sonuna kadar biriken finansman giderleri ile kur farkları, elde etme maliyetine dahil edilmektedir. Maddi Duran Varlığın aktifleştirilmesinden sonra iktisap edilmesinde kullanılan kredilerle ilgili olarak maliyet değerine eklenen finansman gideri veya kur farkları öz kaynaklardan indirilir.

e) Uygulamada işletmenin yatırımları fiilen bittiği ve fiilen fayda sağlamaya başladığı ve yatırımla ilişkili olarak kullanılan kredilerin tamamının itfa edilmesine karşın, yatırımla ilişkili olmayan kredilerden doğan finansman giderlerinin (Gelir Tablosu'ndaki gelirlerin yetersizliği nedeniyle), maddi duran varlıklarda aktifleştirildiği gözlenmektedir. Bu tespit yapıldığı takdirde, tespit edilen tutar aktifte kaydedilmiş olduğu hesap kaleminden, pasifte ise gerektiği takdirde Gelir Tablosu ile ilişkilendirilerek, dönem karı aracılığıyla öz kaynaklardan düşülecektir.²³⁸

f) Kiralanan taşınmazların ekonomik değerlerini devamlı artırmak amacıyla yapılan giderlerin aktifleştirilerek sabit değerler arasında gösterildiği tespit edilirse; bu tutarlar özel maliyetler hesabına aktarılır.²³⁹

g) Uygulamada bazı bilançolarda mülkiyeti ortaklara ait taşınmazların Maddi Duran Varlıklar arasında, karşılığının da pasifte Ortaklara Borçlar kaleminde gösterildiği gözlenmektedir. Ortaklar tarafından sermaye olarak konulmamış,

²³⁷ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.159.

²³⁸ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.160

²³⁹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.109.

mülkiyeti firmaya geçmemiş taşınmazların gerekli düzeltmeler yapılarak aktif ve pasiften karşılıklı çıkarılması gerekmektedir.²⁴⁰

h) Kiralanan maddi sabit kıymetler, eğer finansal kiralama şirketi dışındaki kişi ve kuruluşlardan kiralanmışlarsa; mülkiyeti firmaya ait olmadıklarından pasifteki karşılığı ile birlikte bilançodan çıkarılmalıdır.²⁴¹

i) Sabit kıymet yatırımları için vadesi bir yılı aşan banka veya satıcı kredisi kullanılmış ise, kredi kapanıncaya kadar oluşan faiz ve kur farkı giderlerini, sabit kıymetlerin maliyetinde izlenmesi kabul edilebilir.

Ancak, yatırım için kısa vadeli kredi kullanılmış ise, üretime başlanmamış dahi olsa, bu krediye ait finansman giderleri; Gelir Tablosu'nda ilgili gider hesabında gösterilmelidir. Firmanın bu tutarları aktifleştirdiğinin tespit edilmesi durumunda, aktifleştirilen miktarlar Bilanço içerisinde Öz kaynaklar hesap grubundan tenzil edilerek; Gelir Tablosu'na intikal ettirilmelidir.²⁴²

3.4.1.11. Maddi Olmayan Duran Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Maddi Olmayan Duran Varlıklar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.²⁴³

a) Firma faaliyetlerine olumlu katkısı olmadığı tespit edilen veya faaliyetlerinin geliştirilmesi amacı taşımakla birlikte bu amaca hizmet etmediği veya bu özelliğini kaybettiği anlaşılan Maddi Olmayan Duran Varlıklardan ekonomik değeri olmayanları aktiften ve pasifte öz kaynaklardan indirilir.

²⁴⁰ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.109.

²⁴¹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.110.

²⁴² Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.110.

²⁴³ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

b) Yap-İşlet-Devret modeliyle gerçekleştirilen yatırımların net değeri Maddi Olmayan Duran Varlıklar hesap grubundaki Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar kaleminde değerlendirilir.

3.4.1.12. Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Firmanın faaliyetlerini geliştirici mahiyette olmadığı veya faaliyetlerin geliştirilmesi amacıyla yapılmış olmakla birlikte bu amaca ulaşmadığı veya bu özelliğini kaybettiği anlaşılan Özel Tükenmeye Tabi Varlıklardan ekonomik değeri olmayanlar aktiften ve pasifte öz kaynaklardan indirilir.²⁴⁴

3.4.2. Yabancı Kaynaklar İle İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Yabancı kaynak hesaplarında gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri hesap gruplarına göre aşağıda açıklanmıştır.

3.4.2.1. Mali Borçlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Mali Borçlar grubunda yer alan hesaplarda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri ayrıntılı bir şekilde irdelenebilir.

3.4.2.1.1. Banka Kredileri Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Banka Kredileri” hesabında gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁴⁵

²⁴⁴ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁴⁵ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

a) Bilanço tarihi itibarıyla, vadesi bir yılın üzerinde olan krediler Kısa Vadeli Banka Kredileri hesabından çıkarılarak Uzun Vadeli Banka Kredileri kalemine aktarılır.

b) Bilançoda; Banka Kredileri hesabı içerisinde akreditif kredileri izlenmiş ise; söz konusu tutar gerçekte yurtdışına olan mal, hammadde veya makine vb. alım borcuna bankanın verdiği ödeme taahhüdü olduğundan ticari mal veya hammadde alımına yönelik olanları vadesine göre Kısa veya Uzun Vadeli Ticari Borçlar kalemine, makine gibi yatırım malı alımına yönelik olanları yine vadesine göre Kısa veya Uzun Vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Borçlar kalemine aktarılır.

c) Ticari veya Diğer Borçlar içerisine kaydedilmiş olan Katılım Bankalarına olan borçlar (örneğin, Murabaha Kredileri gibi) vadesine göre Mali Borçlar hesap grubundaki Banka Kredileri hesabına aktarılır.

d) Hermes, İhracat Kredi Garanti Programı (GSM) vb. krediler ise vadesine göre uzun veya kısa vadeli olmak üzere, Mali Borçlar hesap grubundaki Diğer Mali Borçlar hesabına aktarılır.

e) Firmanın toplam mali borçlarının TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası) “**Memzuç Kayıtları**” (Birleştirilmiş Risk Bildiri Kayıtları) ile karşılaştırılabilirliği ve tutarlılığın sağlanması açısından; tahakkuk etmiş ve ödenmemiş banka kredi faizleri ve komisyonları da bu hesapta izlenmelidir. Firmalarda pasifin diğer kalemlerinde banka kredileri ile ilgili faiz ve komisyon borçlarına rastlanması durumunda ilgili tutarlar Banka Kredileri kalemine aktarılır.

f) Dönem karının sağlıklı belirlenebilmesi ve muhasebeleştirilmesi gereken faiz ve komisyon reeskontlarının Memzuç karşılaştırmasının tam olarak yapılabilmesi için, faiz ve komisyon giderleri Banka Kredileri kaleminde gösterilmelidir. Bu nedenle, Bilanço'nun diğer kalemlerinde (örneğin, Borç ve Gider Karşılıkları hesap

grubundaki ilgili kaleme) yer alabilecek banka kredileri ile ilgili gider reeskontlarının Banka Kredileri kalemine aktarılması gerekir.

g) Firmanın kullanmış olduğu döviz cinsinden kredilerin bilânço tarihindeki kurlar ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Kur değerlemesinin firmaca yapılmadığının belirlenmesi durumunda, bu değerlendirme Mali Tahlil ve İstihbarat elemanı tarafından yapılır. Söz konusu kur farkı; kredilere TCMB Döviz satış kuru üzerinden, karşılığı tespit edilebiliyor ise ilgili aktif hesabına TCMB Döviz alış kuru üzerinden eklenir, alış satış kuru arasındaki fark öz kaynaklardan indirilir. Kredide kur farkı nedeniyle, oluşan artış tutarı aktifteki karşılığı tespit edilemiyor ise öz kaynaklardan indirilir.

h) Firmanın beyan etmiş olduğu banka kredisi risklerinin teyidi ve kısa vadeli banka kredisi borcunu doğru tespit edebilmek amacıyla bu hesap kalemi kur değerlemesinin yapılmasından sonra aynı tarihli TCMB Birleştirilmiş Risk Bildiri (Memzuç) kayıtları ile karşılaştırılır. Merkez Bankası'nın aylık olarak Türkiye'deki tüm bankalar ile paylaştığı memzuç kayıtları incelemesi yapılmalı; firmanın TCMB Birleştirilmiş Risk Bildiri kayıtlarında yer alan nakdi riski (Faiz Reeskont/Komisyon ile Faiz Tahakkuk/Komisyon başlıkları altında gösterilen borçlar dâhil) ile firma bilançosunda yer alan nakdi banka riskleri arasında aleyhte fark varsa;

- Memzuç farkı; firmanın gerçekleştirmiş olduğu varlık (arsa, bina, taşıt, mevduat gibi belgelendirilebilen) yatırımına yönelik olarak kullanmış olduğu kredinin temin edilen varlıkla birlikte kayıtlara alınmamasından kaynaklanıyor ve söz konusu varlığın firma mülkiyetine geçtiği belirlenmişse aktifte ilgili kaleme ve pasifte banka kredilerine eklenir.

- Yapılan araştırma sonucunda farkın bankaların kredi tutarını TCMB'ye hatalı bildirimlerinden kaynaklanıyor ise herhangi bir düzeltme işlemi yapılmaz ve rapor içerisinde bilgi verilir.

- Aleyhte Memzuç farkının, firmanın kredi taksit ödemesindeki gecikme kaynaklı Faiz/Komisyon Tahakkuku veya zarar niteliğindeki bir

giderin kayıtlara yansıtılmamasından kaynaklandığı tespit edilmiş ise; aleyhte fark banka kredileri hesabına eklenip, öz kaynaklardan indirilir.

- Yapılan araştırmalar sonucunda aleyhte oluşan Memzuç farkının nedeni tespit edilemezse, söz konusu fark muhasebenin ihtiyatlılık kavramından hareketle pasifte Banka Kredilerine, aktifte ise Diğer Duran Varlıklar hesap grubundaki Memzuç Farkı yardımcı hesabına eklenir.²⁴⁶

i) Firmanın beyan etmiş olduğu banka kredisi borçları ile TCMB memzuç kayıtlarının karşılaştırmasında firma lehine bir fark varsa (TCMB memzuç kayıtlarında görünen risk tutarı, Firmanın beyan ettiğinden az ise) herhangi bir düzeltme işlemi yapılmaz.

j) Orta ve uzun vadeli kredilerin cari yıl taksitleri Kısa Vadeli Mali Borçlar hesap grubundaki Banka Kredileri kaleminin altındaki Orta Vadeli Kredilerin Anapara Taksiti yardımcı hesabına aktarılmalıdır.²⁴⁷

k) Her ay sonuna ilişkin TCMB Risk Santralizasyon kayıtları baz alınarak firmaların kredi kullanımları incelenmeli, özellikle yıl sonlarında finansman giderlerini dolayısı ile maliyetleri yükselterek karlılığı düşük göstermek niyetiyle kullanılan kredilerin tespiti durumunda, yapay kabul edilen kredilerin aynı finans kurumunda borç ve alacak kaydı yaratan tutarları ilgili hesaplardan arındırılmalıdır.²⁴⁸

3.4.2.1.2. Diğer Mali Borçlar Hesabında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Diğer Mali Borçlar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.²⁴⁹

²⁴⁶ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.186.

²⁴⁷ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.126.

²⁴⁸ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.186.

²⁴⁹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

a) Nominal değerin altında ihraç edilmiş olan tahvil vb. diğer menkul kıymetlerin bilançodaki tutarının bilanço tarihi itibarıyla tasfiye edilmesi (ödenmesi) gerektiğinde firmaya getireceği yük göz önüne alınarak belirlenmesi gerekmektedir. Bilanço'da gösterilmesi gereken tutarda eksiklik olduğu anlaşılır ise ilgili kaleme ilave edilip, Öz kaynaklar toplamından indirilir.

b) Mali Borçlar hesap grubunda yer alan dövizli borçların da bilanço tarihindeki kurlar üzerinden gösterilmesi gerekmekte olup, kur değerlemesi yapılmamış bu tür borçların kur değerlemesi Banka Kredileri hesap grubunda belirtilen hususlar doğrultusunda yapılır.

c) Mali, Ticari veya Diğer borçlar içerisinde yer alan Factoring Borçları, Diğer Mali Borçlar kalemine aktarılmalıdır.

d) Firmanın gerçekleştirmiş olduğu factoring işleminin bilançoda gösterilmediğinin belirlenmesi durumunda, factoring borçları pasifte Diğer Mali Borçlara, aktifte ise Kısa Vadeli Ticari Alacaklar hesap grubundaki Alacak Senetleri hesabına ilave edilir.

3.4.2.2. Ticari Borçlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Ticari Borçlar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.²⁵⁰

a) Bir yıldan uzun süreli olduğu tespit edilen ticari borçlar, Kısa Vadeli Ticari Borçlar hesap grubundan, Uzun Vadeli Ticari Borçlar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

b) Ticari borçlar, Satışların Maliyeti ve Stoklar ile paralel olarak çalışmakta olup; ticari borç hareketlerinin stok ve maliyet hareketleri ve bakiyeleri ile uyumsuz

²⁵⁰ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

(fazla/eksik) olması durumunda nedenleri araştırılmalıdır.²⁵¹ Örneğin, ticari nitelikli olmayan bir borcun Ticari Borçlar içerisinde izlenmesi durumunda SMM ile Ticari Borçların gelişimi arasında bir uyumsuzluk olacaktır.

c) Grup bünyesinde faaliyet göstermekte olan firmalarda grup içi fon alışverişleri dikkatle incelenmelidir. Ortaklarına ve grup kuruluşlarına olan ve faaliyet konusu ile ilgili bir mal veya hizmet alımından kaynaklanmamış senetli veya senetsiz borçlar vadesine göre kısa veya uzun vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Ortaklara Borçlar kalemine veya Grup Şirketlere Borçlar yardımcı hesabına; diğer işletme ve şahıslara olan ticari faaliyetlerinden kaynaklanmayan ancak firmaya ait senetli veya senetsiz borçlar ise vadesine göre Kısa veya Uzun Vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Borçlar kalemine aktarılır.

d) Ticari Borçlar içerisinde borç bakiyesi veren cari hesaplara rastlanması durumunda, söz konusu tutar mal veya hizmet alımı ile ilgili ise Stoklar hesap grubundaki Verilen Sipariş Avansları kalemine, duran varlık alımıyla ilgili ise Maddi Duran Varlıklar hesap grubundaki Verilen Avanslar kalemine aktarılır.

e) Borç Senetleri hesabında işletmenin normal ticari faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere mal ve malzeme alımı dolayısıyla keşide ettiği çekler yer almalıdır. Bu kapsama girmeyen işlemler için keşide edilen çek tutarları işlemin niteliğine göre vadesi de dikkate alınarak Diğer Borçlar hesabına aktarılmalıdır.²⁵²

f) Ticari Borçlar içerisinde duran varlık alımından kaynaklanan borçlar varsa; vadesi bir yıldan uzun borçlar Uzun Vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Borçlar kalemine, vadesi bir yıldan kısa borçlar ise Kısa Vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Borçlar kalemine aktarılır.

g) Ticari Borçlar hesap grubu içerisinde yer alan, alınan depozito ve teminatlar vadelerine göre kısa veya uzun vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Borçlar kalemine aktarılır.

²⁵¹ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.194.

²⁵² Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, a.g.e., s.123.

h) Senetli borç ve alacaklara ilişkin olarak, farklı firmalardan senetli borç ve alacaklar karşılıklı mahsup edilmişse mahsup edilen tutar ilgili aktif ve pasif kalemlere ilave edilir.

i) Ticari Borçlar hesap grubu içerisinde müşterilerden alınan bağlantı senetleri yer alıyorsa ve aktifte karşılığı varsa mahsup yapılarak bilanço dışına çıkarılır.

j) Mal ve hizmet alımları ile ilgili dövizli borçları bulunan firmanın, bu hesap grubunda yer alan yabancı para cinsinden borçların TL karşılıklarının bilanço tarihindeki döviz satış kuru ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Söz konusu kur değerlemesinin firmaca yapılmadığının belirlenmesi durumunda bu değerlendirme TCMB döviz satış kuru üzerinden Mali Tahlil ve İstihbarat elemanı tarafından yapılır. Bilanço tarihi itibarıyla henüz satılmamış olması nedeniyle bilançoda yer alan stokların tedarikinde kullanılan dövizli borçlardan kaynaklanmış aleyhte kur farkları stoklara ve ticari borçlara eklenir. Söz konusu stokların satıldığı ve bilançoda yer almadığı belirlenmişse öz kaynaklardan indirilir. Stoklar kısmen satılmış ise satılma oranına göre işlem yapılır.

k) Ticari Borçlar içerisinde Murabaha kredileri ve benzeri krediler nedeniyle Katılım Bankalarına borç görülüyorsa bu tutarlar vadelerine göre kısa veya uzun vadeli Mali Borçlar hesap grubundaki Banka Kredileri kalemine; factoring ve ödenmemiş leasing borçları ise Kısa Vadeli Diğer Mali Borçlar kalemine aktarılır.

l) İthalattan doğan borçlar ile yurtiçinden Yabancı Para (YP) üzerinden mal alımı nedeniyle oluşan borçlara, değerlendirilip uygulanmadığı incelenmeli; bilanço tarihindeki TCMB Döviz Alış Kuru esas alınarak, bilançoya değerlendirilerek yansıtılmalıdır. Kur değerlemesi nedeniyle oluşan Aktif- Pasif farklılığı ise, stoklar bölümündeki açıklamalara bağlı kalınarak, SMM ya da Stoklar üzerine eklenecektir.²⁵³

²⁵³ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.195.

m) Borç senetleri ile ilgili olarak; hem borç hem de alacak senetleri için reeskont yapılmışsa; ilgili reeskont tutarları mahsup edilir. Alacak senetlerine ilişkin reeskont tutarı borç senetlerine ilişkin reeskont tutarından fazla ise fark pasifte Uzun Vadeli Ticari Borçlar hesap grubundaki Diğer Ticari Borçlar hesabına; borç senetleri tutarı daha fazla ise aradaki fark aktifte Uzun Vadeli Ticari Alacaklar hesap grubundaki Diğer Ticari Alacaklar hesabına alınır.²⁵⁴

3.4.2.3. Diğer Borçlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Diğer Borçlar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁵⁵

a) Diğer Borçlar içerisinde izlendiği tespit edilen, faaliyet konusu ile ilgili mal veya hizmet alımından kaynaklanmış borçlar vadelerine göre kısa veya uzun vadeli olmak üzere Ticari Borçlar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

b) İncelenen firma şahıs şirketi niteliğinde ise (Adi Ortaklık, Kolektif Şirket ve Komandit Şirketlerde komandite ortak) işletme sahibinin veya ortakların firmadan süreklilik gösteren alacakları, örtülü sermaye niteliği taşıdığından öz kaynaklara eklenir.

c) Şahıs şirketlerinde sınırlı sorumlu ortakların ve sermaye şirketlerinde ortakların devamlılık gösteren alacakları ise işletme için uzun vadeli borç olarak değerlendirilmeli ve Uzun Vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Ortaklara Borçlar kalemine aktarılmalıdır.²⁵⁶

d) İncelenen firma sermaye şirketleri ise, süreklilik arz eden ve hareket görmeyen ortaklara borçlar Uzun Vadeli Ortaklara Borçlar kalemine aktarılır.

²⁵⁴ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s. 123.

²⁵⁵ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁵⁶ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.124.

e) Diğer Borçlar içerisinde var olan, iştiraklere ve bağı ortaklıklara borçlar içerisinde, sermaye taahhüdü niteliğindeki borçlar varsa, Mali Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kalemden indirilir.

f) Sermaye şirketlerinde ortaklara dağıtılacak net temettü tutarı Kısa Vadeli Ortaklara Borçlar kaleminde gösterilir.

g) Firma aktifinde kara mahsuben ortaklarca firmadan çekilen fonlar söz konusu ise dönem karının dağıtılmasına karar verilen kısmından (ilgili ortağın payına düşen kardan fazla olmamak üzere) mahsup edilir. Şirket genel kurulunca kararlaştırılmış olmakla beraber, ilgili hesap döneminde ortaklarca alınmayan kar payları da bu hesap grubunda gösterilir.

h) Kayıt dışı işlemlerden veya faturası kesilmemiş satışlardan yapılan tahsilâtlar Ortaklara Borçlar hesabına kaydedilmişse, tutarı belirlenebilen faturası kesilmemiş satış tutarı bilanço tarihi itibariyle firmanın stoklarındaki fiktifliğin giderilmesi için aktifte ilgili stok kaleminden, pasifte ise Ortaklara Borçlar kaleminden karşılıklı indirilir.

i) Kayıt dışı işlemler veya faturası kesilmemiş satışlardan yapılan tahsilâtlar Diğer Borçlar hesap grubundaki Grup Şirketlerine Borçlar yardımcı hesabına kaydedilmişse, belirlenebilen faturası kesilmemiş satış tutarı bilanço tarihi itibariyle grubun stoklarındaki fiktifliğin giderilmesi için aktifte ilgili stok kaleminden, pasifte ise Grup Şirketlere Borçlar yardımcı hesabından karşılıklı indirilir.

j) Diğer Borçlar grubunda yabancı para cinsinden borçlar söz konusu ise ve firma tarafından kur değerlemesi de yapılmamışsa, bu durumda bilânço tarihindeki TCMB döviz satış kuru ile değerlemesi yapılır. Tespit edilen kur farkları ile ilgili olarak Ticari Borçlar hesap grubundaki düzeltme işlemleri yapılır. Açık bir şekilde duran varlık teminine yönelik olan borçların kur farkları, ilgili Maddi Duran Varlık hesap grubu kalemine ve ilgili Diğer Çeşitli Borçlar kalemine eklenir.

k) Uzun vadeli ortak tevdiatlarının cari yılda ortaklar tarafından çekilecek kısımları ilgili kısa vadeli hesaba aktarılır.²⁵⁷

l) Cari yılda sermaye artışına kullanıldığı kayıtlardan saptanan ortak tevdiatları, incelenen yıllar içinde Sermaye hesabında gösterilmelidir.²⁵⁸

m) Ayrıca sermaye artışı ile ilgili genel kurul kararı alınmış ve o yıl ortaklara kar dağıtılmasına karar verilmiş ise, ortaklara ödenecek kar payı sermaye artışı ile tekrar sermayeye döneceğinden borç olarak değil Öz kaynak unsuru olarak değerlendirilir ve sermaye artışında kullanılacak tutar Sermaye hesabı içerisinde değerlendirilir.²⁵⁹

n) Aynı ortaklarda oluşan Ortaklara Borçlar ve Ortaklardan Alacaklar, ortaya çıkış nedeni irdelenmek sureti ile karşılıklı olarak arındırılır.

- Örneğin; mal ve hizmet alımlarının faturalı, satışlarının faturasız gerçekleştirildiği bir işletmede stoklar ve faturasız satışların firmaya kanalize edilmesi durumunda aktif nitelikli bir diğer kalem (Kasa, Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar) şişme gösterecektir. Bu durumda, “Ortaklara Borçlar” kalemi, Aktif-Pasif dengeyi sağlayıcı bir muhasebe kalemi niteliğindedir.
- Ödenen işçi ücretlerinin bir bölümünün aktifleştirilmesi nedeniyle artış gösteren aktifin, Pasifle dengelenmesi amacıyla oluşturulan ortak fonları kalemi, nakit olmayan bir muhasebe denge kalemidir.
- Firma ile yapılan görüşme sırasında, “Ortaklara Borçlar” kaleminin ortakların yurt dışından kullandığı krediler olduğunun tespit edilmesi durumunda; “Aktif ve Pasifteki her kalemin ait olduğu kaleme raporlanması” genel ilkesinden hareketle; ortak borçlarının Mali Borçlara aktarılması gerekmektedir. Bu niteliğiyle oluşan ortak borçları, öz kaynak ögesi değil, yabancı kaynakları reel olarak artıran bir Mali Borç kalemidir.²⁶⁰

²⁵⁷ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s. 128.

²⁵⁸ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.128.

²⁵⁹ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s.128.

²⁶⁰ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.197.

3.4.2.4. Alınan Avanslar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Alınan Avanslar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir: ²⁶¹

a) Firmanın almış olduğu avans karşılığında yapılacak işin (veya teslim edilecek emtianın) bir yıldan sonra yapılması (veya teslim edilmesi) söz konusu ise ilgili avans tutarı Uzun Vadeli Alınan Avanslar kalemine aktarılır.

b) İnşaat taahhüt firmalarında, yıllara yaygın taahhüt işleri için alınmış avanslardan, bir yıl içinde hakedişlerden mahsubu yapılacak tutarlar, bu hesap içerisinde değerlendirilir. Ancak, bir yıldan uzun sürede hak edişlerden mahsubu yapılacak tutarlar Uzun Vadeli Alınan Avanslar kalemine aktarılır.

c) Alınan Sipariş Avansları’nda izlenmekte olan ve gerçek bir nakit avans niteliği taşımayan bağlantı çekleri, karşılığı ile birlikte bilanço dışına çıkarılır. Aktifte karşılığı bulunamayan tutar ise bu hesap grubunda bırakılır.

d) Kat karşılığı veya yap-sat benzeri inşaat işi yapan firmalarda, yapılmakta olan konut, dükkân vb. işlerin satışı için alınan avanslar, Uzun Vadeli Alınan Avanslar kalemine aktarılır. Cari yılda nakde dönüşmesi beklenen Mamuller veya Yarı Mamuller kaleminde gösterilmekte olan varlıkların satışı karşılığı alınan avanslar ise Kısa Vadeli Alınan Avanslar kaleminde bırakılır. Konut, dükkân vb. satışı ile ilgili olarak alınmış olan çek veya senetler, bir satış sözleşmesine dayandığından avanslarla mahsubu yapılmaz.

e) Kredi talebinde bulunan tüzel kişi Organize Sanayi Bölgesi vb. ise, yine kiralanen veya satılan arazi karşılığı tahsil edilen avans tutarları yukarıdaki usulde takip edilmelidir.

²⁶¹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

3.4.2.5. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Hakedişler, hakedişe konu olan Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetlerinden mahsup edilir ve hak ediş lehine oluşan fark, Hakediş-Harcama Farkı kaleminde değerlendirilir.

Hakedişler içerisinde firma tarafından düzenlenmiş ancak işveren kurum tarafından ilgili tarih itibarıyla onaylanmamış hakediş bedelleri tespit edilirse, aktifteki karşılığında mahsup edilir.²⁶²

3.4.2.6. Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁶³

a) Ödenecek vergi, fon, sosyal güvenlik kesintileri ile vadesi geçmiş, ertelenmiş veya taksitlendirilmiş vergi ve diğer yükümlülükler hesapları Mali Tahlil Formu’nda (MTF) Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar hesap grubunda değerlendirilir.

b) Firmanın Vergi idaresi veya SGK’ya vb. kuruluşlara olan kamu borçları için taksitlendirme işlemi yapılmış ise, taksitlendirme sözleşmesinin temin edilmiş olması şartı ile; bir yıldan daha uzun sürede ödenecek ertelenmiş veya taksitlendirilmiş vergiler tespit edilirse, bunlar Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklardaki Kamuya Olan Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Borçlar Hesabı’na aktarılır.

c) Varlık ve yükümlülüklerin bilançoda gerçek değerleri ile yer alması gerektiği temel ilkesinden hareketle; müşteri ile yapılan görüşmeler veya diğer araştırmalar sırasında, bilançoda yer almayan herhangi bir vergi ve diğer yükümlülük tek taraflı olarak tespit edilebiliyorsa; Aktif’teki karşılığının belirlenemediği durumlar- Pasif’te

²⁶² T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

²⁶³ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlükler ilgili tutar kadar alacaklandırılmak suretiyle artırılır; Öz kaynakların altında yer alan Denetim Fark yardımcı hesabı ise borçlandırılır.²⁶⁴

3.4.2.7. Borç ve Gider Karşılıkları Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Borç ve Gider Karşılıkları” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁶⁵

a) Firmanın dönem karı üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi, diğer vergi ve kesintiler, fonlar ve benzeri yükümlülükler için ayrılan karşılıklar, Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Hesabında izlenmelidir.

b) Peşin ödenen gelir ve kurumlar vergisi ile diğer yükümlülükleri, Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükleri Hesabına aktarılmalıdır.

c) Maliyet Giderleri Karşılığı Hesabında; kullanılan krediler karşılığı hesaplanan faiz ve kur farkı gider karşılığına rastlanması durumunda, kredinin vadesine göre Kısa Vadeli veya Uzun Vadeli Banka Kredileri kalemine aktarılmalıdır.

d) Maliyet Giderleri Karşılığı kaleminde; amortisman gider karşılıklarına rastlanıyor ise bu kalemden düşülerek Aktif’te ilgili Birikmiş Amortismanlar kalemine eklenmesi gerekmektedir.²⁶⁶

e) Maliyet Giderleri Karşılığı kaleminde; işçilik ve personel ücret tahakkukları yer almaktaysa, Kısa Vadeli Diğer Borçlar içerisinde yer alan Personele Borçlar kalemine aktarılması gerekmektedir.²⁶⁷

f) Birikimli olarak hesaplanan kıdem tazminatları; bilânçoda Kıdem Tazminatları Karşılığı kaleminde, ilgili hesap dönemine ilişkin kısmı ise Gelir Tablosu’ndaki Faaliyet Giderleri hesap grubunun Genel Yönetim Giderleri kaleminde raporlanmalı, geçmiş yıllarda kıdem tazminatı ayrılmamasından kaynaklanan fark tutar ise, Geçmiş Yıllar Karlarından indirilmek ya da Geçmiş Yıl Zararı oluşturmak suretiyle, Öz kaynaklardan indirilmelidir. Buna göre;

²⁶⁴ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.199.

²⁶⁵ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁶⁶ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.201.

²⁶⁷ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.201.

(1)Dönem Başı Kıdem Tazminatı Tavan Tutarı x Dönem Başı Personel Sayısı
Çalışma Süresi,

(2)Dönem Sonu Kıdem Tazminatı Tavan Tutarı x Dönem Sonu Personel Sayısı
Çalışma Süresi,

hesaplanacaktır.

(1) ve (2) numaralı maddeler arasında oluşan fark tutar; cari döneme ilişkin olarak ödenen kıdem tazminatı karşılığıdır ve Gelir Tablosu/ Faaliyet Giderleri/ Genel Yönetim Giderleri kaleminde raporlanması gerekmektedir. (1) numaralı maddede hesaplanan Kıdem Tazminatı Karşılıkları, firmanın yıllar itibarı ile giderleştirilmesi gereken Kıdem Tazminatı Karşılığı olup, “Geçmiş Yıllar Karları” kalemi kanalı ile “Öz kaynaklar” dan düşülecektir. Bilançonun Pasif’inde yer alması gereken Kıdem Tazminatı Karşılıkları ise (2) No’lu maddede hesaplanan dönem sonu Kıdem Tazminatı karşılıklarıdır.²⁶⁸

3.4.2.8. Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁶⁹

a) Ödemesi gelecek yıllarda yapılacak olan gider tahakkuklarının, Kısa Vadeli Gider Tahakkukları hesabında gösterilmesi durumunda, ilgili tutar Uzun Vadeli Gider Tahakkukları kalemine aktarılır.

b) Gider Tahakkukları Hesabında, kredilere ilişkin tahakkuk eden faiz giderlerine rastlanması durumunda söz konusu tutar aynı tarihli TCMB Birleştirilmiş Risk Bildiri kayıtlarında yer alan banka kredileri toplamı ile denkliği sağlamak amacıyla kısa vadeli banka kredileri kalemine aktarılır. Kur farkı tahakkukları da esas borcun mahiyetine göre Banka Kredileri, Ticari Borçlar veya Diğer borçlar kalemlerine aktarılır.

²⁶⁸ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.211.

²⁶⁹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

c) Gider Tahakkukları Hesabında; personel, Sosyal Güvenlik Kurumu ve benzeri ile ilgili önemli tutarda tahakkuk bulunuyorsa nedenleri araştırılır. Bu tutarların ödeme süresi geçmiş borçlar olduğunun anlaşılması durumunda Kısa Vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Diğer Çeşitli Borçlar kalemine aktarılır.

3.4.2.9. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar Hesap Grubunda yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁷⁰

a) Bu gruptaki KDV hesapları aktifteki ilgili KDV hesaplarından mahsup edilir.

b) Merkez ve Şubeler Cari Hesabı, ara dönemlerde kullanılmakta ve yıl sonlarında merkez ile şubelerinin finansal tabloları konsolide edilerek kapatılmaktadır. Söz konusu hesap kapatılmamışsa, karşılıklı (aynı şubeye olması kaydıyla) mahsup edilir. Ancak, serbest bölgelerde veya yurtdışında şubesi veya irtibat bürosu, şantiyesi, temsilciliği vb. bulunan işletmelerde yıl sonu kesin bilâncolarda da söz konusu hesapta bakiye bulunabilmektedir. Söz konusu bakiye, ödeme zamanı ve hareket görüp görmediği göz önüne alınarak kısa veya uzun vadeli Diğer Borçlar hesap grubundaki Grup Şirketlere Borçlar yardımcı hesabına, mal veya hizmet alımından kaynaklanmışsa Ticari Borçlar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

3.4.3. Öz kaynaklar ile İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Öz kaynaklar” grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁷¹

²⁷⁰ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

²⁷¹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

a) Sermaye taahhüdünün fiktif nitelikli (Hatır Bonosu, Hatır çeki vb.) hesaplarla kapatıldığıın belirlenmesi durumunda ilgili aktif hesap Ödenmemiş Sermaye Hesabına aktarılır.

b) Firmanın geçmiş yıl karlarından ortaklara dağıtılmasına karar verilen kısım dağıtılma süresi göz önüne alınarak Kısa Vadeli veya Uzun Vadeli Ortaklara Borçlar kalemine aktarılır, bakiyesi öz kaynaklarda (geçmiş yıllar karları kaleminde) bırakılır.

c) Geçmiş yıl karlarında kayıtlı olan tutarın, ortaklara dağıtılmasına karar verilen veya üç yıllık bilanço incelemesinde dağıtıldığı tespit edilen kısmı, kısa vadeli Ortaklara Borçlar hesabına alınır.

d) Firmanın vergi karşılıklarının analizi yapılır. Vergi ve yasal yükümlülük karşılığının eksik veya fazla ayrıldığı belirlenirse, ödenecek vergi ayrıca hesaplanarak (vergi beyannamelerinden yararlanır) eksik tutar Dönem Net Karından Kısa Vadeli Borç ve Gider Karşılıkları hesap grubundaki ilgili hesaba aktarılır; fazlalık varsa, fazla tutar vergi karşılıkları azaltılarak öz kaynaklara eklenir.

e) İşletmelerin dönem içerisinde elde etmiş olduğu net karından, ortaklara dağıtılmasına karar verilen temettüler dağıtılma tarihi dikkate alınarak kısa veya uzun vadeli Ortaklara Borçlar kalemine aktarılır. Temettü tutarının belirlenmesinde işletmenin ana sözleşmesi ve yetkili organlarının kar dağıtımı konusunda aldıkları karar esas alınır. Rapor düzenleme tarihi itibariyle kar dağıtımı veya dağıtılmaması ile ilgili kararın henüz alınmamış olması durumunda firma yetkililerinin kar dağıtımı konusundaki beyanları, firmanın kar dağıtımı konusundaki geçmiş yıl uygulamaları vb. göz önüne alınarak Ortaklara Borçlar kalemine aktarılacak kar tutarı konusunda Mali Tahlil ve İstihbarat elemanı tarafından karar verilir.

f) İşletmelerin yetkili organları dönem karından yönetim kurulu üyeleri ve personel temettü veya prim dağıtılması yönünde karar almışsa; bu durumda dağıtılmasına karar verilen tutarlar ödeneceği vadeler dikkate alınarak kısa veya uzun

vadeli Diğer Borçlar hesap grubunda ilgili kaleme aktarılır. Yöneticiler arasında aynı zamanda ortak olanlara ödenecek bu tür temettü veya primler Ortaklara Borçlar kalemine aktarılır.

g) Firmanın ara dönem verileri üzerinde yapılacak değerlendirmelerde; öz kaynaklar içerisinde yer verilen geçici net dönem karı, Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar hesap grubundaki Geçici Kar yardımcı hesabına aktarılır. Eğer ara dönem zarar ile tamamlanmışsa, inceleme dönemi itibariyle varlıklardaki azalmayı ifade ettiğinden, söz konusu tutar öz kaynaklar içerisinde değerlendirilir.

h) Bilançoda kar kaleminden yasal yedek akçeler, bilançodaki Kar Yedekleri hesap grubundaki Yasal Yedekler kalemine aktarılır. İhtiyari yedek akçeler ise bilançoda Kar Yedekleri hesap grubundaki Olağanüstü Yedekler kalemine alınır.²⁷²

3.4.4. Gelir Tablosu Hesapları İle İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Gelir Tablosu hesap kalemlerinde gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri hesap grubu bazında detaylı olarak incelenecektir.

3.4.4.1. Brüt Satışlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Brüt Satışlar” grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.²⁷³

a) Firmanın dönem içerisinde elde etmiş olduğu satış hasılatı ile birlikte devlet adına tahakkuk ettirilen vergiler (Katma Değer Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi vb.) brüt satışlar içerisinde değerlendirilmiş ise, ilgili tutarlar bu hesaptan düşülmelidir.

²⁷² Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s. 137.

²⁷³ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

b) İncelenmekte olan Holding ana şirketinin, kendine bağlı yurtiçi ve yurtdışı ortaklıklardan elde ettiği gelirler ana şirketin esas faaliyet gelirini oluşturduğundan dolayı söz konusu gelirler brüt satışlar içerisinde değerlendirilmelidir. Aksi durumun tespiti halinde Brüt Satışlar hesap grubundaki Yurtiçi Satışlar kalemine aktarma işlemi yapılmalıdır.²⁷⁴

c) Satış hâsılatı ile ilgili incelemelerde, önceki yıllara oranla oldukça farklı (düşük veya yüksek) hâsılatın bulunduğu saptanması halinde, söz konusu durumun arızı bir durumu yansıtmıyorsa yansıtmadığı, sektörde aşırı bir talep değişmesinin olup olmadığı, satış artışının özellikle enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde fiyat artışlarından mı yoksa hacim olarak artan satış miktarlarından mı kaynaklandığı, bu durumda kardeş kuruluşlara yapılan satışların etkisinin olup olmadığı gibi konular üzerinde durulmalıdır. Satış hasılatının fiktif şekilde (aynı malın kardeş kuruluşa satılıp tekrar alınması ve sonra bir başka kuruluşa satılması gibi) yükseltildiğinin belirlenmesi durumunda, söz konusu fiktif durum stoklar ve öz kaynaklar hesap gruplarında yapılacak mahsup işlemiyle giderilmelidir.

d) Brüt satışlar grubu içerisinde hâsılat olarak yazılabilecek kur farkları dönem satışlarından ortaya çıkan kur farklarıdır. Önceki dönemlerde yapılan satış bedellerinin inceleme döneminde tahsil edilmesinden veya önceki dönemden devreden alacaklara yapılan kur değerlemesinden dolayı ortaya çıkan kur farkları bu grubu ilgilendirmeyip, Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar hesap grubunun konusunu oluşturmaktadır. Söz konusu kur farkı gelirlerinin Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar hesap grubu yerine, Brüt Satışlar içerisinde izlenmesi ya da bu kaleme izlenecek kur farklarının başka hesap kalemlerinde izlenmesi halinde söz konusu tutarların ilgili kalemlere aktarılması gerekir. Ayrıca, bu şekilde yıllar arasında çıkan uygulama farklılıkları da ortadan kalkacaktır.

²⁷⁴ Türkiye İş bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, a.g.e., s. 145.

e) Brüt Satışlar bölümüne satış hâsılatının yanı sıra; satışlarla ilgili vade farkları, faaliyet konusu gereği satıcı firmalardan düzenli olarak elde edilen ciro, destekleme, teşvik primi gibi gelirler de ilave edilir.²⁷⁵

f) İşletmenin yabancı para üzerinden mevcut borç ve alacaklarının, dönem sonu itibarıyla değerlendirilmesinde ortaya çıkan olumlu kur farkları (cari dönemde yapılan ihracattan doğan alacakların kur farkları hariç) Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar hesap grubundaki Kambiyo Karları kaleminde yer almalıdır.

g) İnşaat-Taahhüt firmalarında, Yurtiçi Satışlar hesabının biten işler tablosuyla karşılaştırılabilirliğinin sağlanması ve satış hâsılatının değerlendirilebilmesi amacıyla, yurt içi satışlar arasında yer alan biten taahhüt işine ilişkin hâsılat dışında kalan satışlar Diğer Olağan Gelir ve Karlar hesabına aktarılmalıdır.

h) Yurtdışındaki gerçek ve tüzel kişilere satılmış olan veya yurtdışı satış kabul edilen (ihraç kayıtlı satış, serbest bölgeye satış vb.) mal ve hizmetler karşılığında alınan ya da tahakkuk ettirilen toplam değerlerin Yurtdışı Satışlar Hesabı'nda izlenmesi gerekmekte olup, aksi durumda gerekli düzeltme işlemi yapılarak bu hesaba aktarılmalıdır. Yurtdışı satış tutarı ile istihbarat bilgileri arasında yer alan ihracat tutarının uyumlu olup olmadığı kontrol edilmelidir.

i) Diğer Gelirler kalemine hâsılat olarak yazılabilecek vade farkları satış anında belirlenen ve satış belgesinde satış tutarına eklenen vade farklarıdır. Sonradan ortaya çıkabilecek vade farklarının, Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar hesap grubundaki Diğer Olağan Gelir ve Karlar hesabına aktarılması gerekmektedir.

j) Firmanın tedarikçilerinden temin ettiği mallarla ilgili olarak, belirli dönem sonlarında söz konusu satıcılar tarafından iskonto, indirim vb. isimlerle verilen başarı veya miktar primleri, alıcı firma için bir hasılat unsuru değildir. Bu unsurlar verilen hizmet karşılığı elde edilmediğinden söz konusu tutar, Diğer Gelirler hesabında bir hasılat unsuru olarak kaydedilmemelidir. Bu tutarlar belirli bir dönem boyunca alınan

²⁷⁵ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, a.g.e., s. 145.

malların maliyetini azaltan bir unsur olup, Diğer Gelirler hesabında bir gelir olarak değil, Satış İndirimleri hesap grubunda yer almalı ve gerekli aktarma işlemi gerçekleştirilmelidir.

k) Diğer Gelirler hesabında izlenmiş olan gelirlerin bir kısmının, aslında bu hesap kalemi dışındaki hesap kalemlerini ilgilendirmesi durumunda bu tutarlar (başarı ve miktar primi, menkul kıymet satış hasılatı, gayrimenkul satış gelirleri vb.) ilgili hesap kalemlerine aktarılır.

l) İhracat sebebiyle ortaya çıkan kur farklarının dönem sonuna kadar olan kısmı Yurtdışı Satışlar hesap kaleminde gösterilmeli, hesap döneminden sonra ortaya çıkan kur farkları ise, Kambiyo Karları hesabında izlenmelidir. Örneğin; İhracat, 11. ayda, ihracat alacağının tahsilatı ise ertesi hesap döneminin ilk ayı içinde yapıldığı takdirde, 12. aya kadar olan yapılacak değerlendirme sonucu ortaya çıkacak kur farkları satışlar arasında gösterilmeli, ertesi hesap dönemi Ocak ayı içerisinde ihracat alacağının tahsili nedeniyle doğacak olan kur farkları ise, ertesi hesap döneminde Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar hesap grubu içerisindeki Kambiyo Karları hesabında yer almalıdır.²⁷⁶

3.4.4.2. Satış İndirimleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Satış İndirimleri” grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁷⁷

a) Satıştan İadeler hesabının incelemesi ile ilgili olarak en büyük güçlük, dönemsellik kavramının bu hesaba uygulanmasındadır. Önceki dönemlerde satılan malların sonraki dönemde geri gelmesi durumunda bu hesabın kullanılmaması gerekmekte olup, kullanılması durumunda bu dönemin brüt satış hâsılatı gereksiz

²⁷⁶ Yapı Kredi Bankası, **a.g.e.**, s.234.

²⁷⁷ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

yere azaltılacaktır. Önceki dönemlerde yapılan satışların sonraki dönemlerde geri gelmesi durumunda olağandışı gider ve zararlar gruplarındaki geçmiş dönemlere ait hesapların kullanılması gerektiğinden ilgili tutarlar Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar kalemine aktarılmalıdır. Ayrıca dönem içinde dikkate alınmadığı görülen iade tutarlarının tespiti halinde gerekli iade işleminin ilgili kayıtlara alınarak düzeltilmesi gerekir.

b) İade tutarlarındaki artışın nedenleri araştırılmalı önceki yıllara oranla çok yüksek bulunan iade tutarları üzerinde hassasiyetle durulmalıdır. Firmaların iade tutarlarında görülen artışlar ürün kalitesi ve müşteri beğenisi hakkında erken bir uyarı olarak değerlendirilmelidir. Satışla ilgili faturanın düzenlenip, satışın gerçekleşmesinden sonra yapılan her türlü kasa ve miktar iskontoları Satış İskontoları hesabında yer almaktadır. Bu gruba giren satış iskontoları satış anında faturada yer alan iskontolar değil satışın gerçekleşmesinden sonraki bir tarihte yapılan her türlü kasa ve miktar iskontolarıdır. Bu çerçevede yapılan iskonto tutarlarının kayıtlara alınmadığı tespit olunduğunda tespit edilen tutarların ilgili hesap kayıtlarına alınarak satış iskontosu hesabının düzeltilmesi gerekir.

c) Satış iskontoları hesabındaki yüksek tutarlar, firmanın sürüm gücünü ifade edebileceği gibi firmanın faaliyette bulunduğu iş kolunda rekabet yoğunluğunun olduğunun da göstergesi olabilmektedir.

d) Bazı işletmelerde, satışlarını yüksek, dolayısıyla karlarını da kaydı olarak artırabilmek amacıyla, grup içi firmalara hesap dönemlerinin son üç ayı itibariyle, büyük miktarlarda satış faturası kestikleri, takip eden hesap döneminin ilk ayında ise, iade faturası kestikleri görülebilmektedir. Bu nedenle, Satıştan İadelerde görülebilecek, yüksek tutardaki değerlerin bu tür işlemlerden oluşup, oluşmadığı da incelenmelidir.²⁷⁸

²⁷⁸ Yapı Kredi Bankası, a.g.e., s.235.

3.4.4.3. Satışların Maliyetleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Satışların Maliyetleri ” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁷⁹

a) Satışların maliyetleri içerisinde izlenmekte olan finansman giderleri bu hesaplardan mahsup edilerek, Finansman Giderleri hesabına aktarılmalıdır.

b) Firmanın finansman giderlerinin kullandığı kredilere göre çok düşük seyretmesi durumunda her hangi bir faiz indirimi veya teşvik benzeri durumun varlığı araştırılmalıdır. Eğer finansman giderlerindeki düşüklüğün böyle bir durumdan kaynaklanmadığı tespit edilirse ve SMM içerisinde izlenen finansman giderleri tutarı Firmadan temin edilmelidir.

3.4.4.4. Faaliyet Giderleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Faaliyet Giderleri içerisinde yer almaması gereken tutarlara rastlanması halinde belirlenen tutarlar ilgili kaleme aktarılır.²⁸⁰

Örneğin; firmanın Finansman Giderlerinden Faaliyet Giderlerine pay verildiğinin belirlenmesi durumunda söz konusu tutar Finansman Giderleri kalemine, üretimde kullanılan makinelerle ilgili dönem içerisinde ödenen leasing giderlerinin Faaliyet Giderlerinde gösterildiğinin belirlenmesi durumunda söz konusu tutar SMM kalemine aktarılır.

²⁷⁹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁸⁰ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

3.4.4.5. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar” grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁸¹

a) Holdinglerde; İştiraklerden Temettü Gelirleri veya Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri Hesaplarında izlenmekte olan temettü gelirleri, Brüt Satışlar hesap grubu’na aktarılır.

b) Komisyon Gelirleri Hesabındaki tutarların incelemesinde, esas faaliyeti acentelik, temsilcilik vb. olan firmalarda ilgili satışlar kalemine aktarılır. Devamlılık gösterip göstermediği araştırılmalıdır.

c) Kambiyo Karları hesabında firmanın dönem içerisinde yaptığı satışlarından doğan kur farkları dışındaki kur farkı gelirleri izlenmelidir. Bu hesapta, dönem içerisinde yapılan satışlardan kaynaklanmış kur farkı gelirleri varsa, ilgili satışlar kalemine aktarılır.

d) Kambiyo karları içerisinde, dönem içerisinde borçlanmadan kaynaklı olumlu kur farkları mevcut ise, söz konusu tutar Kambiyo Karları hesabından ve Finansman Giderleri hesabından indirilmelidir.

3.4.4.6. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁸²

a) Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar grubundaki hesaplardaki dönemsel artışlar önemle incelenmelidir. Yüksekliğinin nedenleri araştırılmalı ve karlılık oluşumundaki önemi karlılık yorumlarında irdelenmelidir. Yüksekliğinin

²⁸¹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁸² T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

nedeni borçlanma ile ilgili kur farkı giderlerinin Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar hesap grubundaki kalemlerde muhasebeleştirilmesi olabilir. Bu durumda ilgili tutar Finansman Giderleri hesabına aktarılmalıdır.

b) Kambiyo Zararları hesabında borçlanma ile ilgili kur farkları mevcut ise, söz konusu tutar finansman gideri niteliğinde olduğu için, Kambiyo Zararları kaleminde gösterilen borçlanma ile ilgili kur farkı giderleri Finansman Giderleri kalemine aktarılır.

3.4.4.7. Finansman Giderleri Hesap Grubunda Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Finansman Giderleri” hesap grubunda gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁸³

a) Önceki dönemlerde aktifleştirilmiş finansman giderlerinin, daha sonraki bir dönemde giderleştirilmesi halinde; söz konusu finansman giderlerinin önceki dönem gideri olarak Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar hesap grubunda muhasebeleştirilmesi gerektiğinden, bu türdeki finansman giderleri Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

b) İncelenen Factoring şirketlerinde kısa vadeli borçlanma giderleri satılan hizmet maliyetine aktarılmalıdır.

c) Kardeş kuruluşlara kullanılan ancak, borçlusunun kendisi olduğu şirket incelemelerinde, kardeş kuruluşlara dekont edilerek firma kayıtlarında mahsuplu olarak yer alan finansman giderleri öğrenilerek, Finansman Giderleri hesabına ve Diğer Olağan Gelir ve Karlar hesap grubunda Grup içi faiz vb. gelirler yardımcı hesabına ilave edilmelidir.²⁸⁴

²⁸³ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁸⁴ Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, **a.g.e.**, s. 148.

3.4.4.8. Kar ve Vergi İle İlgili Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Kar ve vergi hesapları ile ilgili gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁸⁵

a) Genelde Bankacılık uygulamalarında, firmanın Gelir Tablosu'nda yer alan net kar veya zarar rakamında herhangi bir değişiklik yapılmamaktadır.

b) İşletmenin dönem karı üzerinden ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı, Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılığı Hesabı'nda izlenmekte olup; eksik karşılık ayrıldığı veya hiç karşılık ayrılmadığının belirlenmesi durumunda işletmenin dönem karından ödeyeceği vergi hesaplanarak (vergi beyannamelerinden yararlanılır) eksiklik veya fazlalık giderilir.

c) Dönem giderlerinin bir kısmını aktifleştirerek olması gerekenden daha yüksek tutarda kar açıklayan firmalarda aktifleştirilmiş giderler bilanço kalemleriyle ilgili düzeltme işlemleri bölümünde belirtilen hususlar doğrultusunda öz kaynaklardan indirilir. Aktifleştirilmiş giderler karlılık yorumlarında göz önünde bulundurulur. Bazı muhasebe uygulamaları nedeniyle karlılığın olması gerekenden daha düşük görünmesi durumu da karlılık yorumlarında dikkate alınır.

d) Ara dönem ve yıl sonu geçici kayıtlar üzerinden Mali Tahlil Formu düzenlenmesi sırasında, firma gelir tablolarında oluşan geçici kar tutarlarının, vergi karşılığı ayrılacağı, prim ve temettü dağıtılabileceği dikkate alınarak öz kaynaklara dâhil edilmemesi gerekmektedir. Ara dönem veya yıl sonu geçici kayıtlar itibariyle kar tespit edilmişse söz konusu geçici kar, bilançoda Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar hesap grubundaki, Geçici Kar yardımcı hesabına aktarılır. Eğer zarar tespit edilmişse, inceleme dönemi itibariyle varlıklardaki azalmayı ifade ettiğinden, söz konusu tutar, öz kaynaklar içerisinde Dönem Net Zararı kaleminde değerlendirilir. Ancak, yılsonu geçici kayıtlar üzerinden belirtilen çekincelerin tespit edilmesi, firmanın yıllar itibariyle süregelen ve incelemeye konu yılda da devam

²⁸⁵ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

edeceği belirtilen kar dağıtım politikası veya bu yönde Yönetim Kurulu kararının olması vb. konuları araştırarak ilgili kalemlere kar dağıtımı yapılabilir.

Özellikle grup veya holding bünyesinde faaliyet göstermekte olan firmaların finansal değerlendirmesinin sağlıklı yapılabilmesi için, söz konusu grup veya holding şirketlerinin finansal verilerinin dâhil edildiği “Konsolide Mali Tahlil Raporu”nun yapılması gerekmektedir. İlgili Konsolide Mali Tahlil Raporu’nda gerçekleştirilecek düzeltme işlemlerine değinmek yararlı olacaktır.

3.4.5. Konsolide Finansal Tablolar ve Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi İle İlgili Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

Konsolide finansal tabloların düzenlenmesi ile ilgili düzeltme işlemlerini incelemeden önce; bankacılıkta “Grup” kavramını, “Konsolide Finansal Tabloların Amacını” ve “Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesinde Esas Alınacak İlkeleri” açıklanacaktır.

Grup Kavramı

Hukuksal yönden birbirlerinden bağımsız olmakla birlikte; yönetim, sermaye ve denetim açısından birbirleriyle ilişkili, organizasyon sevk ve idare, finansman ve benzeri konularının bir kişi, aile veya kişilerce koordine edilen ortaklıklar bütününe “Grup” olarak adlandırılmaktadır.

Konsolide Finansal Tabloların Amacı

Değerlendirilen firmanın dahil olduğu grubun diğer şirketlerinin de mali yapı ve faaliyet durumlarının bilinmesinin gerekli olduğu hallerde Konsolide finansal Tablolar düzenlenmektedir. Konsolide finansal tablolar sayesinde; grubun varlık, yabancı kaynak, öz kaynak, gelir ve giderlerini, finansal durumdaki değişiklikleri bir bütün olarak değerlendirilmiş olur.

Grubun finansal yapısı hakkında kanaat oluşturulabilecek ağırlıktaki firmaları kapsayacak şekilde düzenlenecek konsolide mali tabloların amacı; firmaların varlık,

yabancı kaynak, sermaye, gelir ve giderlerini tek bir firmaymış gibi göstererek grubun mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi vermek ve yıllar itibariyle gelişimini ortaya koymaktır.²⁸⁶

Konsolide Finansal Tabloların Hazırlanmasında Esas Alınacak İlkeler

Konsolide finansal tabloların hazırlanması sürecinde esas alınan ilkeler aşağıdaki gibidir:²⁸⁷

a) Konsolideye, grubun tüm firmalarının dâhil edilmesi şart değildir. Grubun mali yapısı hakkında kanaat oluşturulabilecek ağırlıktaki ciro ve aktif büyüklüğüne sahip firmaları kapsayacak şekilde bir konsolide yapılmalıdır.

b) Konsolide çalışmanın anlamlı bir sonuç vermesi ve yorumlara yol gösterebilmesi için konsolideye dâhil olan tüm firmaların mali verilerinin temin edilmesi, grup içi alış satışlar, sermaye hareketleri, fon hareketleri vb. bilgi ve belgelere ulaşılması gerekmektedir.

c) Konsolide finansal tabloların hazırlanması sırasında her şirketle ilgili Bilanço ve gelir tablolarına ilişkin düzeltme işlemleri yapılır.

d) Konsolideye dahil olan şirketlerin finansal tablolarının farklı muhasebe politikaları ve standartları benimsenerek düzenlenmiş olması halinde, muhasebe politikalarının neden olduğu farklılıklar konsolide Finansal tabloların hazırlanması sırasında giderilmeye çalışılır. Muhasebe politikalarının neden olduğu farklılıkların tam olarak bilinmesi ve/veya hesaplanması imkânsız ise bu durum hakkında raporda açıklama yapılır veya düzeltme işlemi belli varsayım ve tahminlere göre yapılır. Bu varsayım ve tahminler düzenlenecek raporda açıklanır.

²⁸⁶ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

²⁸⁷ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

e) Grup içerisinde bulunan banka, finansal kiralama, factoring, tüketici finansmanı, sigorta, gayrimenkul yatırımı ve menkul değerler konularında faaliyet gösteren şirketler, mali yapıları gerekli büyüklükte olsa da konsolideye dâhil edilmez. Raporda, bu firmalar ile ilgili olarak genel ve birbirlerine olan/olabilecek etkileri hakkında bilgiler verilir. Ancak, sayılan bu firmalar, grup içerisinde birden fazla ise finansal tabloları kendi aralarında konsolideye tabi tutulurlar.

f) Konsolideye dâhil olan firmaların hesap dönemlerinin kapanış tarihlerinin farklı olması durumunda hesap dönemleri farklı olan firmaların ara finansal tabloları kullanılır.

g) Konsolide finansal tablolar ilke olarak son üç yıl için hazırlanmakta olup, yarım veya çeyrek dönemler için konsolide finansal tablo oluşturulmaz. Ancak, geçmiş yıllara ilişkin veri temin edilememesi durumunda bir veya iki yıllık konsolide finansal tablo da oluşturulabilir.

h) Konsolide finansal tabloya dâhil edilecek şirketler “Grup” ve “Grup Firması” tanımları göz önünde bulundurularak her yıl için ayrı ayrı belirlenir. Bir önceki dönem için konsolideye alınmış olan şirket bir sonraki dönemde Grup bünyesinde bulunmaya devam ediyor ise yine konsolideye alınmak zorundadır. Ancak, söz konusu firma satılmış ise ikinci dönemde konsolideye alınmaz. Yeni satın alınan veya kurulan firmalar, eğer konsolideye dâhil edilebilecek mali yapıya sahip ise; satın alındığı veya kurulduğu yıldan itibaren konsolideye alınırlar. Buna karşılık önceki yıllar için alınmazlar.

3.4.5.1. Konsolide Bilançonun Düzenlenmesi Sürecinde Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Konsolide Bilanço”nun oluşturulması ve oluşturulması sürecinde gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁸⁸

²⁸⁸ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

a) Konsolideye dâhil firmaların Mali Tahlil Formları (Bilanço, Gelir Tablosu, Kar Dağıtım Tablosu ve Öz kaynak Değişim Tablosu) toplanır.

b) Konsolideye dâhil firmaların bilanço kalemlerinin toplanması sırasında, söz konusu şirketlerin birbirlerinden olan alacak ve borçları karşılıklı indirilir. Firmalar, birbirlerinin borçlanmayı temsil eden menkul kıymetlerine veya kıymetli evrakına sahiplerse ve bu durum tespit edilirse söz konusu menkul kıymetler ile kıymetli evrak da indirim tabii tutulur.

c) Konsolideye dahil olan şirketlerin birbirlerinden satın almış oldukları duran varlıklar, ilke olarak, bu varlıkların gruba olan ilk maliyetleri üzerinden gösterilmesini sağlayacak düzeltmeler yapılmak suretiyle bulunan tutarları üzerinden konsolide bilançoda yer almalıdır. Grup içinde alım-satım konu olan amortisman tabii iktisadi kıymetlerin, Grup içi işlem nedeniyle oluşmuş değer artış ve azalışlarından arındırılarak konsolide finansal tablolara yansıtılmasını sağlamak üzere, satış kar-zararının yanı sıra, satış nedeniyle doğan yeni şartlarda yapılan hesaplamalarla satış öncesi şartların devamı niteliğindeki hesaplamalar arasındaki amortisman farkları ile yeniden değerlendirilmesi halinde yeniden değerlendirme değer artış fonu farklarının da öz kaynaklardan (Öz kaynak Değişim Tablosu'nda "Konsolide İndirimleri" kalemine eklenir) mahsup edilmesi veya eklenmesi (Konsolide İndirimleri kaleminden düşülerek) gerekmektedir. Ancak, konsolide finansal tabloların oluşturulduğu yıllardan önceki yıllarda grup içi firmalar arasında yapılan amortisman tabii iktisadi kıymetlerin satış işlemlerinin ve bu işlemlerden kaynaklanan amortisman ve değer artış fonu farklarının tespitinin imkansızlığı nedeniyle sadece konsolide çalışması yapılan yıllardaki sabit kıymet satış işlemleri ve bunlara ilişkin amortisman ve değer artış fonu farkları için düzeltme işlemleri yapılır. Bununla birlikte; konsolide çalışması yapılan yıllarda Grup içindeki amortisman tabii sabit kıymet satış kar-zararının, amortisman tabii sabit kıymet satış-kar zararı elimine edilmeden önceki Konsolide Bilanço'nun aktif büyüklüğünün %1'ini ve konsolide net kar-zararın %5'ini aşmaması halinde, yukarıda belirtilen mahsup işlemleri yapılmayabilir.

d) Konsolide edilen firmaların ödenmiş sermayesi içinde, konsolideye dahil diğer firmalara ait paylar ve varsa bunlardan kaynaklanan emisyon primleri, ortak olan şirketlerin aktiflerindeki kayıtlı değerleri ile karşılıklı mahsup edilir. Bu amaçla konsolide finansal tabloda iştirak veya bağlı ortaklık hesapları ile sermaye hesabı, söz konusu pay kadar mahsup edilmelidir.

e) Gruba dahil şirketlerin birbirlerine sermaye taahhütlerinden kaynaklanan borçlarının bulunması halinde bu borçlar, ilgili oldukları ödenmemiş sermaye ve varsa emisyon primi alacaklarından indirilerek tasfiye edilir.

3.4.5.2. Konsolide Gelir Tablosunun Düzenlenmesi Sürecinde Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri

“Konsolide Gelir Tablosu”nun oluşturulması ve oluşturulması sürecinde gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri aşağıdaki gibi sıralanabilir: ²⁸⁹

- a) Konsolideye tabi tutulan firmaların Gelir Tablosu kalemleri ayrı ayrı toplanır.
- b) Konsolideye dâhil firmaların mali verilerinin toplama işleminde, birbirlerine yapmış oldukları mal ve hizmet satışları, toplam satış tutarından ve satışların maliyetinden indirilir.
- c) Konsolideye dâhil firmaların birbiriyle olan işlemleri nedeniyle oluşmuş, diğer olağan faaliyetlerden gelir ve gider kalemleri, duran varlık satış kar veya zararı, bunlara ilişkin fazla ya da eksik ayrılan amortismanlar, faiz, temettü vb. ilgili hesaplarla karşılıklı mahsup edilir.

3.4.5.3. Yurtdışı Grup Şirketlerinin Konsolideye Dahil Edilmesi

Konsolideye dahil edilecek firmalar arasında yurtdışında faaliyet göstermekte olan firmaların da olması halinde, firmaların Bilanço ve Gelir Tabloları bilanço tarihindeki döviz kurları üzerinden konsolideye tabi tutulur. Söz konusu değerlendirme

²⁸⁹ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, a.g.e.

işleminin yanı sıra, gerçekleştirilecek konsolide çalışmada yapılacak faaliyetler aşağıdaki gibi sıralanabilir:²⁹⁰

a) Yurtiçi grup firmalarının yurtdışı grup firmalarındaki iştirak tutarı aktiften düşülür. Yurtdışı grup firmalarının sermayesinden, iştirak eden firmanın payına düşen sermaye tutarındaki kur artışları nedeniyle oluşan pozitif fark Konsolide Bilanço'da Öz kaynaklar'da yer alan Sermaye Yedekleri hesap grubundaki Diğer Sermaye Yedekleri kalemine aktarılır. Yurtdışı grup firmasının yurtiçi grup firmasındaki iştirak tutarının yurtiçi firmanın sermayesinde yer alan TL tutarı aktiften düşülür, kur artışları nedeniyle oluşmuş olan pozitif iştirak farkı şerefiye gibi düşünülerek, Maddi Olmayan Duran Varlıklar hesap grubundaki ilgili kaleme aktarılır.

b) Grup içi alış satış işlemi Konsolide Gelir Tablosu'nda, maliyet ve brüt satışlardan indirilir.

c) Yurt dışı iştirake olan borçlar ve alacaklar, Konsolide Bilanço'da karşılıklı olarak mahsup edilir.

d) Merkezi Türkiye'de bulunan firmaların, merkez bilanço ve gelir tablolarının serbest bölge şubelerinin bilanço ve gelir tabloları ile konsolide edilmesi işlemlerinde de bu esaslara uyulur.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde, üçüncü bölümde açıklamış olduğumuz düzeltme ve arındırma işlemleriyle ilgili örnek bir uygulamaya yer verilecektir.

²⁹⁰ T.C.Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, **a.g.e.**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİRMALARIN FİNANSAL TABLOLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN DÜZELTME VE ARINDIRMA İŞLEMLERİNE YÖNELİK ÖRNEK BİR UYGULAMA

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde; bankalardan kredi talep eden firmaların, finansal tablolarında gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri ile ilgili bir örnek uygulamayı incelemek yerinde olacaktır.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Çalışmanın ana amacı; banka ve finans kurumlarının, kredi taleplerinin değerlendirilme sürecini incelemek ve söz konusu süreçte firmaların finansal tablolarında yapılan düzeltme işlemlerini araştırmaktır.

Kredi taleplerinin değerlendirilmesi süreci, ülke ekonomisinde kaynakların etkin kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Sağlıksız alınan kredi kararlarının önlenerek ülke ekonomisine vereceği zararların ortadan kaldırılması araştırmanın ekonomik önemini oluşturmaktadır. Ayrıca kredi isteklisi bir firmanın gerçekten krediyi ödeme yeteneğine sahip olması hem kredi kurumunun hem de firma faaliyetlerinin düzenli işleyişini sağlayacaktır. Kuskusuz kredi süreci ancak mali verilerin doğru ve sağlıklı okunabilmesiyle düzenli bir işleyişe sahip olacaktır.

4.2. ARAŞTIRMANIN ANAKÜTLESİ VE ÖRNEKLEMİ

Çalışmanın ana kütleli bankalardan kredi talebinde bulunan firmalar olup, örneklem olarak demir-çelik sektöründe faaliyet göstermekte olan bir firma seçilerek analizi yapılmıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİĞİ

Çalışmada; literatür taraması yapılmış ve konuya ilişkin kuramsal yapı oluşturulmuştur. Uygulamada, nitel araştırma yöntemlerinden “örnek olay yöntemi”nden yararlanılmıştır. Ayrıca görüşülen uzmanların deneyimlerinden yola çıkılarak finansal tablolardaki rutin düzeltme işlemleri ortaya konulması ve örnek

uygulama ile düzeltme ve arındırma işlemlerinin firmanın gerçek finansal yapısının yansıtılması açısından taşıdığı önemin test edilmesi amacıyla araştırma mülakat ve gözlemle desteklenmiştir.

4.4. ARAŞTIRMANIN DÖNEMİ VE KISITLARI

Bankadan kredi talebinde bulunan firmanın ön inceleme safhası Şubeler aracılığı ile yapılmakta olup, Şube yetkisini aşan kredilerde Bölge Başkanlıkları, Bölge Başkanlıkları'nın yetkisini aşan taleplerde ise Genel Müdürlük birimleri yetkilidir.

Şubelerin kredi talebini inceleme süreci yaklaşık iki gün sürmekte, Bölge Başkanlıkları ile Genel Müdürlük yetkisinde olan kredi taleplerinde ise bu süre uzamaktadır. Scoring aracılığı ile kredi limiti tahsis edildiği durumlarda Bölge Başkanlıkları yaklaşık 3 günlük süre zarfında kredi değerliliğini tespit edebilmektedir. MATİR tanzimi suretiyle kredi analizi yapılması halinde; kredi talebinin ilgili finansal analiz birimine ulaşması bir gün, finansal analiz uzmanları tarafından gerekli ön inceleme ve hazırlık aşaması bir gün, kredi istihbaratı ve firma tesislerinin ziyaret edilmesi süreci bir gün, MATİR'in tanzim edilmesi süreci üç gün, uzmanlar tarafından tanzim edilen raporun üst yöneticiler tarafından kontrol süreci iki gün ve kontrol sonrası işlemler ile raporun sevk edilmesi süreci bir gün olmak üzere toplam dokuz gündür. Araştırmada bu süre esas alarak uygulanmıştır.

Söz konusu süreler; firmadan gerekli belgelerin temin edilememesi, kredi istihbaratı ve firma görüşmesi için randevu alınamaması, rapor sonucunu etkileyecek bilgilerin tedarik edilememesi vb. nedenlerle uzayabilmektedir.

4.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmada; kredi talebinde bulunan firma hakkındaki genel bilgiler, kredi talebinde bankaya sunulan Bilanço ve Gelir Tablosu vb. dokümantasyondan yararlanılmıştır.

Kefalet karşılığı 15 Milyon TL kredi talebinde bulunan firmaya ilişkin genel bilgiler, tablo 4.1'de özetlendiği gibidir.

Tablo 4.1: ABC Mühendislik Turizm Taahhüt San. ve Tic. Ltd. Şti. Firmasıyla İlgili Genel Bilgiler

GENEL BİLGİLER			
FİRMA UNVANI	ABC Mühendislik Turizm Taah. San.ve Tic.Ltd.Şti.		
TİCARET SİCİL NO / MÜDÜRLÜĞÜ	Menemen - 1646		
KURULUŞ TARİHİ VE SÜRESİ	28.06.1993 - 99 Yıl		
KURULUŞ T.T.S.G. TARİH/NO	05.07.1963 / 3312		
FAALİYET ALANI	Toptan Ticaret ve Komisyonculuk		
FİİLİ ÇALIŞMA KONUSU	Demir, çimento ve inşaat malzemesi alım satımı		
BAĞLI BULUNDUĞU GRUP	Firma, herhangi bir gruba bağlı bulunmamaktadır.		
A D R E S	Atatürk Cad. No:49 Menemen / İzmir		
VERGİ DAİRESİ VE NUMARASI	Menemen V.D. - 693 004 0456		
ORTAKLIK YAPISI			
Adı Soyadı - Unvanı	Taahhüt Edilen Sermaye (TL)	Ödenmiş Sermaye (TL)	Sermaye Payı (%)
Ercan YILMAZ	2.275.000	2.275.000	0,65
Özlem YILMAZ	1.225.000	1.225.000	0,35
T O P L A M	3.500.000	3.500.000	100,00%
YÖNETİME / YÖNETİCİLERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adı Soyadı - Unvanı	Görevi	Sektördeki Deneyimi	
Ercan YILMAZ	Müdür	15 Yıl	
FİRMANIN ÇEK - SENET KAYITLARI			
Firmanın karşılıksız çek ve protestolu senet sorgulaması 19.03.2010 tarihinde yapılmış olup, herhangi bir olumsuz kayda rastlanılmamıştır.			
Piyasa ve Bankalar Nezdinde Yapılan Araştırmalar :			
Piyasa ve bankalar nezdinde yapılan araştırmalarda Firmanın herhangi bir olumsuzluğuna rastlanılmamıştır.			

FİRMANIN ÖZGEÇMİŞİ

1993 yılında her türlü inşaat işleri ve yakacak madde ticaretini gerçekleştirmek üzere Necmi Yılmaz, Ercan Yılmaz, Özlem Yılmaz, Güngör Yılmaz, Güven Yılmaz ve Çiçek Yılmaz ortaklığında kurulan Firmanın kuruluş adresi Mevlana Cad. No:14/A Menemen/İzmir'dir (TTSG: 05.07.1967 / 3112, s.107). 2002 yılında gerçekleştirilen hisse devri ile Güven Yılmaz ve eşi Çiçek Yılmaz Firmadaki hisselerini Ercan Yılmaz'a aktararak ortaklıktan ayrılmışlardır (TTSG: 10.07.2002 / 5255, 216) .

2005 yılında ticari merkezini Ayçan Aksoy Cad. No:38 Menemen/ İZMİR adresine taşımış olan Firma, aynı zamanda sermayesini 250.000 TL'den 1.000.000 TL'ye yükseltmiştir (TTSG : 21.06.2005 / 6359, s.581). 22.12.2009 tarihinde yapılan ortaklar kurulu kararı ile gerçekleştirilen hisse devri ve sermaye artırımı sonucu sermaye 1.000.000 TL'den 3.500.000 TL'ye yükseltilmiş olup, Ercan Yılmaz (%65) ve Özlem Yılmaz (%35) şeklindeki güncel ortaklık yapısı oluşmuştur. Artırılan 2.500.000TL tutarındaki sermayenin 1.372.525 TL'si geçmiş yıllar karından ve 152.587 TL'si sermaye düzeltmesi olumlu farklarından karşılanırken, geriye kalan 974.889 TL'lik sermaye nakden taahhüt edilmiştir (TTSG: 30.12.2009 / 7428, s.1300). 31.12.2009 tarihli mali verilere göre taahhüt edilen sermayenin tamamı ödenmiştir.

31.03.2009 tarihinde alınan ortaklar kurulu kararı ile Firmanın merkezi Atatürk Caddesi No:49 Menemen / İzmir olan güncel adresine taşınmıştır (TTSG: 08.04.2009 / 7887, s.1022) .

FİRMANIN FAALİYETLERİ

Ağırlıklı olarak inşaat demiri alımı ve satımı faaliyetinde bulunan Firma, bunun yanı sıra hazır beton, kum, mıcır, tuğla ve çimento malzemelerinin nakliyeciliği de yapmakta olup, faaliyetlerini Aliağa/İzmir'de bulunan 1.000 m²'si kapalı toplam 5.000 m²'lik mülkiyeti kendisine ait olmayan (Aylık kira bedeli: 5.000 TL) tesislerde sürdürmektedir. 25 m² alana kurulu mülkiyeti Firmaya ait olmayan (Aylık kira bedeli: 400 TL) merkez ise, faaliyetlerin Aliağa'da bulunan şube kanalıyla yürütülmesi nedeniyle ofis olarak kullanıldığı ifade edilmiştir.

Firmada 45'i şoför, toplam 70 kişinin istihdam edildiği ve çalışanların herhangi bir sendikaya bağlı olmadıkları öğrenilmiştir.

Faaliyetini 51 adet araçla sürdüren Firmanın taşıtları hakkında Emniyet Genel Müdürlüğü'nün taşıt sorgulama sisteminden yapılan sorgularda herhangi bir olumsuz kayda rastlanılmamıştır.

Bankaların finansal analiz işlemlerinde genellikle üç yıllık finansal veriler analize tabii tutulmaktadır. Kredi talebinde bulunan firmanın finansal analize esas olan, başka bir ifadeyle düzeltme ve arındırma işlemleri öncesi verileri tablo 4.2., tablo 4.3. ve tablo 4.4.'te sunulmuştur.

Tablo 4.2.: ABC Mühendislik Turizm Taah. San.ve Tic.Ltd.Şti. Firmasının Bilançosu

BİLANÇO (TL)	31.12.2007	%	31.12.2008	%	31.12.2009	%
HAZIR DEĞERLER	51.485	1	375.197	3	-1.197.793	
Kasa	8.989	0	14.004	0	21.780	0
Banka	42.496	1	361.193	3	-1.219.573	
TİCARİ ALACAKLAR	5.506.170	77	5.369.653	41	8.808.729	56
Alicılar	3.053.978	43	1.758.184	14	3.422.677	22
Alacak Senetleri	2.452.192	35	3.611.469	28	5.339.997	34
Diğerleri	0		0		46.055	0
DİĞER ALACAKLAR	0		13.000	0	14.000	0
Diğerleri	0		13.000	0	14.000	0
STOKLAR	392.348	6	3.279.130	25	3.635.012	23
Ticari Mallar	161.424	2	2.231.500	17	1.880.257	12
Verilen Sipariş Avansları	230.924	3	1.047.630	8	1.754.755	11
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	185.715	3	980.059	8	810.499	5
I- DÖNEN VARLIKLAR	6.135.718	86	10.017.039	77	12.070.447	77
MADDİ DURAN VARLIKLAR	935.101	13	2.901.935	22	3.665.816	23
Brüt Maddi Duran Varlıklar	1.485.026	21	4.168.311	32	5.960.419	38
Birikmiş Amortismanlar (-)	549.925	8	1.266.376	10	2.294.603	15
MADDİ OLM. DURAN VARLIKLAR	36.000	1	25.272	0	13.994	0
DİĞER DURAN VARLIKLAR	0		0		0	
II- DURAN VARLIKLAR	971.101	14	2.927.207	23	3.679.810	23
VARLIK (AKTİF) TOPLAMI	7.106.819	100	12.944.246	100	15.750.257	100
MALİ BORÇLAR	2.421.094	34	20.214	0	1.404.883	9
Banka Kredileri	2.421.094	34	20.214	0	1.404.883	9
TİCARİ BORÇLAR	824.434	12	894.723	7	785.997	5
Satıcılar	552.633	8	74.953	1	436.721	3
Borç Senetleri	161.665	2	755.641	6	0	
Diğerleri	110.136	2	64.129	0	349.276	2
ALINAN AVANSLAR	947.156	13	4.436.563	34	3.678.147	23
ÖDENECEK VERGİ VE DİĞ.YÜK	17.950	0	13.991	0	19.659	0
BORÇ VE GİDER KARŞILIKLAR	14.805	0	8.688	0	0	
DİĞER K.V.Y.K.	14.274	0	25.243	0	37.839	0
I- K.V.Y.K. TOPLAMI	4.239.713	60	5.399.422	42	5.926.525	38
MALİ BORÇLAR	750.235	11	2.728.049	21	5.233.787	33
Banka Kredileri	750.235	11	2.728.049	21	5.233.787	33
TİCARİ BORÇLAR	0		0		0	
DİĞER BORÇLAR	738.354	10	2.216.819	17	299.318	2
Ortaklara Borçlar	738.354	10	2.216.819	17	299.318	2
II- U.V.Y.K. TOPLAMI	1.488.589	21	4.944.868	38	5.533.105	35
III- ÖZKAYNAKLAR	1.378.517	19	2.599.956	20	4.290.627	27
KAYNAK (PASİF) TOPLAMI	7.106.819	100	12.944.246	100	15.750.257	100
NET İŞLETME SERMAYESİ	1.896.005	27	4.617.617	36	6.143.922	39

Tablo 4.3.: ABC Mühendislik Turizm Taah. San.ve Tic.Ltd.Şti. Firmasının Gelir Tablosu

GELİR TABLOSU (TL)	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009
Brüt Satışlar	70.099.325	162.131.904	97.111.216
Yurt İçi Satışlar	69.145.643	160.011.595	93.741.728
Yurt Dışı Satışlar	0	0	0
Diğer Gelirler	953.682	2.120.309	3.369.488
Satış İndirimleri	741	109.944	7.427
Net Satışlar	70.098.584	162.021.960	97.103.789
Satışların Maliyeti (-)	68.155.525	157.765.702	94.216.561
Brüt Satış Karı veya Zararı	1.943.059	4.256.258	2.887.228
Faaliyet Giderleri (-)	1.198.952	1.856.088	1.522.982
Faaliyet Karı veya Zararı	744.107	2.400.170	1.364.246
Finansman Giderleri (-)	459.828	945.228	656.332
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	71.402	46.901	0
Diğer Faaliyet Gelirleri	13.357	13.111	3.719
Olağan Kar veya Zarar	226.234	1.421.152	711.633
Olağanüstü Giderler (-)	8.791	10.541	15.317
Olağanüstü Gelirler	0	0	19.467
Dönem Karı veya Zararı	217.443	1.410.611	715.783
Vergi ve Yasal Yükümlülükler	45.246	284.132	146.220
Dönem Net Karı / Zararı	172.197	1.126.479	569.563
Amortismanlar	291.034	735.175	1.041.556

Tablo 4.4.: ABC Mühendislik Turizm Taah. San.ve Tic.Ltd.Şti. Firmasının Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Öncesindeki Rasyoları

RASYOLAR	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009
Cari Oran (%)	145	186	205
Likidite Oranı (%)	131	107	130
Nakit Oranı (%)	1	7	
Finansman Oranı (%)	416	398	268
Top. Yab. Kaynaklar / Aktif (%)	81	80	73
Top. Mali Borçlar / Pasif (%)	44,6	21	43
Duran Varlıklar/(Özk.+U.V.Y.K.) (%)	34	39	38
Stok Devir Hızı (Gün)	1	3	8
Tic. Alacak Ort.Tah.Süresi (Gün)	21	12	27
Borçların Ort. Tediye Süresi (Gün)	5	2	3
Finansman Süresi (Gün)	17	13	31
Aktif Devir Hızı (Kez)	13,2	16,2	6,8
K.V. Mali Borçlar / Net Satışlar (%)	3	0	1
Toplam Mali Borçlar / Net Satışlar (%)	5	2	7
Faaliyet Karı/Finansman Gideri (Kez)	1,6	2,5	2,1
Brüt Satış Karı / Net Satışlar (%)	3	3	3
Faaliyet Karı / Net Satışlar (%)	1	1	1
Dönem Karı / Net Satışlar (%)	0	1	1
Net Kar / Özkaynaklar (%)	12	43	13
Net Kar / Aktif Toplamı (%)	2	9	4
Reel Aktif Büyüme Oranı (%)	95,0	63,2	14,9
Satışlardaki Reel Büyüme Oranı (%)	73,4	107,1	-43,4

Yukarıda tablo 4.2. ve tablo 4.3.'te gösterilmiş olan Bilanço ve Gelir Tablosu ile, temin edilen dönem mizanları doğrultusunda firmanın finansal kayıtları ve istihbarat işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda aşağıdaki bulgulara rastlanmış ve gerekli düzeltme işlemleri yapılmıştır.

- (1) 31.12.2009 tarihi itibariyle; firma kayıtlarında bankada mevduat hesaplarında görünen 70.000 TL'lik tutarın, Bankanın kayıtlarında 50.000 TL olarak görünmekte olduğu saptanmıştır.

Düzelme İşlemi: 20.000 TL'lik fark, Bankalar hesabı ve Öz kaynak toplamından karşılıklı olarak indirilmiştir.

- (2) 31.12.2009 itibariyle; 3.600.000 TL'lik ve 31.12.2008 itibariyle; 3.000.000 TL'lik Alınan Çek tutarının bağlantı çeki olduğu saptanmıştır.

Düzelme İşlemi: Söz konusu tutarlar Alınan Çekler ve Alınan Sipariş Avansları hesabından karşılıklı mahsup işlemi gerçekleştirilmiştir.

- (3) Hazır Değerler hesap grubu içerisinde Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri hesabında, keşide edilmiş ileri vadeli tutarlarının olduğu saptanmıştır.

Düzelme İşlemi: 2009 yılında Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri hesabında görünen tutarın tamamı (1.523.197 TL) Borç Senetleri hesabına aktarılmıştır.

- (4) Alıcılar hesabının alt hesaplarında, ters bakiye veren yardımcı hesapların olduğu ve söz konusu hesapların toplam tutarının 2009 yılında 100.000 TL, 2008 yılında 150.000 TL ve 2007 yılında 200.000 TL olduğu saptanmıştır.

Düzelme İşlemi: 2009, 2008 ve 2007 yıllarında söz konusu ters bakiye tutarları için, Alıcılar hesabı ve Alınan Sipariş Avansları hesabına karşılıklı ekleme işlemi yapılmıştır.

- (5) 31.12.2009 itibariyle; Alınan Çekler hesabında 1.729.829 TL bakiye kaldığı saptanmıştır.

Düzelme İşlemi: Alınan Çekler hesabındaki 1.727.829 TL'lik tutar Alacak Senetleri hesabına aktarılmıştır.

- (6) Alıcılar ve Satıcılar hesaplarının yardımcı hesapları incelendiğinde 31.12.2009 itibariyle; 300.000 TL tutarında aynı firmadan alacak ve aynı firmaya borç tutarının olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 31.12.2009 tarihi itibariyle Alıcılar ve Satıcılar hesaplarından 300.000 TL karşılıklı mahsup edilmiştir.

- (7) Gelecek Aylara Ait Giderler hesabının alt hesaplarında, akaryakıt stoklarının takip edildiği ve söz konusu tutarların 2007 yılı için 100.000 TL, 2008 yılı için 400.000 TL, 2009 yılı için 450.000 TL olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Söz konusu stoklar firmanın faaliyetlerinde kullandığı diğer stoklar mahiyetinde olduğu için, Gelecek Aylara Ait Giderler hesabından, Diğer Stoklar hesabına aktarılmıştır.

- (8) Gelecek Aylara Ait Giderler hesabının alt hesaplarında, taksitli ticari kredilere ilişkin cari döneme ilişkin faiz giderlerinin izlendiği saptanmıştır. Söz konusu tutarların; 2007 yılı için 40.000 TL, 2008 yılı için 150.000 TL ve 2009 yılı için 100.000 TL tutarında olduğu görülmüştür.

Düzeltilme İşlemi: Söz konusu faiz giderleri; Gelecek Aylara Ait Giderler hesabından ve Uzun Vadeli Banka Kredileri hesabından karşılıklı mahsup edilmiştir.

- (9) 31.09.2009 tarihi itibariyle; Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar hesabında bakiye olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 65.181 TL olduğu görülen söz konusu tutar, Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar hesabından düşülerek, Dönem Karınının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükleri düzenleyici hesabına aktarılmıştır.

- (10) Satıcılar hesabının yardımcı hesapları incelendiğinde, 2007 yılında 20.000 TL, 2008 yılında 10.000 TL ve 2009 yılında 30.000 TL ters bakiyeli cari toplamı olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Söz konusu tutarlar kadar Satıcılar hesabına ve aktifte Verilen Sipariş Avansları hesabına ekleme yapılmıştır.

- (11) Diğer Ticari Borçlar hesabı içerisinde ticari nitelikli olmayan borçlara rastlanmış olup, söz konusu tutarlar 2007 yılı için 100.000 TL, 2008 yılı için 60.000 TL ve 2009 yılı için 300.000 TL'dir.

Düzeltilme İşlemi: Söz konusu tutarlar Diğer Ticari Borçlar hesabından, Diğer Çeşitli Borçlar hesabına aktarılmıştır.

- (12) Satıcılar hesabı içerisinde ticari nitelikli olmayan borçlara rastlanmış olup, söz konusu tutarlar 2007 yılı için 50.000 TL, 2008 yılı için 20.000 TL ve 2009 yılı için 30.000 TL'dir.

Düzeltilme İşlemi: Söz konusu tutarlar Satıcılar hesabından, Diğer Çeşitli Borçlar hesabına aktarılmıştır.

- (13) Gider Tahakkukları hesabında tahakkuk eden banka kredileri faizlerinin izlendiği saptanmıştır. Söz konusu tutarlar 2007 yılında 10.000 TL, 2008 yılında 20.000 TL ve 2009 yılında 30.000 TL'dir.

Düzeltilme İşlemi: Cari dönemde tahakkuk etmiş söz konusu finansman giderleri Gider Tahakkukları hesabından, Banka Kredileri hesabına aktarılmıştır.

- (14) Firmanın uzun vadeli mali borçları ile temin edilen kredi taksit ödemeleri karşılaştırıldığında; 31.12.2007 itibariyle 600.000 TL, 31.12.2008 itibariyle 2.000.000 TL ve 31.12.2009 itibariyle 4.000.000 TL'lik tutarın kısa vadeli nitelik taşıdığı saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Söz konusu tutarlar Uzun Vadeli Banka Kredileri hesabından Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksit ve Faizleri hesabına aktarılmıştır.

(15) Firmanın Satıcılar cari hesabının detayı incelendiğinde, ortaklardan Ercan Yılmaz adına yardımcı hesap açıldığı saptanmıştır. Söz konusu hesabın mahiyeti araştırıldığında, firma yetkilisi faturasız satışların bu hesapta izlendiğini ifade etmiştir. Söz konusu yardımcı hesabın bakiyesi 31.12.2007 tarihinde 150.000 TL, 31.12.2008 tarihinde 50.000 TL ve 31.12.2009 tarihinde 100.000 TL'dir.

Düzeltilme İşlemi: Satıcılar hesabından ve Stok hesap grubundaki Ticari Mallar hesabından 2007 yılı için 150.000 TL, 2008 yılı için 50.000 TL ve 2009 yılı için 100.000 TL mahsup işlemi yapılmıştır.

(16) 31.12.2009 itibariyle; Bankalar hesabındaki tutarın 200.000 TL'lik kısmının, yapılan istihbarat çalışması neticesinde bloke mevduat olduğu saptanmıştır. Söz konusu blokenin bir yıl içerisinde çözüleceği bilgisi temin edilmiştir.

Düzeltilme İşlemi: Bankalar hesabındaki 200.000 TL'lik tutar, Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar hesabına aktarılmıştır.

(17) 31.12.2008 itibariyle, Bankalar hesabındaki yabancı para üzerinden mevduatın değerlendirme kurunun, aynı tarihli Merkez Bankası döviz alış kurundan daha yüksek bir değer olduğu saptanmıştır. Aradaki değerlendirme fazlası tutar 30.000 TL olarak tespit edilmiştir.

Düzeltilme İşlemi: Bankalar hesabından 30.000 TL ve Öz kaynaklar hesap grubu toplamından 30.000 TL indirim yapılmıştır.

(18) Yıllar itibariyle Kısa Vadeli Alıcılar hesabındaki toplam 40.000 TL'lik alacağın hareket görmediği saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 40.000 TL'lik tutar Kısa Vadeli Alıcılar hesabından Uzun Vadeli Alıcılar hesabına aktarılmıştır.

(19) 31.12.2009 tarihi itibariyle; Alıcılar hesabındaki 200.000 TL'lik tutarın ticari bir faaliyetten kaynaklanmadığı saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 200.000 TL'lik tutar Alıcılar hesabından Diğer Çeşitli Alacaklar hesabına aktarılmıştır.

- (20) Alıcılar hesabındaki 100.000 TL'lik tutarın yıllar itibariyle tahsil edilemediği saptanmış olup, firma yetkilisi ile yapılan görüşmede söz konusu tutarın tahsilinin şüpheli durumda olduğu ifade edilmiştir.

Düzeltilme İşlemi: 2007, 2008 ve 2009 yıllarında, Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı hesabına 100.000 TL kaydedilerek, aynı tutar öz kaynak toplamından indirilmiştir.

- (21) 31.12.2009 itibariyle 20.000 TL tutarındaki alacağın muhatabının iflas ettiği ve tahsilinin imkansız hale gelme olasılığının olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 2009 yılında, söz konusu değersiz alacak Alıcılar hesabından ve Öz kaynak grubu toplamından mahsup edilmiştir.

- (22) 2009 yılında fabrikada çıkan yangın sonucunda 100.000 TL'lik Ticari Mal stoğu değersiz hale gelmiş, firma yetkilisi ile yapılan görüşmede yıl sonu kayıtlarında söz konusu stok tutarının hala görüldüğü ifade edilmiştir.

Düzeltilme İşlemi: 2009 yılında, söz konusu değersiz stok tutarı olan 100.000 TL, Ticari Mallar hesabından ve Öz kaynaklar hesap grubu toplamından karşılıklı olarak mahsup edilmiştir.

- (23) 2008 yılında stok hacmindeki yüksekliğin nedeni araştırıldığında, Stoklar hesap grubu içerisinde aktifleştirilmiş 500.000 TL tutarında finansman giderinin olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 2008 yılı için; aktifleştirme işleminin yapıldığı Ticari Mallar hesabı ile Öz kaynaklar hesap grubu toplamından 500.000 TL mahsup edilmiştir.

(24) 2008 yılında gerçekleştirilen taşıt yatırımı ile ilgili olarak, 300.000 TL'lik tutarın söz konusu yatırımla ilişkili olmayan finansman giderinin aktifleştirilmesinden kaynaklandığı saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 2008 yılı için; Taşıtlar hesabından ve Öz kaynaklar hesap grubu toplamından 300.000 TL mahsup edilmiştir.

(25) Satıcılar hesabının detayı incelendiğinde, 2007 yılında 100.000 TL'lik tutarın AB Katılım Bankası'ndan kullanılan Murabaha Kredisi olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 2007 yılı için; Satıcılar hesabından Diğer Mali Borçlar hesabına 100.000 TL aktarılmıştır.

(26) Firmanın döviz üzerinden Uzun Vadeli Banka Kredileri incelendiğinde, değerlendirme kur farkı noksanının 2007 yılında 20.000 TL, 2008 yılında 30.000 TL ve 2009 yılında 35.000 TL olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Söz konusu kur farkı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Döviz Alış Kuru ile karşılaştırıldıktan sonra, Uzun Vadeli Banka Kredileri hesabına eklenerek Öz kaynaklar hesap grubu toplamından indirilmiştir.

(27) Firmanın kayıtlarında görünen toplam Mali Borç; 31.12.2007 tarihi itibarıyla 3.171.329 TL, 31.12.2008 tarihi itibarıyla 2.748.263 TL ve 31.12.2009 tarihi itibarıyla 6.638.670 TL'dir. Söz konusu mali borçların; TCMB Memzuç Kayıtlarında görünen tutarı ise 31.12.2007 tarihi itibarıyla 2.671.329 TL, 31.12.2008 tarihi itibarıyla 3.248.263 TL ve 31.12.2009 tarihi itibarıyla 7.638.670 TL'dir.

Düzeltilme İşlemi: Memzuç Kayıtları ile firmanın kayıtları karşılaştırıldığında, firmanın kayıtlarının 2007 yılında 500.000 TL fazla, 2008 yılında 500.000 TL noksan ve 2009 yılında 1.000.000 TL noksan olduğu görülmektedir. 2007 yılında firma gerçek mali borç tutarından daha yüksek bir tutarı beyan etmiş olup herhangi bir düzeltme işlemi yapılmaz. 2008 ve 2009 yıllarında ise; sırasıyla

500.000 TL ve 1.000.000 TL eksik Mali Borç beyanı olması nedeniyle; Banka Kredileri hesabına ve Diğer Duran Varlıklar grubundaki Memzuç Farkı yardımcı hesabına ilgili tutarlar ilave edilmiştir.

- (28) 31.12.2008 tarihi itibariyle; Borç Senetleri hesabındaki 500.000 TL'lik tutarın Maddi Duran Varlık alımından kaynaklandığı saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Yapılan incelemelerde, söz konusu borcun 200.000 TL'lik kısmının bir yıl içerisinde ödeneceği, 300.000 TL'lik kısmının ise uzun vadeli nitelik arz ettiği saptanmıştır. Bu nedenle, 2008 yılında Borç Senetleri hesabından 500.000 TL düşülerek, Kısa Vadeli Diğer Çeşitli Borçlar hesabına 200.000 TL ve Uzun Vadeli Diğer Çeşitli Borçlar hesabına 300.000 TL aktarılmıştır.

- (29) Yıllar itibariyle; Uzun Vadeli Ortaklara Borçlar hesabının hareket görmekte olduğu gözlenen firmada, yapılan araştırma sonrasında 31.12.2008 tarihi itibariyle 500.000 TL tutarında ve 31.12.2009 tarihi itibariyle 200.000 TL tutarında kayıt dışı satıştan kaynaklanan ortak fonu olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Bilanço'daki fiktif işlemin giderilmesi amacıyla; 2008 yılında 500.000 TL ve 2009 yılında 200.000 TL Uzun Vadeli Ortaklara Borçlar hesabından ve Ticari Mallar hesabından karşılıklı mahsup edilmiştir.

- (30) 2009 yılında gerçekleştirilen sermaye artırım taahhüdünün Hatır Bonusu yolu ile yerine getirildiği ve 40.000 TL tutarındaki söz konusu taahhüdün Diğer Ticari Alacaklar hesabında izlendiği saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Fiktif nitelikli söz konusu muhasebe kaydının iptal edilebilmesi amacıyla, 2009 yılında Diğer Ticari Alacaklar hesabından 40.000 TL indirilerek, Ödenmemiş Sermaye hesabına 40.000 TL ilave edilmiştir.

(31) 2008 yılında firma satış hacmindeki yoğun artış incelendiğinde, yaklaşık 2.000.000 TL'lik tutarın önceki dönem yapılan satış bedellerinden 2008 yılında gerçekleştirilen tahsilat kaynaklı kur farkı geliri olduğu saptanmıştır. Söz konusu kur farkı gelirinin Yurtiçi Satışlar hesabında değerlendirildiği ifade edilmiştir.

Düzeltilme İşlemi: Firmaların hasılat olarak yazabilecekleri kur farkı sadece dönem satışlarından sonra ortaya çıkan kur farklarıdır. Önceki dönem gerçekleştirilen satışlardan kaynaklanan kur farkı geliri olan söz konusu tutar, Yurtiçi Satışlar hesabından Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar hesabına aktarılmıştır.

(32) 2009 yılında Diğer Gelirler hesabında izlenen tutarın 1.000.000 TL'lik kısmının, gayrimenkul satış geliri olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Diğer Gelirler hesabından, Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar hesabına 1.000.000 TL aktarılır.

(33) 2008 yılındaki 109.944 TL'lik satış iade tutarı incelendiğinde, 100.000 TL'lik kısmının 2007 yılında satılmış olan malın iadesinden kaynaklandığı saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Dönemsellik kavramı gereği, önceki dönemde satılmış olan malların cari dönemde iade edilmesi halinde Satıştan İadeler hesabı kullanılmamalıdır. Bu nedenle, 2008 yılında Satıştan İadeler hesabından Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar hesabına 100.000 TL aktarılmıştır.

(34) 2007 yılında Satılan Ticari Mallar Maliyeti hesabında, 500.000 TL tutarında finansman giderinin izlendiği saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: 2007 yılında Satışların Maliyeti hesap grubunda izlenmiş olan söz konusu tutar, Satılan Ticari Mallar Maliyeti hesabından, Finansman Giderleri hesap grubundaki Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri hesabına aktarılmıştır.

(35) 2007 ve 2008 yıllarında Kambiyo Karları hesabı içerisindeki 10.000 TL'lik tutarın borçlanmadan kaynaklanan olumlu kur farkı olduğu saptanmıştır.

Düzeltilme İşlemi: Dönem içerisindeki borçlanmadan kaynaklanan söz konusu olumlu kur farkı tutarı, Kambiyo Kârları hesabından ve Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri hesabından mahsup edilmiştir.

Yukarıda gerçekleştirilmiş olan düzeltme ve arındırma işlemleri neticesinde firmanın Bilanço ve Gelir Tablosu'nun durumu tablo 4.4. ve tablo 4.5.'te gösterildiği gibi olacaktır.

Tablo 4.5: ABC Mühendislik Turizm Taahhüt San.ve Tic. Ltd. Şti. Firmasının, Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Sonrasında Oluşan Bilançosu

BİLANÇO (TL)	31.12.2007	%	31.12.2008	%	31.12.2009	%
HAZIR DEĞERLER	51.485	1	345.197	4	105.404	1
Kasa	8.989	0	14.004	0	21.780	0
Bankalar	42.496	1	331.193	4	83.624	1
TİCARİ ALACAKLAR	5.566.170	79	2.329.653	26	4.658.729	34
Alıcılar	3.213.978	46	1.818.184	20	3.012.677	22
Alacak Senetleri	2.452.192	35	611.469	7	1.739.997	13
DİĞER ALACAKLAR	0		13.000	0	214.000	2
STOKLAR	362.348	5	2.639.130	30	3.715.012	27
Ticari Mallar	111.424	2	1.581.500	18	1.930.257	14
Verilen Sipariş Avansları	250.924	4	1.057.630	12	1.784.755	13
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	45.715	1	430.059	5	395.318	3
I- DÖNEN VARLIKLAR	6.025.718	86	5.757.039	65	9.088.463	66
TİCARİ ALACAKLAR	40.000	1	40.000	0	40.000	0
MADDİ DURAN VARLIKLAR	935.101	13	2.601.935	29	3.665.816	27
Brüt Maddi Duran Varlıklar	1.485.026	21	3.868.311	43	5.960.419	43
Birikmiş Amortismanlar (-)	549.925	8	1.266.376	14	2.294.603	17
MADDİ OLM. DUR.VARLIKLAR	36.000	1	25.272	0	13.994	0
Memzuç Farkı	0		500.000	6	1.000.000	7
II- DURAN VARLIKLAR	1.011.101	14	3.167.207	35	4.719.810	34
AKTİF VARLIKLAR TOPLAMI	7.036.819	100	8.924.246	100	13.808.273	100
MALİ BORÇLAR	3.131.094	44	2.540.214	28	6.434.883	47
Banka Kredileri	3.031.094	43	2.540.214	28	6.434.883	47
Diğer Mali Borçlar	100.000	1	0		0	
TİCARİ BORÇLAR	444.434	6	274.723	3	1.609.194	12
Satıcılar	272.633	4	14.953	0	36.721	0
Borç Senetleri	161.665	2	255.641	3	1.523.197	11
Diğerleri	10.136	0	4.129	0	49.276	0
DİĞER BORÇLAR	150.000	2	280.000	3	330.000	2
ALINAN AVANSLAR	1.147.156	16	1.536.563	17	228.147	2
ÖDEN. VERGİ VE DİĞ.YÜK.	17.950	0	13.991	0	19.659	0
DİĞER K.V.Y.K.	4.274	0	5.243	0	7.839	0
I- K.V.Y.K. TOPLAMI	4.909.713	70	4.659.422	52	8.564.541	62
MALİ BORÇLAR	130.235	2	608.049	7	1.168.787	8
Banka Kredileri	130.235	2	608.049	7	1.168.787	8
DİĞER BORÇLAR	738.354	10	2.016.819	23	99.318	1
Ortaklara Borçlar	738.354	10	1.716.819	19	99.318	1
Diğerleri	0		300.000	3	0	
II- U.V.Y.K. TOPLAMI	868.589	12	2.624.868	29	1.268.105	9
III- ÖZKAYNAKLAR	1.258.517	18	1.639.956	18	3.975.627	29
PASİF TOPLAMI	7.036.819	100	8.924.246	100	13.808.273	100
NET İŞLETME SERMAYESİ	1.116.005	16	1.097.617	12	523.922	4

Tablo 4.6.: ABC Mühendislik Turizm Taah. San.ve Tic.Ltd.Şti. Firmasının, Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Sonrasında oluşan Gelir Tablosu

GELİR TABLOSU (TL)	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009
Brüt Satışlar	70.099.325	160.131.904	96.111.216
Yurt İçi Satışlar	69.145.643	158.011.595	93.741.728
Yurt Dışı Satışlar	0	0	0
Diğer Gelirler	953.682	2.120.309	2.369.488
Satış İndirimleri	741	9.944	7.427
Net Satışlar	70.098.584	160.121.960	96.103.789
Satışların Maliyeti (-)	67.655.525	157.765.702	94.216.561
Brüt Satış Karı/Zararı	2.443.059	2.356.258	1.887.228
Faaliyet Giderleri (-)	1.198.952	1.856.088	1.522.982
Faaliyet Karı/Zararı	1.244.107	500.170	364.246
Finansman Giderleri (-)	949.828	935.228	656.332
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	71.402	46.901	0
Diğer Faaliyet Gelirleri	3.357	2.003.111	1.003.719
Olağan Kar/Zarar	226.234	1.521.152	711.633
Olağanüstü Giderler (-)	8.791	110.541	15.317
Olağanüstü Gelirler	0	0	19.467
Dönem Karı/Zararı	217.443	1.410.611	715.783
Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	45.246	284.132	146.220
Dönem Net Karı/Zararı	172.197	1.126.479	569.563
Amortismanlar	291.034	735.175	1.041.556

Firmaya ilişkin finansal analizde rasyo analizinden yararlanılmıştır. Firmanın düzeltme ve arındırma işlemleri sonrası rasyoları tablo 4.7.'de sunulduğu gibidir.

Tablo 4.7. : ABC Mühendislik Turizm Taah. San.ve Tic.Ltd.Şti. Firmasının, Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Sonrasındaki Rasyoları

RASYOLAR	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009
Cari Oran (%)	123	124	106
Likidite Oranı (%)	114	58	58
Nakit Oranı (%)	1	7	1
Finansman Oranı (%)	459,1	444,2	247,3
Top. Yabancı Kayn. / Aktif (%)	82	82	71
K.V. Mali Borçlar / K.V.Y.K. (%)	64	55	75
Top. Mali Borçlar / Pasif (%)	46	35	55
Duran Varlıklar/(Özk.+U.V.Y.K.) (%)	48	74	90
Stok Devir Hızı (Gün)	1	2	7
Tic. Alacak Ort.Tah.Süresi (Gün)	23	9	13
Borçların Ort. Tediye Süresi (Gün)	4	1	4
Finansman Süresi (Gün)	18	10	17
Aktif Devir Hızı (Kez)	13,2	20,1	8,5
K.V. Mali Borçlar / Net Satışlar (%)	4	2	7
Toplam Mali Borçlar / Net Satışlar (%)	5	2	8
Faaliyet Karı/Finansman Gideri (Kez)	1,3	0,5	0,6
Brüt Satış Karı / Net Satışlar (%)	3	1	2
Faaliyet Karı / Net Satışlar (%)	2	0	0
Dönem Karı / Net Satışlar (%)	0	1	1
Net Kar / Özkaynaklar (%)	14	69	14
Net Kar / Aktif Toplamı (%)	2	13	4
Reel Aktif Büyüme Oranı (%)	93,1	13,7	46,1
Satışlardaki Reel Büyüme Oranı (%)	73,4	104,7	-43,3

Gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri neticesinde; Tablo 4.5., Tablo 4.6. ve Tablo 4.7.’deki söz konusu finansal verileri esas alarak, firmaya yönelik bir değerlendirme yapmak yararlı olacaktır.

Likidite Durumu

Firmanın yıllar itibariyle gelişim gösteren aktif yapısı, gerçekleştirilen mahsup ve indirim işlemleri neticesinde daralmaya maruz kalmıştır. Düzeltme işlemlerinde vade ayırımının yapılması ile firmanın kısa vadeli yükümlülüklerinde artış meydana gelmiştir. Kısa vadeli borçların artmasıyla; cari oran, likidite oranı ve net işletme sermayesi düşüş göstermiştir. Bu nedenle, firmanın kısa vadeli borç ödeme gücü azalmıştır. Asit-test oranı, düzeltme işlemleri sonrasında 1’in (Rasyo tablosunda 100) altına düşmüş olup, firma kısa vadeli borçlarını ödemede stoklarına bağımlı hale gelmiştir.

Finansman Durumu

Firmaların uzun vadeli yükümlülüklerinin, kısa vadeye dönüşen itfa paylarında vade ayarlaması yapmayarak kaynak yapısını olumlu gösterme yönündeki çabaları, bankaların vade ayarlamaları ile ilgili düzeltme işlemlerinin önemini artırmaktadır. Düzeltme ve arındırma işlemleri öncesinde, %38-40 civarında payı olan kısa vadeli yabancı kaynakların pasif toplamı içerisindeki payı, düzeltme işlemleri sonrasında yaklaşık %20 artış göstermiştir. Yapılan düzeltme arındırma işlemleri kapsamındaki mahsup işlemleri nedeniyle, firmanın Öz kaynak toplamı tutar olarak azalış göstermiştir. Bağlantı çeklerinin tespiti nedeniyle, firmanın aktif ve pasif toplamı yoğun azalış göstermiştir. Düzeltme ve arındırma işlemleri neticesinde; finansman yapısında kısa vadeli mali borçların payındaki artışın yanı sıra, devamlı sermaye toplamı da önemli ölçüde azalmıştır.

Karlılık Durumu

2008 yılında Brüt Satışlar hesap grubundan, Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar hesap grubuna aktarılan önceki dönem kur farkı gelirleri nedeniyle; 2009 yılında Diğer Gelirler hesabından Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar hesabına aktarılan gayrimenkul satış hasılatı nedeniyle; ilgili dönemlerdeki Net Satış hasılatı azalmıştır. Finansman giderlerinin bir bölümünün SMM hesap grubunda izlendiğinin tespit edilmesi nedeniyle, düzeltme ve arındırma işlemleri neticesinde 2007 yılında finansman giderleri artış göstermiştir.

Firmaya yönelik yukarıda belirtilen likidite, finansman ve karlılık durumu ile ilgili değerlendirmeler göz önüne alındığında, firmanın kefalet karşılığı ve 15 Milyon TL tutarındaki kredi talebi red edilecektir. 2009 yılında satış hacminde reel daralma yaşanan, gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri neticesinde likidite durumu ile ilgili rasyolarında ve net işletme sermayesinde düşüş ortaya çıkan ve kaynak yapısında kısa vadeli yükümlülüklerinin payı artan firmaya, ipotek karşılığı olmak üzere daha düşük bir kredi limiti tahsis edilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bankaların en önemli işlevi ekonomide fon fazlası olan gruplarla fon ihtiyacı olan gruplar arasında aracılık faaliyeti yürüterek, belirtilen fon fazlasının fon ihtiyacı olanlara aktarılmasıdır. Bu işlevi yerine getirirken bankalar, düşük maliyetle kaynak temin etmek ve bu kaynakları verimli alanlara kanalize etmek durumundadır. Bankalar, bir ekonomide fon akımını düzenleyerek yönlendirir ve böylece kalkınma sürecinde, tasarrufların yatırımlara dönüşmesinde köprü görevi görürler. Bu kapsamda, bankaların ülke ekonomisi ve para piyasaları üzerindeki etkileri oldukça önemlidir.

Finansal piyasaların ve finansal araçların (Bankalar, Sigorta şirketleri, Emeklilik Fonları vb.) fon fazlası olanlarla fon açığı olanlar arasında ilişkinin kurulmasında önemli fonksiyonları vardır. Sağlıklı bir ekonominin varlığı, fon fazlası olan ve potansiyel yatırımcı konumunda olan hane halkının elindeki mevcudu yatırım yapma isteği olan kişi ve kurumlara aktaracak bir mali sistemin varlığına bağlıdır. Hatalı bir kredi kararı gerek kredi kurumunu gerek kredi isteklisi kişi ya da kurumu sıkıntıya sokabileceği gibi ülke ekonomisine de büyük zararlar verecektir.

Kredi taleplerinin bankalarca değerlendirilmesi süreci, ülke ekonomisinde kaynakların etkin kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Doğru bir şekilde alınamayan kredi kararlarının önlenerek ülke ekonomisine vereceği zararların ortadan kaldırılması çalışmanın ekonomik boyutunu oluşturmaktadır. Ayrıca, kredi isteklisi bir firmanın gerçekten krediyi ödeme yeteneğine sahip olması hem kredi kurumunun hem de firma faaliyetlerinin düzenli işleyişini sağlayacaktır. Kredi kararlarının verilmesinde en doğru kararın alınması ve zaman kaybının önlenmesi için bir takım teknikler geliştirilmiş olup, bu teknikler zamanla gelişerek bilgisayarların kredi notları hesaplamasına kadar gelinmiştir.

Gelişen ekonomik koşullar nedeniyle bankacılık sektöründe artan rekabet ve daralan kar marjları karşısında toplanan kaynakların isabetli alanlara plase edilmesinin önemi bir kat daha artmıştır. Bankaların üstlendikleri kredilerdeki risk düzeyinin, sahip oldukları kredilerin kalitesiyle doğrudan ilişkili olması nedeniyle kredi kararları bankalar için stratejik önem taşımaktadır. Kredi maliyetlerinin yüksek olduğu dönemlerde kredinin geri dönüş riski kaçınılmaz bir biçimde artar, bunun

neden olduğu kayıpların maliyetlere yansıtılma zorunluluğu kredi faiz oranlarını da yukarı iter. Bankalar, sağladıkları kaynakları işletmenin finansmanı amacıyla krediye dönüştürürken sektörün gerektirdiği karlılık seviyesini yakalamak ve likiditelerini korumak durumundadırlar.

Bankalar için kredilendirme süreci, tahsis öncesi ve tahsis sonrası olarak incelenebilmekte olup, kredi tahsis edilinceye kadar bankalar tarafından son derece detaylı ve titiz çalışmalar yürütölmektedir. Kredinin kullandırılmasından sonra ise daha farklı bir boyutta ve en az tahsis öncesi kadar önem arz eden başka bir süreç ve aşamaları işlerlik kazanmaktadır. Uluslararası standartlar ve yasal düzenlemeler gereği bankalarca bilimsel, rakamsal ve sistemsal risk ölçüm tekniklerinin kullanılması gerekmektedir.

Bankacılık sektöründe kredinin verilmesi yeterli olmayıp, verilen kredilerin sorunsuz olarak geri dönüşünün sağlanması asıl amaçtır. Günümüz Bankacılık sektörünün en önemli sorunlarından biri sorunlu kredilerdir. Kredinin maliyetinin yüksekliği dikkate alındığında, kredinin verilmesi kadar tahsilini sağlamak, verimli ve düşük risk seviyesinde bir kredi portföyünün oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Uzun vadede sadık bir müşteri tabanı oluşturarak, karlılığı ve müşteri değerini koruyarak artırmak için, kredilendirme ve kredinin izlenmesi aşamasında doğru ve akıllı politikalar benimsemenin bankalar açısından hayati önemi bulunmaktadır. Bu durum, kredilerin veya kredilendirilmesi düşünülen firmaların kredi değerliliğinin tespitinin yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Kredi değerliliğinin tespiti amacıyla yapılan çalışmalar istihbarat ve mali analizden oluşmaktadır.

Firmaların kredi değerliliğinin tespitinde, faaliyette bulunduğu sektörün özellikleri, aile şirketi / şahıs işletmesi olup olmadığı, moralitesi, profesyonel yöneticilerce yönetilip yönetilmediği, işletmenin kurumsallaşma seviyesi gibi istihbarı bilgiler ile mali veriler birlikte değerlendirilmelidir. Finansal olmayan veriler yapılan istihbarat çalışmaları ile saptanırken, finansal veriler ise finansal analiz teknikleri ile değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

İstihbarat, bankalar tarafından, gerçek ve tüzel kişilerin, ahlaki ve mali durumlarının doğru olarak tespiti için çeşitli kaynaklardan yapılan bilgi toplama ve değerlendirme işlemlerinin bütünüdür. Bu bilgi toplama ve değerlendirme işleminin

yapılmasındaki temel hedef, gerçek ve tüzel kişilerin kredi değerliliğinin doğru olarak tespit edilmesidir.

Güvenilir bir kredilendirme işlemi için, istihbaratın tek bir kaynağa bağlı kalmadan mümkün olduğu kadar çeşitli ve değişik kaynaklardan periyodik aralıklarla yapılması, değerlendirmeye esas bilgilerin güvenilir olması açısından önemlidir. Bu kapsamda; istihbaratta ‘Özel Kaynaklar’, ‘Resmi Kaynaklar’ ve ‘Yarı Resmi Kaynaklar’ olmak üzere üç tür kaynaktan yararlanılmaktadır. Şirket ana sözleşmesi, finansal tablolarındaki dipnotlar, firma yetkilileri ve ortakları ile karşılıklı görüşmeler, piyasa incelemesi, firmanın diğer bankalarla ilişkileri, dış denetim raporu, firma faaliyet raporu, kapasite raporu ve yatırım teşvik belgesi vb. bilgiler özel kaynaklar arasında değerlendirilir. Ticaret sicil gazetesi, TCMB Memzuç kayıtları, Trafik sicil kayıtları, tapu sicil kayıtları, vergi kayıtları, icra-iflas dairesi kararları, kanun kararname ve tebliğler vb. bilgiler resmi kaynaklardır. Noter kayıtları, Ticaret ve Sanayi Odası kayıtları vb. bilgiler ise yarı resmi kaynaklara örnek olarak verilebilir.

Kredi taleplerinin bankalarca değerlendirilmesi sürecinde firmaların geçmiş dönemlerde oluşan finansal tabloları incelenmektedir. Finansal analiz; firmanın finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını ve finansal yönden gelişmesini değerlendirebilmek, gelişme yönlerini saptayabilmek ve söz konusu firma ile ilgili geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek için, finansal tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesidir. Bu incelemelerde firmaların sunmuş olduğu finansal tabloların güvenilirliği büyük önem arz etmektedir. Firmaların banka açısından taşıdığı riskin ve kullanılan kredinin geri tahsil edilememe riskinin tespitinde kredi izlemenin daha somut verilerine, tecrübeye ve kredilendirmenin sanatsal yönüne ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle kayıt dışılığın yaygın olması ve firma muhasebe kayıtlarının güvenilir olmaması bu sonucu ortaya çıkarmaktadır.

Muhasebe sistemi, pek çok farklı duruma uygulanabilirliği sağlamak için alternatifli düzenlemeler içermektedir. Söz konusu esneklik ile finansal piyasalardaki gelişmelere uygun muhasebe standartlarının hazırlanma sürecindeki boşluk veya gecikmeden dolayı ya da yasal düzenlemelere aykırı uygulamalar dâhil pek çok yöntem kullanılarak, şirket yetkilileri tarafından, finansal tablo ve raporlarda yer alan bilgilerin manipüle edildiği görülmektedir. Yasal veya yasal olmayan yollarla

firmanın mevcut veya geçmiş durumunun olduğundan farklı gösterilmesi riski, banka ve finans kurumlarının detaylı bir kredi analiz süreci izlemesini gerektirmektedir. Bu süreçte, Firma finansal tablolarında yapılan düzeltme ve arındırma işlemleri kredi kararının sonucu açısından etkili olmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde incelendiği üzere, kredi talebinde bulunan firmaların bankaya sunduğu finansal veriler ile banka tarafından gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri neticesinde ortaya çıkan veriler büyük farklılık arz edebilmektedir. Düzeltme ve arındırma işlemleri sonrasında, firmanın gerçek finansal durumu, likidite pozisyonu ve kar yaratma yeteneği ortaya çıkmaktadır.

Genellikle firmalar, kısa vadeli yükümlülüklerini düşük, net işletme sermayesini yüksek ve olağandışı faaliyetlerden elde ettiği kar tutarını düşük gösterebilmek amacıyla çeşitli manipülasyon tekniklerine başvurumaktadırlar. Bankalardaki İstihbarat, Mali Analiz veya Mali Denetim olarak adlandırılan birimler tarafından gerçekleştirilen düzeltme ve arındırma işlemleri neticesinde, genellikle firmaların ibraz ettiği finansal veriler ile düzeltme ve arındırma işlemleri neticesinde ortaya çıkan finansal veriler, arasında firma aleyhine fark ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak; makyajdan arındırılmış, gerçek duruma uygunluğu sağlanmış olan finansal veriler, kredi kararlarının daha sağlıklı alınmasını sağlamaktadır. Bu çalışma bankaların kredi değerlendirme sürecinde, hatalı kredilerin kullanılmasına yol açacak firmaların finansal tablolarının gerçek duruma göre düzenlenmesi hususunda katkı sağlayacaktır. Gerçekleştirilen finansal analiz, istihbarat, MATİR tanzimi ve düzenlenen MATİR'in kontrol aşamaları, bankalarda bu görev için istihdam edilen uzmanlar veya denetçiler için önemli zaman dilimini kapsamakta olup, söz konusu durum bankalar açısından önemli bir maliyet unsurudur. Bankaların kredi değerlendirme sürecini kısaltmak ve dolayısıyla işlem maliyetini düşürmek amacıyla, kredi kararının olumlu sonuçlanmamasının açık bir şekilde belli olduğu taleplerin, ön inceleme aşamasında red edilmesi ve ileri aşamalara geçilmesinin önlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma kredi talebinin ön inceleme safhasında gerçekleştirilecek düzeltme ve arındırma işlemleri, finansal analiz safhasında gerçekleştirilecek düzeltme ve arındırma işlemleri olarak sınıflandırılarak geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKDOĞAN, Nalan ve TENKER, Nejat, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, (Onuncu Basım) Gazi Kitabevi, Ankara, 2003.
- AKGÜÇ, Öztin, **Batı Avrupa Ülkelerinde Bankacılığın Denetimi ve Gözetimi**, İSO Araştırma Dairesi Yayın No:10, İstanbul,1982.
- AKGÜÇ, Öztin, **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**, (Gözden Geçirilmiş Yedinci Basım), Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- AKGÜÇ, Öztin, **Mali Tablolar Analizi**, (Dokuzuncu Basım), Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1995.
- AKGÜÇ, Öztin, **Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 47, İstanbul, 1971.
- AKLİN, Emre, Tuğrul Savaş ve Vedat Akman, **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, Çetin Matbaacılık, İstanbul, 2001.
- AKTUĞLU, Mehmet Ali, **Banka İşletmeleri ve Muhasebesi**, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir, 1981.
- ARAS, Güler, **Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi**, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 30, Ankara, 1996.
- ARTUN, Tuncay, **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1983.
- BERK, Niyazi, **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, Üçüncü Basım, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2001.
- BERK, Niyazi **Finansal Yönetim**, Yedinci Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003.
- CEYLAN, Ali ve KORKMAZ, Turhan, **Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi**, İkinci Basım, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004.
- ÇABUK, Adem ve LAZOL, İbrahim, **Mali Tablolar Analizi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.
- ÇABUK, Adem ve Lazol, İbrahim, **Mali Tablolar Analizi**, Üçüncü Basım, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No: 154, Bursa, 2004.
- ÇETİNER, Ertuğrul, **İşletmelerde Mali Analiz**, (Gözden Geçirilmiş Üçüncü Basım), Tütibay Yayınevi, Ankara, 1996.

- ÇİLOĞLU, Erdoğan, **Bankacılıkta İstihbarat**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 151, Sevinç Matbaası, Ankara, 1988.
- ÇÖMLEKÇİ, Ferruh, **Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz Ders Kitabı**, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No: 839, Eskisehir, 2004.
- GÜCENME, Ümit, **Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi**, Beşinci Basım, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005.
- GÜVEMLİ, Oktay, **Uygulamalı Mali Tablolar Tahlili**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1981.
- HACİRÜŞTEMOĞLU, Rüstem, PEKDEMİR, Recep ve ASLAN, ERDOĞAN, **Örneklerle Tek Düzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar**, İkinci Basım, Ümit Yayıncılık, TÜRMOB Yayın No: 24, Ankara, 1996.
- KAYA, Ergün, “Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz”, **Trend Analizi**, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 839, Eskişehir, 2004.
- KÖLEMEZLİ, Murtaza, **Banka Kredileri**, Karınca Matbaası, İzmir, 1982.
- OY, Osman, **Kredi ve Kredi Teminatları**, İnterbank Eğitim Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1997.
- PARASIZ, İlker, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Ezgi Kitabevi Yayınları, 7. Baskı, Ankara, 2000.
- PINAR, M.Cengiz, **Yatırım Analizi ve Finansmanı**, İstiklal Matbaası, İzmir, 1970.
- COLE, Robert and MİSHLER, Lon, “Consumer and Business Credit Management”, 11.th Edition, U.S.A.: **McGraw-Hill Companies Inc.**, 1998. 161
- SEVAL, Belkis, **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1990.
- SEVİM, Şerafettin, **Mali Tablolar Analizi**, Ekspres Matbaası, Kütahya, 2005.
- STRAUB, Joseph T., **Mali Çizelgeleri Anlama**, (Çev. E. Sabri Yarmalı), Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- SAKAR, Hakan, **Bankalarda Kredilendirilme Teknikleri**, Strata Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- ŞAHİN, Hüseyin, **Türkiye Ekonomisi, (Tarihsel Gelişimi – Bugünkü Durumu)**, Ezgi Kitapevi Yayınları, 6. Baskı, Bursa, 2000
- ÜNAY, Vecdi, **Bankalarda İç Ticaretin ve Sanayinin Finanse Edilmesi Usulleri**, Es Yayınları, İstanbul, 1985.
- YALKIN, Yüksel Koç, **İşletmelerde Mali Analiz Teknikleri**, Altıncı Basım, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988.

ZARAKOLU, Avni, **Bankacılar için Para ve Kredi Bilgisi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 232, Ankara, 1987.

MAKALELER

AKMERİÇ, Nuray, “Risk Yönetimi ve Teknoloji Uygulamaları”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, İstanbul, Mayıs-Haziran 2001.

AKGÜÇ, Öztin ve Kozanoğlu, Hayri, “Türkiye’de Bankacılık Sektörü”, **İktisat Dergisi**, Sayı: 417, 2001.

BAKAN, Sumru, “Osmanlı’dan Günümüze Türk Bankacılık Kesimi”, **İktisat Dergisi**, Sayı: 417, 2001, ss.31-39.

CHATTOPADHYAY, S., F.J. Arcelus and G. Srinivasan, “Deferred taxex and bond ratings: A Canadian case”, **Journal of Business Finance & Acoounting**, 24, April 1997, pp.

ERDOĞAN, Niyazi, “Dünya ve Türkiye’de Finansal Krizler (Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamaları-Kamu Bankaları Deneyimi)”, **Yaklaşım Yayınları**, Ankara, 2002.

GÖĞEBAKAN, Cengiz M. ve MUSA, Arda, “Kredi Risk Yönetimi Açısından İçsel Derecelendirme Modeli”, Ocak-Şubat **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı: 34, 2004.

GÜNDÜZ, A.Yılmaz, “Türkiye’ de Bankacılık Sektörü, Sorunları ve Çözüm Yolları”, **Ankara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, Cilt 17, Sayı: 3-4, Ankara, 2003.

KARATEPE, Yalçın, Banka Krizleri ve Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Bankaların Sahipliği, **Ankara Üniversitesi SBF Yayınları**, Aralık 2002.

KÜÇÜKSÖZEN, Cemal ve KÜÇÜKKOÇAOĞLU, Güray, “Finansal Bilgi Manipülasyonu, İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, İstanbul, 2005

PIKE, Richard and Nam Sang Cheng, “Credit management: An examination of policy choices, practices and late payment in UK companies”, **Journal of Business Finance&Accounting**, Sept./Oct. 2001, pp.7-8.

SAYILGAN, Şevket, Türk Bankacılık sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri, **Finans Dünyası**, İstanbul, 1999.

ULUKAVAK, Kızıltan, **T.C. Yüksek Denetleme Kurumu Dergisi**, 2002 Temmuz , Sayı: 3, ss.10-13.

UYGUR, Ercan, Krizden Krize Türkiye : 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri, **Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları**, Tartışma Metni, Ankara, 2001.

YAZICI, Zeynep, 1900-1923 Dönemi: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, 20. Yüzyılda Türk Bankacılığı, **Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi**, Sayı; 30, İstanbul, 2000.

TEZLER

AKBULUT, Tülay, Ticari Bankalarda Kredilendirme Esasları ve Problemlı Krediler, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2003.

ABDULLAHOĞLU, Ayhan, Türk Bankacılık Sektöründe Genel Kredi Sınırları ve Dolaylı Krediler, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988.

AKDAĞ, Aynur Ortakçı, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesinde Mali Analiz, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 1998.

DURAK, Şener, Tekstil Sektörü Kredi Analizi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 2000.

KARAKÖSE, Nilgün, Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Türkiye Uygulaması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.

BAYGELDİ, Shyhberdiyev, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Risk Analizi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, 2001.

ÖZGÜLER, Ayşe, Bankacılık Açısından Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE, 1987.

SİNAN, Görkem, Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Değerlendirme Süreci ve Bir Örnek, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2005

TEMEL, Halime, Basel II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi SBE, 2006.

TOKEL, Ömer Emre, Kredi Risk Modelleri Kullanılarak Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2004.

TÜKENMEZ, N. Mine, Türkiye’deki Ticari Bankalarda Kısa ve Orta Vadeli Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1993.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Hüseyin TUNÇ, **Mali Tablolar Analizi**, <http://www.huseyintunc.com/huseyintunc.com/static.php?page=static090114-101554>, s.1., (22.09.2010)
- Niyazi KURNAZ, **Mali Tablolar Analizi Genel Bilgiler**, <http://www.niyazikurnaz.net/dersnotlari.php>, (01.09.2010)
- BDDK, **Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu**, 2006, http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-I/1266ilerleme_raporu_degerlendirmesi_19062006.pdf, s.18, (31.05.2007).
- Nuri Burak ÜNLÜ, **Bankacılıkta Modern Kredi Riski Yönetimi**, http://www.ba.metu.edu.tr/~manclub/yayinlar/glokal/para_banka/parabanka.html, (23.07.2007).
- Işıқтаç, Muhip Şeyda, **“Teminat Mektupları”**, 2004. <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=3&konuek=5>, (20.07.2010)

DİĞER KAYNAKLAR

- 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
- 07.03.1996 tarih ve 22.573 sayılı Resmi Gazete 6 sıra nolu, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği-1
- SİPAHİ, Barış, İstihbarat ve Mali Tahlil, Bank Asya AŞ Eğitim Notları, İstanbul, 2007.
- TUNÇ, Hüseyin, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Notları, Albaraka Türk AŞ Eğitim Yayınları, İstanbul, 2009.
- PERÇİN, Nezih, Temel Kredi Bilgileri, Demirbank T.A.Ş. Eğitim Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1999.
- Demirbank Türkiye A.Ş., Mali Analiz ve İstihbarat Eğitim Notları, İstanbul, 1998.

- KOCAİMAMOĞLU, Sururi, Bankacılık Ansiklopedisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Faydalı Eserler Dizisi, No:10, İstanbul, 1977.
- T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Kredi Bilgileri Eğitim Notları, Ankara, 2008.
- T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Temel Mali Analiz Eğitim Programı Kitabı, Ankara, 2006.
- T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Mali Tahlil ve İstihbarat Eğitim Programı Kitabı, Ankara, 2010.
- T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Kredi İzleme ve Takipteki Krediler Eğitim Programı Kitabı, Ankara, 2009
- T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı, Ticari Kredi Uygulamaları Eğitim Programı Kitabı, Ankara, 2007.
- T.C. Ziraat Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları, Scoring Uygulamaları Eğitim Notları, Ankara, 2010.
- TUNABOYLU, Osman, Orta Vadeli Kredi Uygulaması ve Kaynakları, İstanbul Bankası T.A.Ş., İstanbul, 1977.
- Türkiye İş Bankası Eğitim Müdürlüğü Yayınları, İstihbarat ve Mali Tahlil Kitabı, İstanbul, 2006.
- Yapı Kredi Bankası, Eğitim Yayınları, Finansal Analiz Eğitim Kılavuzu, İstanbul, 2008.